

Xujun xi kua'indut'a mé = xi kitsa'en nchja chinga apóstol

HECHOS

Jesús tsutitjun nga kjua'e Isennixtjintsjere Na'enchana

1 ¹Ji na'en, Teófilo, xujun xi tjun kitsi'indura kixian ngat'are ngayéje xi Jesús 'etuts'inre nga kitsa'en 'ba yakuya ²nda nixtjin nga kitjunitjen ngank'aa. 'Ba kionga kje fijín, Jesús tu ngat'are Isennixtjintsjere Na'enchana yakuyanire nchja chinga apóstol xi ja'ba je kiskja'ajin mé = xi tjinnere nga sa'en. ³Jaskan nga je k'en Jesús 'ba ja'aya nganire, nkjin ndiya ja'ekakuchuyare nchja chinga apóstol nga tijñakun. Yachan nixtjin nga kitsitsejenre yojore 'ba jako nijmi ngat'are ña batexuma Na'enchana.

⁴Ba kionga tojo tijñako ngisa nchja chinga apóstol, 'enere nga bi k'uetju naxinanda Jerusalén.

—Chuya_ru ka'nda nga xuntsjo mé = xi Na'enchana kitsuyatitjunnu nga sjanu jotsa'en nga kixin_nuu —kitsure—. ⁵Ngat'a Juan ko nanda yatenda xuta, tunga jun, tu chuba nixtjin = chaja ngisare nga satendo ko Isennixtjintsjere Na'enchana.

Jesús mijin ngank'aa

⁶Ba 'batsa'en nchja xi kio kuaku tsiningiyare Jesús:

—Ji na'en —kitsure—, ¿a nganda'e = kua'ere xuta xi Israel tse'e nga kuatexuma nganire nangi xi tse'e?

⁷—Bi jun 'bakonu nga xio mé = chuba 'ba mé = nixtjin Na'enchana sijngu mé = xi kiskusunre nga sa'en, xi tu kui tajngu batexumare —kitsingojoje Jesús—. ⁸Tunga sakunu kjua'ñu kionga Isennixtjintsjere Na'enna kjua'e ngajinnu, 'ba k'ue = ñu nijmi ngat'ana bi tu nga'e Jerusalén 'ba = nde ngayéje nangi Judea ko nangi Samaria 'ba jo kji'i tji'bindai ngasun'ndebi.

⁹Nga jaskan nga je 'ba kitsu Jesús, 'ba nchja chinga apóstol inyakutsejenre, 'batsa'en kitjunitjen ngank'aa. Jngu yufi 'e'mo 'ba nchjabiu bi nde tsabe ngisani. ¹⁰Ba yejerañu nchja chinga apóstol 'ñu nda

HECHOS 1

inyakutsejen ngank'aa jotsa'en tifi Jesús, tukjia'a jó nchja xi yaja najñu tiba ja'ekinyat'are.

¹¹—Jun, na'en xi Galilea tse'e —kitsure—, ¿ánñu tenya ndujunñu nga techutsijion ngank'aa? Ndekuini Jesús xi kitjunitjen ngajinnu xi kiji ngank'aa, 'ba = tsa'en kjua'e ngani jotsa'en kji'yo nga kiji.

¹²'Ba 'batsa'en nchja chinga apóstol ja'e ngani naxinanda Jerusalén nga jendibani tjenngi xi Ya Olivo 'mi. Kui tjenngiu tijña tiñare naxinanda Jerusalén joru ni tsa jngu kilómetro. ¹³'Ba kionga je ja'e ngajin naxinando, 'batsa'en tsijin ngank'a ni'ya ña tjinduya. Kibi = xi ja'enre nchja chinga apóstol: Pedro, Santiago, Juan, Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Santiago xi ki'ndire Alfeo, ko Simón xi mako nchja cananista 'ba ko Judas xi nts'e Santiago. ¹⁴Ngatsi'i nchjabi ko ngatsi'i nts'e Jesús, ko María xi nare 'ba ko kja'e ngisa yanchjin tu jngu = kitsa'en kjuafa'etsjenre nga ñatjen jakontsjai Na'enchana.

Matías jngu apóstol ma

¹⁵Jngu nixtjin kionga kuañajan xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús xi jngu sientu ko kanru mani, 'ba 'batsa'en Pedro tsakasen nduju ngamasenre kui.

¹⁶—Jun nts'ia xian —kitsure—, tjinnere nga 'etjusun mé = xi kua'indut'a enre Na'enchana jotsa'en kitsu David kionga Isennixtjintsjere Na'enchana kitsikinchja ngat'are Judas, kui xuta xi kitsja ndiyare nchja xi kitsuba Jesús. ¹⁷Ngat'a Judas kuán jngu xuta xi tsajain 'ba tu jngu xa kis'ere joni jin tsakaiñu. ¹⁸Tunga bi nda kitsa'en, 'ba ko ton xi kuachjinire kjuach'okunre tsatse jngu xu'ba. 'Ba kio kisasen ngasten nga kintjaingi 'ba masen yojore niki kitsinga, 'ba 'etju yeje ndse'ere. ¹⁹'Ba ngatsi'i xuta xi tjindu naxinanda Jerusalén kjint'e mé xi kuán, 'ba Alcédama kik'in nga'ndebiu nga enre. Kui xi tsunire: Xu'bare Jin. ²⁰Ngat'a 'bitsa'en kua'indut'a xujun xi tse'e Salmos:

Ngatas'e tiya ndaba xutabiu,

'ba tu'yá ngat'ejñaya.

'Ba 'ba nde tsa'en kua'indut'a:

Kja'e xi ngatasaku nganire xare.

²¹'Ba tjindujinna nga'e nchja xi ngantsjai tseketsumakoni kionga tijñako ngisana Na'enna Jesús, ²²'ndani nga yatenda Juan 'ba 'nda nga nixtjin nga kitjunitjen ngank'aa. 'Bamani, jngu xuta xi ngajinre nchjabi machjen nga kjua'as'enjinre stinni meni nga ko jin ngatatsikixiya nga Jesús ja'aya nganire ngajinre mik'ion —kitsu Pedro.

²³'Ba 'batsa'en kiskja'ajin jó nchja, jngu xi Kuse xi 'ba nde Barsabás 'mire xi 'ba nde 'yaxkunre joni Justo ngayeje, 'ba xi ngijngu xi Matías 'mi. ²⁴'Ba 'ba kitsu nga tsi'are Na'enchana:

HECHOS 1, 2

—Ji Na'en, ji xi 'ye inimare ngatsi'i xuta. Takunii ñáre ngojó nchjabi xi je kichja'ajin, ²⁵tuxi kuanni jngu apóstol 'ba kua'enire xabi, xa xi kitsichaja Judas ngat'are jere, kionga kiji nga'nde xi 'bakore.

²⁶Ba 'batsa'en kitsiskayani, 'ba Matías kejenre, 'ba ja'as'enjinre stinre nchja chinga apóstol xi ngitejngu.

Jotsa'en ja'e Isennixtjintsjere Na'enchana

2 ¹Kionga ja'e nixtjinre s'i Pentecostés, ngatsi'i xi makjainre ngat'a tse'e Jesús tu jngu nga'nde kuañajan. ²Ba tukjia'a janeya ngank'a jo ma nga 'ñu fa'a ntjo, 'ba janeya ni'ya ña tjinduya. ³Ba kuatsejen ngasun nindaku nga jngu jngu xutabiu kitsojosunre tsajmi xi jo kun najenre ndi'i. ⁴Ba ngatsi'i kitse ngajinre Isennixtjintsjere Na'enchana. 'Ba 'batsa'en 'etuts'inre nga kinchja kja'e kuanga en jotsa'en nga Isennixtjintsje kitsjare nga kuinchja.

⁵Ba kui nixtjinbiu tjindu naxinanda Jerusalén nchja judío xi bekun Na'enchana, xi jendibani ngayéje nangi xi tjin ngasun'ndebi. ⁶Ba kuañajan ngatsi'i xutankjiun nga kjint'e si'a xi janeya, 'ba bi be mé = xi sikja'etsjen, ngat'a nga jngu jngu inyant'ere enre. ⁷Ba tu 'ba = kjimare 'ba kjimakunre nga tsiningiyare xinkjin:

—¿A bi tsa xuta xi Galilea tse'e ngatsi'i xi 'batsa'en inyanchja? —kitsure xinkjin—. ⁸¿Jótsa'en nga tenu'yani_ra nga inyanchja en xi mana nga jngu jngua? ⁹Ngat'a tjindujinna nga'e xuta xi nangi Partia tse'e, xuta xi Media tse'e, xuta xi Elam tse'e, xuta xi ndibani nangi Mesopotamia, Judea, Capadocia, Ponto, Asia, ¹⁰Frigia, Panfilia, Egipto ko nga'nde xi tjin nangi Libia xi tiñare naxinanda Cirene 'ba ko xuta xi jendibani naxinanda Roma. ¹¹Tjin xi nchja judío 'ba tjin xi bi judío tunga makjainre ngat'a tse'e Na'enchana. Tjin xuta xi Creta tse'e 'ba ko xuta árabe. 'Ba ngatsi'a tenu'ya_ra nga enna inyatsuyani xutabi kjuaje xi tsa'en Na'enchana.

¹²Ba ngatsi'i kuakunre 'ba bi be mé = xi sikja'etsjen.

—¿Jó tsunire kibi? —kitsure xinkjin.

¹³—Ch'i = ni nchjabiu —kitsu yak'a xi tu tsejnuke.

Pedro ye'ere nijmi xuta

¹⁴Ba 'batsa'en Pedro tsakasen nduju ko nchja apóstol xi ngitejngu, 'ba 'ñu kinchja nga kitsure xuta naxinando:

—Jun nchja judío ko ngatsi'u xi tetsubo naxinanda Jerusalén, ngatja'yo 'ba tasen ñojon mé = xi xin_nuu. ¹⁵Bi ch'i nchjabi jotsa'en tenikja'etsjion, ngat'a sa'e = chuba ñajan nga tajñu. ¹⁶Kui = bi xi kitsutitjun xuta chinga profeta Joel:

¹⁷'Bi = kuan nixtjin xi fet'ani,

HECHOS 2

sja_rā Isennixtjinna ngatsi'i xuta, kitsu Na'enchana.

Ki'ndi xi'innu 'ba ki'ndi yanchjinnu kuinchja ngat'ana joni jngu profeta,

'ba nchja nistinu s'ejñatsejenre mé = xi tijña'mo,

'ba nchja chinganu kua'ere chini xi kjuakixi.

¹⁸Kui nixtjinbiu sja_rā Isennixtjinna nchja chu'ndana 'ba ko yanchjin chu'ndana.

'Ba kuinchja ngat'ana joni jngu profeta.

¹⁹Sa'aan kjuakun ngank'aa

'ba chuba xi kuakutsejen kjuajena t'anangiu,

'ba s'e jin ko ndi'i 'ba ko ni'ndi xi yufi ni.

²⁰Tsu'biu kuajñu

'ba na'enso ini kuan joni jin,

kionga kje fa'ejín nixtjin nga kjuae Na'enna,

nixtjin xi je 'ba xi tjinre kjuaje.

²¹'Ba k'uangi ngatsi'i xi kuinchja ja'enre Na'enna.

²²'Bamani jun na'en xi Israel tsojon, tasen ñojon mé = xi xin_nuu. Jesús xi Nazaret tse'e, kui jngu xuta xi Na'enchana yaku chuya ngajinnu. Ngat'a Na'enchana kitsjare kjuañu nga kitsa'en ngajinnu kjuaje ko kjuakun ko chuba xi yakutsejen kjuañure Na'enchana jotsa'en jun nda 'yo. ²³Kui Jesús xi kuangantsja, jotsa'en tjun kitsikja'etsjen 'ba kuamejénre Na'enchana 'ndani nga 'etuts'inre. 'Ba jun kjindubo 'ba kjinik'ion, kionga kjiningantsjo ngaya ntsja nchja ch'okun tuxi s'et'ani kru. ²⁴Tunga Na'enchana kitsikja'aya nganire 'ba 'ejñat'axinre kjua'onre kjuabeya, ngat'a kjuabeya bi kuánre kitsik'ejña'ñu. ²⁵Ngat'a 'ba kitsu David nga kinchja ngat'are Jesús:

Tsa'bia nga Na'enna ngantsjai tijña ngixkuaan.

Ngat'a ngate kixina sejñat'a, kui kjuabeya bi kjuatseni inimana.

²⁶Kui kjuañu kuatsjanire inimana, 'ba en xi tsja tsu 'etjuni ndsu'baa,

'ba ka'nda yojona tikuyare nga sakure mé = xi nda.

²⁷Ngat'a bi sikumanaa nga'ndere mik'en,

'ba bi kua'e'nde tsa kjue'ndu Xuta Tsje xi tsiji.

²⁸Kikakutsejenna ndiya xi fi ña k'uendukun xuta,

'ba sitsena kjuatsja nga kuatejña ngixkuin.

²⁹'Jun nts'ia xian, ma mixan ko kjuakixi ngat'are xuta chingana David nga k'en 'ba kis'eyanijin, ngat'a ka'nda nixtjin nganda'e tijñajin ngisana tsjure. ³⁰Kui = xi jngu profeta kuán 'ba tsabe nga Na'enchana ja'ba je = kitsjare en ngat'are ja'enre nga ntje xi tse'e stjugin xi k'uejñasun nga'ndere ña batexuma rey. ³¹'Ba 'batsa'en David tsabe titjun mé = xi kuan 'ba kitsuya nga Cristo kjua'aya nganire, nga bi s'ejña nga'ndere mik'en, 'ba

HECHOS 2

nga bi kjue'ndu yojore. ³²Kui Jesús kibi xi Na'enna kitsikja'aya nganire, 'ba ngatsi'i jin tenikixiyee ngat'are kibi. ³³Kui xi kitsa'ere kjuaje nga kjinik'ejña ngate kixire Na'enchana 'ba kisakure Isennixtjintsjere Na'enchana xi Na'enchana kitsuyatitjun nga sjare. 'Ba kui Isennixtjinbi xi titsikasen 'ba kui xi te'yo 'ba xi tenu'yo nganda'e. ³⁴Ngat'a bi David xi tsijin ngank'aa, tunga 'ba = kitsu:

Na'enchana kitsure Na'enna:

“Teni ngate kixina,

³⁵ka'nda nga xi stikeri ngi ndsakui sik'enda.”

³⁶Kui kjua nda ngatja'yañu ngatsi'u xi Israel tse'e, nga Jesús xi jun kikjat'o kru, kui = xi Na'enchana kitsa'en Na'en 'ba Cristo —kitsu Pedro nga kinchja.

³⁷'Ba kionga kjint'e kibi nchja xi tjindu kio, ne ba kis'ere 'ba tsiningiyare Pedro ko nchja chinga apóstol xi yak'a:

—Jun nts'e xian, ¿mé = xi tjinnere nga si'een?

³⁸'Ba Pedro kitsingojore:

—Tik'antjaiyo kjuafa'etsjennu 'ba ndiba ngañu ngixkun Na'enchana. 'Ba nga ko ja'enre Jesucristo ngatasatendo nga jngu jngu tuxi kuachat'anu jenu 'ba 'batsa'en Na'enchana sjanu Isennixtjintsjere. ³⁹Ngat'a tsojon mé = xi kitsuyatitjun Na'enchana, 'ba tse'e ki'ndi nistinu, 'ba tse'e ngatsi'i xuta xi kjin tjindu, ngatsi'i xuta xi Na'enchana kuinchjare nga kjua'e ngat'are Kui.

⁴⁰Kui enbi ko kja'e ngisa en xi kitsu Pedro nga kinchja 'ba nga 'enere xuta.

—T'etut'axin ru kui xuta ch'okun xi tjin nganda'e —kitsure.

⁴¹Kui kjua kiasatendani xuta xi yatesinre en xi kitsu Pedro. Kui nixtjinbiu jánrú mi xuta ja'e ngisa ngajinre xuta xi je kuakjainre ngat'a tse'e Jesús.

⁴²Kjit'a yasen ñojon en xi bakuya nchja chinga apóstol, 'ba jngu kitsa'en xinkjin, 'ba kuañajan nga yakjanya niñuxtila xi kiskine, 'ba nga jako Na'enchana.

Jotsa'en tsek'endu xuta xi tjun kuakjainre ngat'a tse'e Jesús

⁴³Kuakunre ngatsi'i xuta, ngat'a nchja chinga apóstol kitsa'en nkjin kjuakun ko chuba xi yakutsejen kjuajere Na'enchana. ⁴⁴'Ba ngatsi'i xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús jngu kitsa'en yojore 'ba tujngu kitsichjenko xinkjin ngayéje mé = xi tjinre. ⁴⁵Yateña nangire 'ba ko xi tjinre, 'ba kitsitsojosun ton ngajinre ngatsi'i xuta xi yak'a nga kitsjare jó tjin machjenre nga jngu jngu. ⁴⁶Nyujun nyujun kuañajan ña ma ndetsinre ningu 'ba xki ni'ya yakjanya niñuxtila nga kiskineko xinkjin ko kjuatsja 'ba nga inda kjiyuju inimare. ⁴⁷Kitsichjire Na'enchana, 'ba ngatsi'i xuta xi

naxinando tse'e nda kinchja ngat'a tse'e. 'Ba nyujun nyujun Na'enchana kitsikasen ngisare ngajinre kui kja'e ngisa xuta xi inya'bangi.

Pedro tsinda jngu xuta xi bi ma fi

3 ¹Jngu nixtjin nga chuba ján nga kuangixun, Pedro ko Juan kiji ningu, ngat'a kui = chubabiu nga xuta xi tse'e Israel fako Na'enchana. ²'Ba kio tijña jngu xuta xi bi ma fi 'ndani nga kitsin. Xi nyujun nyujun nik'ejñaxtiu xuntja ningu xi Nda Kji'u 'mi, tuxi skui'a kjuatjonire ton xuta xi fa'as'en ña ma ndetsinre ningu. ³'Ba kionga xutabiu tsabe Pedro ko Juan nga inyafa'as'en ña ma ndetsinre ningu, tsi'akjuatjore ton. ⁴'Ba 'batsa'en Pedro ko Juan kiskutsejen'a xutabiu. 'Ba Pedro kitsure nga jako:

—Chutsejen'anii.

⁵'Ba 'batsa'en xutabiu kiskutsejen'a nga kiskuya nga kua'ere ton. ⁶Tunga Pedro kitsure:

—Tsajainna ton xi plata ninga ton xi oro ni, tunga mé = xi tjinna sjara. Nga koni nga ja'enre Jesucristo xi Nazaret tse'e, tisetjen 'ba titjajme.

⁷'Ba 'batsa'en Pedro kitsuba ntsja kixi xutabiu nga kitsikisetjen, 'ba ta'a kisaku nga'ñure ndsaku ko ngisin ndsaku xutabiu. ⁸'Ba se kiskjink'a nga tisetjen, 'ba tsak'ajme. 'Ba 'batsa'en ja'as'enko Pedro ko Juan ña ma ndetsinre ningu. Tsu'ba 'ba tikjink'akoni 'ba titsichjire Na'enchana. ⁹Ngatsi'i xuta tsabe nga tsu'ba 'ba nga titsichjire Na'enchana, ¹⁰'ba tu 'ba = kuánre 'ba kitsakjun ngat'are mé xi kuánre xutabiu. Ngat'a bexkun nga kui xutabiu xi 'bejña nga mi'a ton ngantja ningu xi Nda Kji'u 'mi.

Pedro tsikja'axtiuya enre Na'enchana ña ma ndetsinre ningu

¹¹Xuta xi kuanda, bi nde titsuntjint'ani Pedro ko Juan. 'Ba 'batsa'en ngatsi'i xuta inyamakunre 'ba kuañajan ña inya nchjabiu ngini'ya xi Ngini'yare Salomón 'mi. ¹²'Ba kionga Pedro tsabe kibi, jako naxinando, 'ba kitsure:

—Jun xuta naxinanda Israel, ¿ánñu tjimakunninu kibi? ¿'Ba ánñu techutsejen'aninii joni tsa kjua'ñu tsajain 'ba tsa ngat'a nga 'ñu 'yakuin Na'enchana, tsa kui kjua kuán kjinik'ajmeni kui xutabi? ¹³Na'enre xuta chingana Abraham ko Isaac ko Jacob, kui = xi kitsjare kjuaje Ki'ndire. Kui Jesús xi jun kjiningantsjo 'ba kji'yaton ngixkun Pilato, kionga kui kuamejénre nga sik'ejñandai. ¹⁴Tunga jun kji'yatonñu xuta tsje 'ba xi kixi. Tusa tsikixun nga jngu xuta xi kitjenre mik'en kika'enu. ¹⁵'Ba 'batsa'en kjinik'ion kui xi tsik'endukun xuta. Tunga Na'enchana kitsikja'aya nganire 'ba jin = xi tenikixiyee kibi. ¹⁶Ngat'a makjainni ngat'are Jesús, kui = kjua ngat'are ja'enre Jesús kitsa'e nga'ñure xutabi xi te'yo 'ba 'yaxkun. Ngat'a makjainni ngat'are Jesús, kui = kjua xutabi kuandakjinni ngixkun ngatsi'u.

¹⁷'Ba nganda'e, nts'ia xian, 'be = ña nga bi 'yo mé = xi kjiño'on. 'Ba nde xutaxanu bi be mé = xi kitsa'en. ¹⁸Tunga 'ba = tsa'en Na'enchana kitsik'etjusun mé = xi kitsuyatitjun kionga kitsikinchja ngatsi'i profeta, nga Cristo tjinnere kjua'a kjuanima. ¹⁹Kui kjuañu tik'antjaiyañu kjuafa'etsjennu 'ba ndiba ngañu ngixkun Na'enchana, tuxi sichat'aninu jenu. Tsa 'ba si'on, Na'enchana sjanu nixtjin nga kuan sikja'ayo ²⁰'ba sikasennu Jesús, kui xi kitsa'e titjunre xa nga kuan Cristonu. ²¹Jesucristo tjinnere nga k'uejña ngank'aa nganda'e, ka'nda nga kjua'e nixtjin nga s'enda ngani ngayéje xi kitsu Na'enchana nixtjin kuatse jan, jotsa'en kitsikinchja profeta tsjere. ²²Jotsa'en kitsu Moisés nixtjin kuatse jan: "Na'enchana, kui = xi Na'ennu. Kui xi sikasennu jngu profeta xi k'uetjujin ngajinnu, jotsa'en kitsikasenna. Tasen ñojon ngayéje mé = xi kuetsunu, ²³ngat'a tu'yañu xi bi kuasen ñojonre profetabiu, kui = xi kjui'naxjejin ngajinre xuta naxinando."

²⁴'Ba Samuel 'ba ko ngatsi'i profeta xi jaskan kis'e 'ba = nde kinchja ngat'are nixtjinbi. ²⁵'Ba tsojon = kuan mé = xi kinchja profeta, 'ba tu kjuanda tsojon nga Na'enchana 'endako kjua xuta chinganu, kionga 'ba kitsure Abraham: "Ngatsi'i naxinanda xi tjin ngasun'ndebi kuachikunta'en ngat'are ntje xi s'eri." ²⁶Kionga Na'enchana kitsikja'aya nganire Ki'ndire, jun = titjun kitsikasennu, tuxi sichikunta'enninu 'ba meni nga jngu jngu xi tjin ngajinnu k'uenduni tsajmi xi ch'otjin.

Pedro nchja ngixkun xutaxa

4 ¹'Ba Pedro ko Juan tojo inyafako xuta naxinandabiu kionga ja'e nchja na'miu ko xi ngakure xi tsikuenda ningu 'ba ko nchja saduceo. ²Kui 'ñu kjimastire, ngat'a Pedro ko Juan inyabakuyare xuta naxinandabiu 'ba inya'be'ere nijmi nga ngat'are Jesús nga je kis'ejña kusun nga kjua'aya nganire xuta ngajinre mik'en. ³'Ba 'batsa'en kitsuba 'ba kiskanis'en nduya ka'nda nixtjin nga kuanyujun, ngat'a je kuangixun kui nixtjinbiu. ⁴Tunga xuta xi kjint'e mé = xi kinchja Pedro ko Juan, nkjin kuán xi kuakjainre ngat'a tse'e Jesús. Ónru mi kuán nchja xi kuakjainre.

⁵'Ba 'ba kuán nixtjin nga kuanyujun, xutaxare naxinando ko nchja chingare naxinando 'ba ko nchja chjine tse'e kjuatexuma kuañajan naxinanda Jerusalén. ⁶'Ba nde ja'e Anás xi na'mi titjun, Caifás, Juan, ko Alejandro, 'ba ko ngatsi'i nchja xi xinkjin nchja na'mi ngaku. ⁷'Ba 'batsa'en kichja'a Pedro ko Juan 'ba kjinikinya ngamasenre nchjabiu tuxi xjaningiyanire.

—¿Mé = kjua'ñu xi tjinnu nga nindo xuta? —kitsu nchja xabiu—. ¿'Yá = xi ti'bexanu nga 'ba teño'on?

⁸'Ba 'batsa'en kinchja Pedro nga kitse ngajinre Isennixtjintsjere Na'enchana 'ba kitsure:

HECHOS 4

—Jun xutaxa ko nchja chingare naxinanda Israel, ⁹nganda'e techjaningiyani ngat'are kjuanda xi kuán ngat'a tse'e jngu xuta xi bi ma fi'in 'ba jótsa'en kuandanire. ¹⁰Ngatja'yo ngatsi'u 'ba ko ngatsi'i xuta naxinanda Israel nga ja'enre Jesucristo xi Nazaret tse'e xi jun kjinik'ent'o kru 'ba xi Na'enchana kitsikja'aya nganire, ngat'are kui kuandani xuta xi sejña nduju ngixkún nga'e. ¹¹Kui Jesús, ndiojo xi tsabeton nchja chjinexjo tunga je ndiojo titjun kuán. ¹²Tsajain ngisa xi mare tsik'angi xuta, ngat'a Na'enchana bi kja'e kitsikasen ngisa ngasun'ndebi xi nga ko ja'enre kuan sik'anginina.

¹³Ba 'batsa'en kuakunre xutaxabiu, kionga kjint'e nga 'batsa'en ko kjua'ñu kakun kinchja Pedro ko Juan 'ba tsabe nga tuxkia xuta = kuán 'ba xi bi kiskut'aya. Tsabexkun nga kui xi ja'ba je tsek'etsumako Jesús. ¹⁴Tunga bi kuán jo kitsure ngat'a inyabe nga xuta xi kuanda sejñat'are nchjabiu. ¹⁵Ba 'batsa'en 'exare nga ngat'etjujin ña kuañajan, 'ba xutaxabiu joyanire xi jngu = xi jngu.

¹⁶—¿Mé = xi sikua nchjabi? —kitsu—. Ngat'a ngatsi'i xuta xi tjindu naxinanda Jerusalén je be kjuakun xi kitsa'en, 'ba bi kuan k'ue'ma. ¹⁷Tusa kuinyakun_{ra}, tuxi tu'yá nde kuetsuyanire ngat'are ja'enre Jesús 'ba tuxi bi nde kuajenduju ngisani enre ngajinre xuta naxinando.

¹⁸Ba 'batsa'en kinchja nganire nchjabiu 'ba inyakunre nga bi nde kuinchjani ninga bi nde kuakuyani ngat'are ja'enre Jesús. ¹⁹Tunga Pedro ko Juan 'bi kitsu nga kitsingojore xutaxabiu:

—Chusun_{ru} mé = xi nda tjin ngixkun Na'enna —kitsure—. ¿A jun = xi sik'etjusunri_i asa Na'enchana? ²⁰Ngat'a bi kuan xiu kuetsubai_i ngat'are mé = xi kji'yee 'ba kjinu'yee.

²¹Ba 'batsa'en xutaxabiu inyakun ngisare, tunga kitsik'endundai. Bi kisaku ndiyare jótsa'en sikja'a kjuanima, ngat'a ngatsi'i xuta naxinando kitsichjire Na'enchana ngat'are mé xi kuán. ²²Ngu xuta xi kuanda ngat'are kjuakunbi, ts'axtiu yachan nure.

Xuta xi makjainre mi'are kjua'ñukakun Na'enchana

²³Kionga je kjinik'endundai Pedro ko Juan, ta'a kikun xuta xi yak'a xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo 'ba ye'ere nijmi ngayéje xi kitsure nchja na'mi ngaku ko nchja chingare naxinando. ²⁴Ba kionga xuta xi yak'a kjint'e kibi, ngatsi'i tujngu kitsa'en kjuafa'etsjenre nga jako Na'enchana 'ba kitsu:

—Ji Na'en, ji xi kjiñe'en ngank'aa, t'anangiu ko ndachikun 'ba ko ngayéje xi kio tjin. ²⁵Ngat'are Isennixtjintsjeri kjinikinchje David xuta chingani. Kui xi 'ba nde kitsa'exat'ari 'ba kjinikinchje:

¿Ánñu inyakjanni naxinanda xi tjin ngasun'ndebi?

¿Ánñu xuta foyanire tsajmi xi tsajain ndiyare?

²⁶Tsik'endunda nga skjan nchja rey xi tjin ngasun'ndebi,
'ba xutaxabiu kuañajan

tuxi k'uendani kjua xi bi nda tjin ngat'are Na'enchana 'ba ko
Cristore.

²⁷'Ngat'a kjuakixi = nga naxinandabi rey Herodes ko Poncio Pilato
kuañajanko xuta xi Israel tse'e 'ba ko xi bi tse'e Israel 'ba 'enda kjua xi bi
nda tjin ngat'are Jesús xi Ki'ndi tsjeri xi kjiñe'en nga Cristo kuán. ²⁸'Ba
'batsa'en kitsik'etjusun nchjabiu ngayéje mé = xi kjini'indutitjin 'ba xi
kichusun_ri nga tjinnere nga kuan. ²⁹'Ba nganda'e, ji Na'en, chutsejen'ai
mé = xi mejénre sikoni nchjabiu 'ba ti'en nga xutari ngatatsikja'axtiuya en
xi tsiji ko kjua'ñukakun. ³⁰Tsejen ngatamare xi sefesun kjua'ñuri, 'ba
ngat'are ja'enre Jesús, Ki'ndi tsjeri, ngatjama kjuakun 'ba ko chubá xi
kuaku kjuajeri.

³¹'Ba kionga je jet'are nga jako Na'enna, nga'nde ña kuañajan jatse; 'ba
Isennixtjintsjere Na'enchana ja'e ngajinre ngatsi'i, 'ba kitsikja'axtiuya enre
Na'enchana ko kjua'ñukakun.

Xi makjainre ngat'a tse'e Jesús kitsikjenko xinkjin tsajmi xi tjinre

³²'Ba ngatsi'i xi kuakjainre ngat'a tse'e Jesús jngu kitsa'en inimare ko
kjuafa'etsjenre. Ni'yá tsu tsa tu kui tajngu tse'e mé = xi tjinre. Tusa tu jngu
je kitsikjenko xinkjin mé = xi tjinre. ³³'Ba ko 'ñu tse kjua'ñu nchja chinga
apóstol kitsikja'axtiuya nga ja'aya nganire Na'enna Jesús, 'ba Na'enchana
'ñu kitsichikunta'en ngatsi'i. ³⁴'Ba ngajinre xutabiu tsajain xi na'en chunre,
ngat'a ngatsi'i xi tjinre tsa xu'ba asa ni'ya bateña 'ba fa'eko ton jotjin
ba'ere. ³⁵'Ba nchja chinga apóstol fa'etsjare, 'ba kui bakjanyare ngatsi'i
xuta jotsa'en machjenre nga jngu jngu.

³⁶'Ba tsik'ejña jngu xuta lebita xi kitsin nangi Chipre xi Kuse 'mi, xi
nchja chinga apóstol Bernabé kitsure nga ja'en skare. (Kui ja'en xi tsunire:
Xi tsja kjuaje kakun.) ³⁷'Ba Bernabé yateña jngu xu'ba xi tjinre 'ba
ja'etsjare nchja chinga apóstol ton xi kuachjinire.

Jere Ananías ko Safira

5 ¹Tunga jngu xuta xi Ananías 'mi nde yateña jngu xu'ba. 'Ba chjunre
Safira 'mi. ²Kui xi 'ejñat'axin jngu ka'a ton xi jotjin kika'ere xu'bare
'ba xi ngijngu ka'a ja'etsjare nchja chinga apóstol. 'Ba nde tsabe chjunre
mé = xi kitsa'en ngayeje. ³'Ba kio Pedro kitsure:

—Ji Ananías, ¿ánñu chanayiu ja'as'enjinni inimari, nga en ndesu te'mi_ri
Isennixtjintsjere Na'enchana nga kichjube jngu ka'a ton jotjin kika'eri
xu'bari nga kikateñe? ⁴Kionga kje bateñajín xu'bo, ¿a bi tsa tsiji? 'Ba

HECHOS 5

kionga je kikateñe, ¿a bi je tsiji ton? ¿Ánñu 'batsa'en kjinikja'etsjenni nga 'ba kjiñe'en? Na'enchana xi kik'in_ri en ndesu, bi xuta.

⁵Kionga kjint'e enbi, Ananías je mik'en nga kiska t'anangiu. 'Ba a tu 'ñu kitsakjun ngatsi'i xuta xi kjint'e mé xi kuán. ⁶'Ba kio ja'e jó ján nchja nisti 'ba yaxtejun najñu yojore, 'ba 'etjuko nga kik'eyanijin.

⁷Jánru hora jaskan, ja'e chjunre Ananías xi bi be mé xi kuán. ⁸'Ba kio Pedro tsiningiyare:

—'Ba t'inna ¿a 'bi = tjin kich'o xu'banu nga kikateño?

—Jun, 'ba = tjin kikateñani —kitsingojo Safira.

⁹—¿Ánñu kaminya'añu xingiu nga mejénnú xut'ayako Isennixtjintsjere Na'enchana? —kitsu Pedro—. Nchjanisti xi tjindu ngastun xuntjo kui = xi kik'eyanijin xi'inri, 'ba nganda'e nde, ji kuekori.

¹⁰'Ba ndekuini chubabiu je mik'en chjunbiu nga kiskat'a ndsaku Pedro. 'Ba kionga ja'as'en nchja nistibiu, tsabe nga je kjijñak'en chjunbiu 'ba 'etjuko nga kik'eyanijint'are xi'inre. ¹¹'Ba niki 'ñu kitsakjun ngatsi'i xi makjainre ngat'are Jesús 'ba ko ngatsi'i xuta xi kjint'e kibi.

Kjuakun xi kitsa'en nchja chinga apóstol

¹²'Ba nchja chinga apóstol nkjin kjuakun ko chubá xi yakutsejen kjuajere Na'enchana kitsa'en ngajinre naxinandabiu, 'ba ngatsi'i tu jngu kitsa'en kjuafa'etsjenre 'ba kuañajan ngini'ya xi Ngini'yare Salomón 'mi. ¹³'Ba xuta xi yak'a bi kua'ñukakun nga kuañajanjinre xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús, tunga naxinandabiu nda kinchja ngat'a tse'e. ¹⁴'Ba kuankjin ngisa xuta, xi xi'in ko yanchjin, xi ja'e ngisa ngajinre xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesús.

¹⁵'Ba ka'nda ngaya ndiyo kikani xuta xi inyasefesun xi kitsikayusun nijña ko nachan, tuxi kionga kjua'ani Pedro ninga tu nk'ianre kjua'anere xi inyafesun. ¹⁶'Ba nde ja'e nkjin xuta naxinanda xi tjindu ngandaire naxinanda Jerusalén nga ja'eko xinkjin xi inyasefesun 'ba ko xi tjindujinre isennixtjin xi bi nda, 'ba ngatsi'i kuanda.

¹⁷'Ba 'batsa'en a tu 'ñu kuaxinre na'mi titjun ko ngatsi'i xi mako xi nchja saduceo kuán. ¹⁸'Ba kitsikasen nchja xi kitsuba nchja chinga apóstol 'ba kiskanis'en ngaya nduyare naxinando. ¹⁹Tunga ngajñu jngu ankjere Na'enchana kiskjex'a xuntja nduyo 'ba ts'axje nchjabiu 'ba 'bi kitsure:

²⁰—Tangiun, tanginkinya nduju ña ma ndetsinre ningu 'ba t'e_ru nijmi xuta naximando ngayéje en xi tse'e kjuabenichun xatsebi.

²¹'Ba 'batsa'en kitsik'etjusun nchja chinga apóstol en xi kik'inre. 'Ba nga kuanyujun, ja'as'en ña ma ndetsinre ningu 'ba yakuya. 'Ba ndekui chubabiu ja'e na'mi titjun 'ba ko nchja xi mako nga'nde ña mañajan xinkjin. 'Ba kio kitsikjint'e ngatsi'i nchja ngakure xuta xi Israel tse'e 'ba

HECHOS 5

'exa nga kuechja'a ngaya nduyo nchja chinga apóstol. ²²Tunga kionga nchja xi tsikuenda ningu echu nduyo, bi kuasjaire nchja chinga apóstol. 'Ba 'batsa'en jendiba ngani nga ja'eke'e nijmi.

²³—Tichja tsjan tsjan xuntja nduyo nga echii. 'Ba chasoldadu xi kio inyatsikuenda inyaxtiu xuntjo. Tunga kionga kichju'i, tu'yá kji'yee ngaya —kitsu.

²⁴Kionga kjint'e enbi, na'mi titjun ko nchja na'mi ngaku 'ba xi ngakure chasoldadu xi tsikuenda ningu, ka'nda bi nde beni mé = xi sikja'etsjen 'ba tsiningiyare xinkjin jót'sa'en kjuechukjet'ani kjuabi. ²⁵Tunga jngu xuta 'ba ja'etsure:

—Jun, na'en, nchja xi kichanis'ion nduya tsakaiñu ña ma ndetsinre ningu = inya 'ba inyabakuyare xuta naxinando.

²⁶'Ba 'batsa'en nchja xi tsikuenda ningu 'ba ko xi ngakure kiji 'ba ja'eko ngani nchja chinga apóstol. Tunga bi kitsi'onre ngat'a tsakjun tsa ndiojo kue'ere xuta naxinando. ²⁷Kionga ja'eko, kitsikinya ngixkun xutaxa xi kuañajan kio. 'Ba kio na'mi titjun tsiningiyare:

²⁸—¿A bi je 'ba kik'inkixiri nga bi nde kuan kuakuyañu ngat'are xutabiu? 'Ba ¿mé = xi teño'on jun? —kitsure—. Ngatsi'i xi tse'e Jerusalén be mé = xi tebakuyo, 'ba mejénnú nga jin xaninenii kjuabeyare xutabiu.

²⁹—Tjinnere nga Na'enchana titjun sik'etjusun_ri nga ko mare xuta —kitsingojo Pedro 'ba ko nchja chinga apóstol xi yak'a—. ³⁰Na'enre xuta chingana kitsikja'aya nganire Jesús, xi jun kjinik'ent'o kru. ³¹Na'enchana kitsjare kjuaje 'ba kitsik'ejña ngate kixire. Kui = xi xuta titjun nganda'e 'ba xi tsik'angi xuta tuxi sjanire kjuanichat'a xuta xi Israel tse'e kionga tsik'antjaiya kjuafa'etsjenre 'ba fa'e ngani ngixkun Na'enchana. ³²Jin = xi tenikixiyee ngat'are kibi 'ba 'ba nde Isennixtjintsjere Na'enchana ngayeje, Isennixtjin xi Na'enchana tsjare xuta xi tsik'etjusunre.

³³Kionga kjint'e enbi xutaxabiu, niki 'ñu kuakjanre, ka'nda kuamejénre sik'en nchja chinga apóstol. ³⁴'Ba 'batsa'en tsakasen nduju ngajinre nchjabiu jngu xuta fariseo xi Gamaliel 'mi, jngu chjine kjuatexuma xi 'yaxuta ngat'are ngatsi'i xuta naxinando. Xi 'exa nga kjui'naxje ngutjun nchja chinga apóstol.

³⁵—Jun na'en naxinanda Jerusalén —kitsure xutaxa xi yak'a—, nda chusun_ru mé = xi siko kui xutabi. ³⁶Ngat'a jo kuán nganda'eñu, isetjen jngu xuta chinga xi Teuda 'mi. 'Ba kui kitsure yojore jngu xuta xi 'ñu chjire, 'ba ñujunru sientu nchja kitjenngi. Tunga Teuda kjinik'en 'ba ngatsi'i xi kitsjenngire kitsojoba. 'Ba kio jet'a yeje. ³⁷'Ba jaskan ngani, nixtjin nga tukja'aya xki xuta naximando, isetjen Judas xi Galilea tse'e, 'ba kitsa'en nga nkjin xuta kitjenngire. Tunga 'ba nde kui kjinik'en ngayeje 'ba ngatsi'i xi kitsjenngire kitsojoba.

³⁸'Bamani, sja_nuu jngu kjuafa'etsjen nganda'e: Ngat'ejño nchjabiu 'ba tumé nde nikonu. Ngat'a tsa tu tse'e sa xuta xi tsikja'etsjen 'ba xi tsa'en nchjabiu, kjuet'a. ³⁹Tunga tsa tse'e Na'enchana, bi kuan sikase'ñu. Chutsejen_ru yojonu tsa tu Na'enchana = nini xi tebixkankoñu.

⁴⁰Ba 'batsa'en xutaxabiu kuakjainre mé = xi kitsu Gamaliel. Kinchjare nchja chinga apóstol 'ba yajare 'ba 'echja'ndere nga bi nde kuinchja ngisani ngat'a tse'e Jesús. Jaskan kitsik'endundai ngani. ⁴¹Ba nchja chinga apóstol 'etukajinre xutaxabiu 'ba 'ñu tsja titsubare, ngat'a Na'enchana je kitsja'ndere nga kju'a kjuanima tu kjuare ja'enre Jesús. ⁴²Ba ngantsjai nixtjin ña ma ndetsinre ningu 'ba xki ni'ya janda bakuya 'ba kitsikja'axtiuya ngat'a tse'e Jesucristo.

Yatu xuta s'enere xa tuxi kuasekoni nchja chinga apóstol

6 ¹Kui nixtjinbiu kionga je kjimankjín xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús, 'batsa'en xi nchja en griego kitsik'axki xi nchja en hebreo. Kitsu nga bi nda inyasatesinre yanchjin k'an xi tjin ngajinre nga nyujun nyujun kji'ba'bisunre xi chine. ²Ba nga tejó nchja chinga apóstol kinchjare ngatsi'i xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesús.

—Jin tjinnere nga sikja'axtiuyee enre Na'enchana. 'Ba bi nda tjin tsa k'uejñee nga sikja'axtiuyee ion tuxi kuatesinni_i yamixo —kitsure—. ³Ba kui kjuañu jun, nts'ia_i xian, tinyisjaijiun ngajinnu yatu nchja xi nda 'yaxkun, xi kjitse ngajinre Isennixtjintsjere Na'enchana 'ba ko kjuankjin kakun, tuxi s'enenire xabi. ⁴Bamani jin, janda xukuai_i Na'enchana 'ba janda sikja'axtiuyee enre.

⁵Ba 'batsa'en ngatsi'i kuakjainre mé = xi kitsu nchja chinga apóstol 'ba kiskja'ajin nchjabu: Esteban, jngu xi 'ñu makjainre 'ba xi kjitse Isennixtjintsjere Na'enchana ngajinre, ko Felipe, Prócoro, Nicanor, Timón, ko Parmenas 'ba ko Nicolás xi Antioquía tse'e. Kui xutabi xi bi judío, tunga je nda'e makjainnre ngat'a tse'e Na'enchana. ⁶Ba jaskan kui nchja xi yatu ja'echani ngixkun nchja chinga apóstol, 'ba nchja chinga apóstol tsi'are kjuanda Na'enchana ngat'are kui 'ba yanere ntsja.

⁷Ba kinduju enre Na'enna, 'ba xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús 'ñu nkjin kjima naxinanda Jerusalén, 'ba nkjin nchja na'mi kuakjainre ngayeje.

Kionga kjinduba Esteban

⁸Ba mani Esteban, 'ñu kjinichikunta'en ngat'are Na'enchana. 'Ba ko kjuañure Na'enchana kitsa'en kjuakun ko chubá ya'e xi yakutsejen kjuajere Na'enchana ngajinre xuta naxinando. ⁹Tunga jngu nixtjin yak'a xuta xi tse'e ni'ya sinagoga xi Chu'nda xi Je Kjinik'endundai 'mi, 'ba yak'a xuta xi Cirene tse'e, ko xi Alejandría tse'e, 'ba ko yak'a xi jendibani nangi

Cilicia ko nangi Asia 'etuts'inre nga josiko Esteban. ¹⁰Tunga bi kuán kitsa'enre Esteban, ngat'a Isennixtjintsjere Na'enchana kitsjare kjuankjin kakun nga kinchja.

¹¹'Ba 'batsa'en 'echjire yak'a nchja, tuxi kuetsuni nga kjint'ere nga Esteban ch'o kitsu ngat'a tse'e Moisés 'ba ngat'a tse'e Na'enchana. ¹²'Ba 'bitsa'en kjinistire xuta naxinando ko nchja chinga 'ba ko nchja chjine kjuatexumo. 'Ba kitsuba Esteban 'ba kiko ña mañajan xutaxa titjun. ¹³'Ba ja'echani nchja xi kinchja en ndesu nga kitsu:

—Kui xutabi ch'o tsu ngantsjai ngat'a tse'e ningutsjebi 'ba ngat'a tse'e kjuatexumo. ¹⁴Kjinu'yee nga kitsu nga Jesús xi Nazaret tse'e sikixuya ningubi 'ba nga sik'antjaiya kjuachinga xi 'ejñana Moisés.

¹⁵'Ba ngatsi'i xutaxa xi kio tjindu kiskutsejen'a Esteban 'ba tsabe nga jo kji'i nkjain ankje.

Esteban nchjntjai yojore ngixkun xutaxo

7 ¹'Ba na'mi titjun tsiningiyare Esteban:

—¿A kjuakixi = xi inyatsu nchjabiu? —kitsure.

²'Ba Esteban kitsingojore:

—Jún nts'ia 'ba jun xi na'en, tasen ñojon. Na'enchana xi tjinre kjuaje kuatsejenre xuta chingana Abraham kionga tijña ngisa nangi Mesopotamia, kionga kje fik'ejñajín nangi Haran. ³'Ba kitsure: “T'ejñe nangiri 'ba xingi 'ba tikení nangi xi an kuakura.” ⁴'Ba 'batsa'en Abraham 'etju nangi Caldea 'ba kik'ejña naxinanda Haran. 'Ba kionga je k'en na'enre, Na'enchana kitsikasen Abraham nangibi kioña jun tetsubo nganda'e. ⁵Tunga bi kitsjare nga'nde xi kuatse'e nangibi, 'ba ninga bi kitsjare ña kuasen ndsaku. Tunga kitsuya titjunre nga sjare nga kuatse'e nangiu 'ba nga jaskan kuatse'e ntje xi s'ere, ninga kje tjiínre ki'ndi Abraham kui nixtjinbiu. ⁶Na'enchana 'ba nde kitsure Abraham nga ntje xi s'ere k'uendu nangi xi bi kui tse'e, 'ba nga xuta chu'nda kuan, 'ba nga ñujun sientu nu kjua'a kjuanima. ⁷Tunga 'ba nde kitsure Na'enchana: “An sikja'a₂ kjuanima xuta naxinanda ña chu'nda kuan, 'ba jaskan k'uetju kio 'ba sichjina₂ kui nga'ndebi.”

⁸'Na'enchana 'endako kjua Abraham 'ba kitsure nga sa'en xi circuncisión 'mi. 'Ba kui = kjuañu, kionga je jin nixtjin kitsin Isaac, Abraham kitsa'en circuncidar. 'Ba 'ba nde kitsa'en Isaac ko ki'ndire Jacob. 'Ba 'ba nde kitsa'en Jacob ko ngatejó ki'ndi nistire, xi xuta chingana kuán.

⁹Kui ki'ndire Jacob, xi xuta chingana kuán, kuaxinre ngat'a tse'e nts'e Kuse 'ba yateñare xuta xi Egipto tse'e. Tunga Na'enchana tsakaseko Kuse ¹⁰'ba ja'axin yejere kjuabare kui. Na'enchana kitsjare kjuankjin kakun 'ba kjuanda ngixkun Faraón xi ngaku titjunre Egipto. 'Ba Faraón kitsja xare

HECHOS 7

Kuse nga kuan xuta titjunre xuta xi Egipto tse'e 'ba xi ngakure ngatsi'i xi tjin ni'yare.

¹¹'Ba 'batsa'en kis'e kjindia 'ba 'ñu tse kjuaba ngayéje nangi Egipto ko ngayéje nangi Canaán, 'ba xuta chingana bi nde kisakunire xi chine.

¹²Kionga kjint'e en Jacob nga nangi Egipto tjin xi chine, kio titjun kitsikasenni ki'ndi nistire xi xuta chingana. ¹³'Ba xi majóni ndiya, Kuse yakure yojore nts'e. 'Ba 'batsa'en Faraón tsabexkun xinkjin Kuse. ¹⁴'Ba kio Kuse 'exa nga kuechja'a Jacob xi na'enre 'ba ko ngatsi'i xinkjin xi yachute ko kan'ón mani. ¹⁵'Ba 'batsa'en Jacob ja'ek'ejña nangi Egipto, 'ba kio k'en. 'Ba nde kio jesun ki'ndi nistire xi xuta chingana kuán. ¹⁶'Ba jaskan yojore Jacob kichani Siquem, 'ba kiseyanijin tsju xi Abraham tsatset'are ki'ndire Hamor nga kitsjare ton xi plata ni.

¹⁷'Kionga je kuatiña nixtjin nga kuajngu en xi kitsu titjunre Na'enchana Abraham, 'ñu nkjin kuan ngisa xuta naxinandana xi nangi Egipto tsik'endu.

¹⁸'Ba kio yatexuma kja'e xuta ngaku titjunre Egipto xi bi tsabexkun Kuse.

¹⁹Kui xi 'ejñure xutana 'ba ch'o kitsiko xuta chingana. 'Ba 'enere nga sikumare ki'ndixure, tuxi kueyani.

²⁰'Kui nixtjinbiu kitsin Moisés. Jngu ki'ndi xi nda kji'i kuán ngixkun Na'enchana, 'ba ján sa kitsicha xichare ngaya ndaba. ²¹'Ba kionga je tjinnere nga sikumare, ki'ndi chjunre Faraón kiskjebe 'ba kitsicha jo fani tsa ki'ndire. ²²'Ba 'batsa'en Moisés kisakuyare kjuachjinere xuta Egipto, 'ba 'ñu kuán nga kinchja 'ba ko ngayéje xi kitsa'en.

²³'Ba kionga je yachan nure, inimare Moisés kitsuni nga kuekun xuta xinkjin, xi xuta tse'e Israel. ²⁴'Ba kionga tsabe nga jngu xuta xi Egipto tse'e ch'o titsiko jngu xuta xi Israel tse'e, tsakaseko 'ba kitsik'en xi Egipto tse'e. 'Ba 'batsa'en kitsingojo xi tjimata'en xuta xi Israel tse'e. ²⁵Moisés kitsikja'etsjen nga kuankjinre xinkjin ngat'are xa xi kitsa'ere. Tunga xinkjin bi kuankjinre nga Na'enchana ja'ba je kitsja xare kui, tuxi sik'endundaini.

²⁶'Nga kuanyujun Moisés tsabe nga jó nchja xi Israel tse'e inyakjanko xinkjin 'ba kuamejénre nga kuatekjanjare. 'Ba kitsure: “Jun, na'en, nts'io ñu. ¿Ánñu nde jun teni'oni ru xingiu xi jngu = xi jngu?” ²⁷'Ba 'batsa'en xuta xi titsi'onre xuta xi ngijngu kitsunginiña Moisés 'ba kitsure: “¿'Yá = xi titsja xari nga kuatexumaniñ 'ba nga k'uendai kjuani? ²⁸¿A mejénri sik'ennañ jotsa'en kjinik'en ngujña xuta xi Egipto tse'e?” ²⁹Kionga Moisés kjint'e enbiu, tsanga 'ba kik'ejña nangi Madián, ña tu'yá bexkun. 'Ba kio kis'ere jó ki'ndi.

³⁰'Yachan nu jaskan, jngu ankje ja'ekun Moisés nga'nde t'axin xi tiñare ngijñacha xi Sinaí 'mi. Yakure yojore ngajin ndi'ire na'yantsje xi titi.

³¹Moisés tu 'ba = kuánre kionga tsabe mé = xi tjimatsejenre. 'Ba 'batsa'en kitsitiña tuxi ngisa nda skueni. 'Ba kjint'ere jndare Na'enchana xi kitsure:

HECHOS 7

³²“An = ña Na'enre xuta chingari, an ña Na'enre Abraham ko Isaac 'ba ko Jacob.” 'Ba Moisés jatse nga kitsakjun 'ba bi ma kakun nga kutsejen'a.

³³'Ba 'batsa'en Na'enchana kitsure: “Naxje jnderi, ngat'a nga'nde ña tesen nga'nde tsje. ³⁴Te'beña jót'sa'en fa'a kjuanima xuta xi tsa'an xi nangi Egipto tjindu 'ba tent'eña nga inyatsine, 'ba je 'etukajian nga sik'endundaa. 'Ba 'batsa'en jabi nga'e ngat'a an sikasentra nangi Egipto.”

³⁵'Kui Moisés = bi xi tsabeton nchjabiu nga kitsure: “¿'Yá = xi titsja xari nga kuatexumanij 'ba nga k'uendai kjuani?”, kui xi ankjere Na'enchana kuatsejenre ngajin na'yantsje xi titi. 'Ba 'batsa'en Na'enchana kitsikasen Moisés 'ba kitsja xare nga kui xi kuatexumare xutana 'ba nga sik'endundai.

³⁶'Ba 'batsa'en Moisés ts'axjejin nangi Egipto xuta chingana. 'Ba yachan nu kitsa'en kjuakun ko chuba xi yakutsejen kjuajere Na'enchana nangi Egipto ko ngajinre Ndachikun Iniu 'ba ko nangi t'axin. ³⁷Ndekuini Moisés kibi xi kitsure xutare Israel: “Na'enchana sikasennu jngu profeta xi k'uetjujin ngajinnu, jotsa'en kitsikasenna an.” ³⁸'Ba kui Moisés xi tsik'ejñajinre xuta xi kuañajan nangi t'axin. Kui xi jako ankje ngijñacha xi Sinaí 'mi 'ba jako ngani xuta chingana. Kui xi kitsa'ere nga sjana en xi tsjana kjuabenichun.

³⁹Tunga xuta chingana, bi kuamejénre nga yasen ñojon ion. Tusa tsabeton 'ba kuamejénre nga kiji ngani nangi Egipto. ⁴⁰'Ba xuta chingana kitsure Aarón: “Tindani na'en xi kuetitjunni. Ngat'a bi 'yee mé xi kuánre kui Moisés xi ts'axjejinni nangi Egipto.” ⁴¹'Ba 'batsa'en kitsinda jngu isenre tjiundija, 'ba kitsik'en tjiuba tuxi sjanire chje isenbi. 'Ba ts'axjere s'i xi ko ntsja 'endani.

⁴²Tu kjuare kibi, Na'enchana bi nde kitsisinnire xutabiu. Tsakasent'axinre 'ba kitsja'ndere nga sichjire niñu xi tjin ngank'aa, jotsa'en kua'indut'a enre Na'enchana xi kitsi'indu xuta chinga profeta:

Jun xuta xi Israel tse'e,
¿a an kika'enuu chje ko tjiuba xi kjinik'ion,
nga yachan nu nga tseketsubo nangi t'axin?

⁴³Tusa kichank'angu ni'yachire na'en xi Moloc 'mi,
ko niñure na'en xi Renfán 'mi,
'ba ko isen xi kjinindo tuxi sichjini_ru.

'Ba kui = kjuañu sa'enña nga kjin kuechaninu jun
nga'nde xi ngisa t'axin tijñare nangi Babilonia.

⁴⁴'Ba xuta chingana nangi t'axin tsek'endu 'ba kiko ningu xi najñu ni xi bakutsejen nga Na'enchana 'endakokjua naxinandare, xi kuanda jotsa'en kuamejénre Na'enchana. Ngat'a Na'enchana ja'ba je 'exare Moisés nga k'uenda ningu xi najñu ni jofa tsa'en kuatsejenre. ⁴⁵'Ba jaskan kitsa'ere xuta chingana kui ningu najñubiu nga kuatse'e. 'Ba kui ningu najñubiu

ya'a kionga ja'e nangibi, nixtjin nga tjinre xa Josué. 'Ba kiskjanko xuta xi tjindu nga'e, xi Na'enchana ts'axje ngixkun xuta chingana. 'Ba 'batsa'en kuachjen ningu najñubiu ka'nda nga David kuán rey.

⁴⁶'Ba David kisakure kjuanda ngixkun Na'enchana, 'ba tsi'are nga sindare jngu nga'nde ña kuan k'uejña Na'enchana, Na'enre xuta chingana Jacob. ⁴⁷Tunga Salomón kui xi kitsinda ni'yare Na'enchana. ⁴⁸Tunga Na'enchana xi ngank'aa tijña bi 'bejñaya ni'ya xi tsinda xuta. Ngat'a 'batsa'en xuta chinga profeta kitsi'indu enre Na'enchana:

⁴⁹Ngank'aa yaxile xi batejñasaan nga batexumaa.

'Ba t'anangiu, kio = ña tsikja'ayania ndsaku.

¿Ñáre ni'ya xi sindanu?, kitsu Na'enchana.

¿'Ba ñáre nga'nde ña kuan sikja'ayaa?

⁵⁰¿A bi an xi kitsinda ngayéje kibi?

⁵¹'Tunga jun —kitsu ngisa Esteban—, ne xton. Inimanu jo = ni xuta xi bi be Na'enchana 'ba bi mejénnú kjuinu'yo xi kjuakixi. Ngantsjai bi nik'etjusun ru Isennixtjintsjere Na'enchana. Jun ngusunñu ko xuta chinganu. ⁵²Xuta chinganu kitsjenngike ngatsi'i profeta 'ba ka'nda kitsik'en xi kitsuyatitjun ngat'are xuta tsje xi kjua'e. 'Ba kionga je ja'e, jun kjiningantsjo 'ba kjinik'ion. ⁵³'Ba bi tenik'etjusun kjuatexumare Na'enchana nisi kuangantsjo ngat'are ankje.

Kjinik'en Esteban

⁵⁴Kionga xutaxo kjint'e mé = xi kitsu Esteban, a tu 'ñu = kuakjanre 'ba niki tsajnga nde'ñu. ⁵⁵Tunga Esteban, kitse ngajinre Isennixtjintsjere Na'enchana nga kiskutsejen ngank'aa, 'ba tsabe kjuajere Na'enchana 'ba nga Jesús sejña nduju ngate kixire Na'enchana.

⁵⁶—iChutsijon! —kitsu—. Te'biá nga tixa ngank'aa 'ba nga Ki'ndire Xuta xi'in ngate kixire Na'enchana s'ejña.

⁵⁷Tunga 'ñu kiskji'ndaya nchjabiu nga 'echja ñojon, 'ba ngatsi'i kikja'a Esteban. ⁵⁸'Ba ts'axjejin naxinando 'ba kio ye'ere ndiojo. 'Ba xi kuán testigo 'endure najñure ngi ndsaku jngu chana'en xi Saulo 'mi nga sikuenda.

⁵⁹'Ba yejerañu tisatare ndiojo, Esteban jako Na'enchana 'ba kitsu:

—Ji Na'en Jesús, chjubetjai inimana.

⁶⁰'Ba 'batsa'en tsakaskunch'in 'ba 'ñu kiskji'ndaya:

—Ji Na'en, bi kuenda chjube_ri jere.

'Ba nga je 'ba kitsu, ta'a k'en.

Saulo tsjengike xi makjainre ngat'a tse'e Jesús

8 ¹'Ba Saulo 'ba = kji'i kakun nga kjinik'en Esteban. 'Ba ndekuini nixtjinbiu 'etuts'inre nga 'ñu kitsjengicha xuta xi makjainre ngat'a tse'e

HECHOS 8

Jesús xi tjin naxinanda Jerusalén. Kitsojosun ngatsi'i nga kiji nga'nde xi tjin nangi Judea 'ba ko nangi Samaria. Tu nchja chinga apóstol sani xi tsek'endu naxinanda Jerusalén. ²Ba yak'a nchja xi tsimején Na'enchana kik'eyanijin Esteban 'ba kiski'ndantjai. ³Tunga Saulo 'ñu kuamejénre nga sikjekjin xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús 'ba xki ni'ya ja'as'en nga kiskjefe xi xi'in 'ba ko xi yanchjin 'ba kiskanis'en nduya.

Nikja'axtiuya enre Na'enchana nangi Samaria

⁴Kui xuta xi kitsojosun kitsikja'axtiuya enre Na'enchana nituña ña fi. ⁵Joni Felipe xi kiji naxinanda Samaria nga kitsikja'axtiuyare xuta xi tjin kio ngat'are Cristo. ⁶Ba xuta jngu kitsa'en yojore nga yasen ñojon mé = xi tsu Felipe, ngat'a kjint'e 'ba tsabe nga mé = xi kitsa'en kui nga yakutsejen kjuajere Na'enchana. ⁷Ngat'a nkjin isennixtjin xi bi nda xi 'etjukajinre xuta 'ñu kiski'ndaya nga 'etju, 'ba nkjin xuta xi bi ma fi 'ba xi nímá ndsaku kuanda. ⁸Tu kjuare kibiú, 'ñu tse kjuatsja kis'e ngajinre xuta xi naxinando tse'e.

⁹Tunga kio tijña jngu xuta xi Simón 'mi, xi je nda'e tsa'enni kjuatje'e. Kui xi 'ejñure naxinanda Samaria 'ba kitsure yojore nga kui jngu xuta xi 'ñu chjire. ¹⁰Ngatsi'i xuta yasen ñojonre xutabiu ka'nda xi ki'ndi 'ba ka'nda xi chinga.

—Xutabi = xi nga'ñure Na'enchana xi Nga'ñu je 'mi —kitsu xuta.

¹¹Inyabatesinre Simón ngat'a kuankjin nu nga tsa'en kjuatje'e 'ba nga 'batsa'en tsak'onachare xuta. ¹²Tunga kionga kuakjainre xuta en nda xi Felipe tsikja'axtiuya ngat'are ña batexuma Na'enchana 'ba ngat'are Jesucristo, nchja xi'in ko yanchjin kikatenda. ¹³Ba nde Simón kuakjainre ngayeje 'ba kikatenda. 'Ba 'etuts'inre nga kitjenngi Felipe 'ba kuakunre kionga tsabe chubá xi yakutsejen kjuajere Na'enchana ko kjuakun ya'e xi tsa'en Felipe.

¹⁴Kionga nchja chinga apóstol xi tjindu naxinanda Jerusalén kjint'e en nga xuta xi tjin nangi Samaria je kuakjainre ngat'a tse'e enre Na'enchana, kitsikasen ngajaan Pedro 'ba ko Juan. ¹⁵Ba kionga echu kio, jako Na'enchana ngat'are xuta xi Samaria tse'e tuxi sakunire Isennixtjintsjere Na'enchana. ¹⁶Ngat'a kje fa'ejín ngajinre Isennixtjintsje. Tu sa'e sani kikatenda nga ko ja'enre Na'enna Jesús. ¹⁷Ba 'batsa'en Pedro 'ba ko Juan yanere ntsja, 'ba xutabiu kisakure Isennixtjintsjere Na'enchana.

¹⁸Ba kionga Simón tsabe nga xuta sakure Isennixtjintsjere Na'enchana kionga nchja chinga apóstol banere ntsja, 'batsa'en kuamejénre nga sjare ton.

¹⁹—'Ba nde ta'enu ko an kjua'ñubi —kitsure nchja chinga apóstol—, meni nga tu'ya xi kuane_rá ndsaa 'ba nde sakunire Isennixtjintsjere Na'enchana.

HECHOS 8

²⁰Ba 'batsa'en Pedro kitsure:

—Ngatachajakori tonri ngat'a nikja'etsjenni nga ko ton ma minda mé = xi Na'enchana tsja. ²¹Bi ji 'bakori 'ba bi tsiji xabi, ngat'a ngixkun Na'enchana bi kixi tijña inimari. ²²T'ejñe jeri kibiu 'ba ndiba ngani ngixkun Na'enchana, 'ba tets'a_ri Na'enchana tsa sichat'ari nga 'bitsa'en kjinikja'etsjen. ²³Ngat'a te'beñā nga kitse ngajinri kjuasja 'ba nga kjuach'okun titsik'ejña'ñuri.

²⁴Ba Simón kitsingojore:

—Chuko jun Na'enchana ngat'ana, tuxi tumé kuannina xi jun kik'inuu.

²⁵Ba kionga nchja chinga apóstol je kitsikixiya 'ba kitsikja'axtiuya enre Na'enchana kio, 'batsa'en kiji ngani naxinanda Jerusalén. 'Ba गया ndiyo, ja'a nkjin nga'nde xi tjin nangi Samaria nga kitsikja'axtiuya en ndare Jesús.

Felipe fako nijmi jngu xuta xi Etiopía tse'e

²⁶Ba 'batsa'en jngu ankjere Na'enchana jako Felipe 'ba kitsure:

—Tisetjen 'ba t'in ndiya xi fini naxinanda Jerusalén 'nda Gaza.

Kui ndiyabi xi fa'a nangi t'axin. ²⁷Ba Felipe tsisetjen 'ba kiji, 'ba गया ndiyo kiskajin jngu xuta xi Etiopía tse'e. Kui jngu xuta eunuko, jngu xuta xi nk'a xare xi tsa'exat'are chjun Candace xi reinare xuta xi Etiopía tse'e. Kui xi 'bejñatjo ngayéje tonre chjunbiu. Kui ja'ba je kiji naxinanda Jerusalén tuxi sichjinire Na'enchana ²⁸'ba jendiba ngani nangire. 'Ba tijñayare carretare nga ti'bexkiya enre Na'enchana xujun xi kitsi'indu profeta Isaías.

²⁹Ba Isennixtjintsjere Na'enchana jako Felipe:

—T'in 'ba titiñat'a_ri xuta xi tijñayare carretabiu —kitsure.

³⁰Ba kionga echut'a tiñare, Felipe kjint'e nga xutabiu ti'bexkiya xujun xi kitsi'indu profeta Isaías.

—¿A timankjin = ri mé = xi te'bexkiye? —kitsure.

³¹—¿Jótsa'en kuankjinnina nga tsajain xi titsuyana? —kitsu xutabiu. 'Ba tsi'are Felipe nga kuijin 'ba k'uejñat'are kui.

³²Bi tsa'en kua'indut'a ña ti'bexkiya xutabiu:

Kui xi kjinik'en joni chutsanga,

'ba bi kiski'ndaya.

Xi joni chutsanga xi títi tsangare,

'ba nde tsa'en bi kiskje'i ts'a.

³³Kjinisubare 'ba bi kixi kis'endajinre kjua.

¿'Yá = xi kuan kuinchja ngat'a tse'e ki'ndire?

Ngat'a bi nde tijñakun ngisani ngasun t'anangiu.

³⁴'Ba kio kinchja xuta xi xa nk'a tjinre xi tse'e Etiopía nga tsiningiyare Felipe:

—'Ba t'inna —kitsure—, ¿'yá = ngat'a tse'e xi titsu profeta nga'e? ¿A ngat'a tse'e = tinchja asa ngat'a tse'e kja'e xuta?

³⁵'Ba 'batsa'en Felipe kinchja 'ba 'nda ña ti'bexkiya xutabiu 'etuts'innire nga kitsuyare en ndare Jesús. ³⁶'Ba kionga inyafiya ndiyo, echu ña tjiyajndiu nanda.

—Tjin nanda nga'e. ¿A bi kuan satenda? —kitsu xi xa nk'a tjinre xi tse'e Etiopía.

³⁷—Tsa ko ngayéje inimari makjainri, kuan —kitsu Felipe.

—Jun, makjainna nga Jesucristo xi Ki'ndire Na'enchana —kitsu xutabiu.

³⁸'Ba 'batsa'en 'exa nga kitsikasen'ñu carretare, 'ba ngojó 'etukajen nga kiji ngajin nando, 'ba Felipe yatenda xuta xi xa nk'a tjinre xi tse'e Etiopía.

³⁹'Ba kionga je 'etukajin nando, Isennixtjintsjere Na'enchana kiko t'axin Felipe. 'Ba xuta xi xa nk'a tjinre xi tse'e Etiopía bi nde tsabe ngisani, tunga 'ñu tsja tjinre nga janda kiji ndiyo. ⁴⁰'Ba Felipe tsabe nga je echu naxinanda Azoto 'ba ja'axtiu xki nga'nde nga titsikja'axtiuaya en ndare Jesús 'nda nga echu naxinanda Cesarea.

Jotsa'en kuakjainre Saulo ngat'a tse'e Jesús

Hch. 22:6-16; 26:12-18

9 ¹'Ba yejerañu Saulo, janda tjiminyakunre xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesús nga mejénre sik'en. Kui kjuañu kikunni na'mi titjun ²'ba tsi'are xujun xi tsjare kjua'ñu, tuxi kuan kuajeni ni'ya sinagoga xi tjin naxinanda Damasco 'ba kio kuangisjai xuta xi fitjenngi ndiya xi yakuya Jesús, a xi xi'in = asa xi yanchjin, tuxi kuekoni nduyare naxinanda Jerusalén. ³Tunga kionga tifiya ndiyo 'ba je echutiñare naxinanda Damasco, tukjia'a tsa'na ngandaire Saulo jngu ndi'i xi ndibani ngank'aa.

⁴'Ba Saulo kiska t'anangiu 'ba kjint'ere jngu jnda xi kitsu:

—Saulo, Saulo, ¿ánñu an tjenngichanina?

⁵—¿'Yá = ni ji, Na'en? —kitsu Saulo.

—An = ña Jesús xi tjenngiche —kitsu xi jako—. ⁶Tisetjen 'ba titjas'en naxinando. 'Ba kio k'uinri mé = xi tjinnere nga si'en.

⁷'Ba nchja xi tjenko Saulo tu tsikinyajma, ngat'a kjint'ere jndo tunga tu'yá tsabe. ⁸'Ba kio Saulo tisetjen, tunga kionga kiskje'i tuxkun bi nde kuatsejennire. 'Ba 'batsa'en kjinduba ntsja 'ba kichani naxinanda Damasco.

⁹'Ba ján nixtjin tsik'ejña ka. Tumé kiskine 'ba tumé kits'i.

¹⁰'Ba naxinanda Damasco tijña jngu xuta xi Ananías 'mi, xi makjainre ngat'a tse'e Jesús. Kui xi ngaya nijñare kuatsejenre Na'enna.

—iJi Ananías! —kitsure.

HECHOS 9

—Nga'e tejñaq, Na'en —kitsingojo Ananías.

¹¹—Tisetjen 'ba t'in ndiya xi Ndiya Kixi 'mi —kitsu Na'enna—. 'Ba nga kjuechi ndaba Judas, chjangingiye ngat'are jngu xuta xi Saulo 'mi xi Tarso tse'e. Nganda'e fa tifakona. ¹²'Ba ngajin nijñare kuatsejenre nga jngu xuta xi Ananías 'mi fa'as'en ña tijña 'ba banere ntsja tuxi kuatsejen nganire.

¹³Kionga Ananías kjint'e enbi, kitsu:

—Ji Na'en, ne nkjin xuta ja'ba be'ena nijmi ngat'a tse'e xutabi 'ba ngat'are ngayéje kjuach'o xi je kitsiko xuta tsjeri xi tjindu naxinanda Jerusalén. ¹⁴'Ba nganda'e je ja'e nga'e nga ya'a xujun xi tsjare kjua'ñu xi kitsjare xi ngakure nchja na'mi, tuxi kuekoni nduya ngatsi'i xi makjainre ngat'a tsiji.

¹⁵Tunga Na'enna kitsure:

—T'in. Ngat'a an je ja'ajian kui xutabiu nga kui xi kue'ere nijmi ngat'ana ngajinre xuta xi bi tse'e Israel 'ba ngixkun nchja ngaku titjun 'ba ngajinre xuta xi Israel tse'e. ¹⁶'Ba an kuaku_ra jó kji'i tse kjuanima kjua'a ngat'are ja'enna.

¹⁷'Ba kio Ananías kiji 'ba ja'as'en ni'ya ña tijña Saulo 'ba yanere ntsja.

—Ji nts'ia Saulo —kitsure—, Na'enna Jesús xi kuatsejenri ngaya ndiya ñá jendibani ji, kitsikasenna tuxi ngatamatsejen nganiri 'ba nga ngatjatse ngajinri Isennixtjintsjere Na'enchana.

¹⁸'Ba tukjia'a 'etukangini tuxkun Saulo tsajmi xi jokun tjiutsje, 'ba ta'a kuatsejen nganire. 'Ba 'batsa'en tsisetjen = 'ba kizatenda. ¹⁹Nga je tsakjen, kisaku nganire nga'ñu, 'ba jó ján nixtjin tsik'ejñajinre xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús xi tjindu Damasco.

Saulo tsikja'axtiuya enre Na'enchana ni'ya sinagoga

²⁰'Ba ta'a Saulo 'etuts'inre nga kitsikja'axtiuyare enre Na'enchana xuta xi tjindu ni'ya sinagoga nga kitsu nga Jesús = xi Ki'ndire Na'enchana.

²¹Ngatsi'i xi kjint'ere tu 'ba = kuánre 'ba kitsu:

—¿A bi tsa kibi xi tjenngike xutare naxinanda Jerusalén xi makjainre ngat'a tse'e Jesús? —kitsure xinkjin—. ¿A bi tsa 'ba nde kui xa ja'eni nga'e, tuxi subani xuta 'ba kuekoni ngixkun ngakure nchja nijmi?

²²Tunga Saulo tu ngisa = 'ñu kua'ñukakun 'ba 'ejñatsejen nga Jesús = xi Cristo. 'Ba 'batsa'en 'ejñujin kjuafa'etsjenre xuta judío xi tjindu Damasco.

²³Kionga je ja'a nkjin nixtjin, nchja judío joyanire tuxi sik'enni Saulo.

²⁴Tunga Saulo kik'ere nijmi mé = xi joyanire. Nga nixtjin ko nga nistjen nchjabiu kiskun'nda Saulo xuntja ña 'betjuni naxinando, tuxi sik'enni.

²⁵'Ba 'batsa'en xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesús tsakaseko Saulo. 'Ba ngajñu 'eya jngu nisinya 'ba ts'ajenntjai xjo xi tjinch'andainire naxinando.

Saulo ndiba ngani naxinanda Jerusalén

²⁶Kionga Saulo echu naxinanda Jerusalén, kuamejénre nga kuañajanko xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús. Tunga ngatsi'i tsakjunre, ngat'a bi makjainre nga 'ba nde kui makjainre ngat'a tse'e Jesús. ²⁷Ba kio Bernabé kiko Saulo ngixkun nchja chinga apóstol 'ba ye'ere nijmi nga Saulo tsabe Na'enna ngaya ndiyo, 'ba nga Na'enna jako, 'ba nga Saulo kitsikja'axtiuya enre Jesús ko kjua'ñu naxinanda Damasco.

²⁸Ba 'batsa'en Saulo tsik'ejña naxinanda Jerusalén 'ba tsak'ajmeko nchja chinga apóstol. 'Ba kinchja ngat'are Na'enna ko kjua'ñukakun. ²⁹Saulo jako nijmi 'ba josiko xuta judío xi nchja en griego. Tunga nchjabi tsangisjai ndiya jót'sa'en kuan sik'enni kui. ³⁰Kionga xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesús kjint'e kibi, kiko Saulo naxinanda Cesarea 'ba kio kitsikasen ngani Tarso.

³¹Ba 'batsa'en bi nde kitsjenngichani xuta xi fi ningu xi tjindu ngayéje nangi Judea ko nangi Galilea 'ba ko nangi Samaria. 'Nu kuakjain ngisare ngat'a tse'e Na'enna 'ba tsakjunke Na'enna nga tsik'endu, 'ba Isennixtjintsjere Na'enchana tsakaseko nga 'ñu kuankjin ngisa.

Pedro tsinda jngu xuta xi Eneas 'mi

³²Ba Pedro tsu'bakun xuta xi fi ningu xi tjindu xki nga'nde, 'ba nde ja'ekun xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo xi tjindu naxinanda Lida. ³³Ba kio tsabe jngu xuta xi Eneas 'mi, xi kuajin nu tjinre nga kjijñasun nachan, ngat'a bi ma fi. ³⁴Ba Pedro kitsure:

—Ji Eneas, Jesucristo titsindari nganda'e. Tisetjen 'ba tjandai nachanri.

'Ba ndekuini chubabiu Eneas tsisetjen. ³⁵Ba ngatsi'i xuta xi tjindu naxinanda Lida ko Sarón tsabe nga tsisetjen Eneas 'ba 'batsa'en kuakjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesús.

Pedro tsikja'ayare jngu chjun

³⁶Ba naxinanda xi Jope 'mi tsik'ejña jngu chjun xi makjainre ngat'a tse'e Jesús xi Tabita 'mi, ja'en xi tsunire Dorcas nga en griego. Kui chjunbiu ngantsjai kitsa'en mé = xi nda 'ba kitsjare xuta nima mé = xi machjenre.

³⁷Kui nixtjinbiu kisate chi'in 'ba k'en, 'ba jaskan nga je jejun yojore, kis'ejña ngank'a ni'yare.

³⁸Ba naxinanda Jope tijñat'a tiñare Lida, 'ba kionga xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús kjint'e nga kio tijña Pedro, kitsikasen jó xuta nga 'ets'are:

—Bi nik'andaye. Ndechunfanichinij.

³⁹Ba Pedro tsisetjen 'ba kiko nchjabiu. Kionga je echu Jope, xuta xi tjindu kio kiko ngank'a ni'ya ña kjijña yojore xi k'ion. Ngatsi'i yanchjin

k'on ja'et'are Pedro nga inyakji'nda 'ba inyabakure xutjire 'ba ko kja'e ngisa najñu xi kitsinda Dorcas kionga tijñakun ngisa. ⁴⁰'Ba kio Pedro ts'axje ngatsi'i xi tjindu kio, 'ba tsakaskunch'in nga jako Na'enna, 'ba kiskutsejen'a yojore xi k'ion 'ba kitsu:

—Ji Tabita, tisetjen.

'Ba kiskje'ingi tuxkun chjunbiu, 'ba kionga tsabe nga kio tijña Pedro, tsik'ejñakixi. ⁴¹Pedro kiskjebe ntsja chjunbiu 'ba kitsikisetjen. Jaskan kinchjare xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesús ko yanchjin k'on, 'ba yakure nga chjunbiu je tijñakun ngani. ⁴²'Ba ngatsi'i xuta xi tjindu Jope kjint'e mé xi kuán 'ba 'ñu nkjin xuta kuakjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo. ⁴³'Ba nkjin nixtjin tsik'ejña Pedro naxinanda Jope, ndaba jngu xuta xi Simón 'mi xi tsa'exako tjiuxin.

Pedro fikun xuta xi Cornelio 'mi

10 ¹Ña naxinanda Cesarea tsik'ejña jngu xuta xi Cornelio 'mi, jngu xi ngakure jngu stin chasoldadu xi Chasoldadu Italiano 'mi. ²Kui 'ba ko ngatsi'i xi tjindu ndaba tsimején 'ba bekun Na'enchana, 'ba tsjare xuta nima mé = xi machjenre, 'ba ngantsjai fako Na'enchana. ³Jngu nixtjin, chuba ján nga kuangixun, Cornelio kuatsejenre jngu ankjere Na'enchana ngaya nijñare. 'Ba tsabe tsejen tsejen nga ankjebiu ja'as'en ña tijña. 'Ba kitsure:

—iJi Cornelio!

⁴—¿Mé = xi mejénri na'en? —kitsu Cornelio nga tikutsejen'a 'ba titsakjun koni.

—Na'enchana tijjintakunre nga chukue 'ba tsja mare ngat'are mé = xi teñe'en nga teba'e_ri xuta nima mé = xi machjenre —kitsu ankjebiu—.

⁵Tikasen tsu'ba jó ján xuta naxinanda Jope tuxi kuikja'ani jngu xuta xi Simón 'mi xi 'ba nde 'yaxkunre joni Pedro. ⁶Kui xi tijña ndaba Simón xi tsa'exako tjiuxin, xuta xi tiña ngandai ndachikun kijña ni'yare.

⁷Kionga je kiji ankje xi jako, Cornelio kinchjare jó chu'ndare xi tsa'exa ndaba 'ba kiskja'ajin ngajinre chasoldadure xi ngantsjai batesinre jngu xi tsimején Na'enchana. ⁸'Ba jaskan nga je ye'ere nijmi ngayéje mé xi kuán, kitsikasen naxinanda Jope.

⁹Nga kuanyujun, yejerañu nchjabiu je echu tiña naxinando, Pedro tsijin ngasun nk'are ni'yo tuxi kjuakoni Na'enchana. 'Baru tsa nyusen ya'a, ¹⁰'ñu kuabojore 'ba mejénre skine niñu. Tunga yejerañu tis'endare xi chine, kis'ere jngu chini. ¹¹Tsabe nga tju'i ngank'aa, 'ba nga ndejen 'nda t'anangu jngu tsajmi xi matsejen joni jngu najñu tjibe xi je xi tji'ñu nga ñujun tje'enre. ¹²Tjinduya ngayare najñubiu ngayéje kuya tjiuba xi

'betsuma ko xi 'befe yojore t'anangiu ko tjiunise xi tutjen ngank'aa. ¹³Ba Pedro kjint'ere jngu jnda xi kitsure:

—Ji Pedro, tisetjen. Tik'en tjiubabiu 'ba chine.

¹⁴—Junjun Na'en —kitsu Pedro—. Nisañajanni kjinia tsajmi xi jndi, xi bi tsje ngixkun Na'enchana.

¹⁵—Xi Na'enchana je kitsitsje, bi jndi 'miri ji —kitsu nganire jndo.

¹⁶Ján ndiya 'ba kuán, 'ba jaskan najñubiu kitjube ngani ngank'aa.

¹⁷Kionga Pedro titsikja'etsjen mé = xi tsunire xi kuatsejenre, ndekuini chubabiu nchja xi kitsikasen Cornelio tsikinyaxtiu xuntja ni'yo nga inyamangisjai ndaba Simón. ¹⁸Ñu kinchja nga tsiningiya tsa kio tijña Simón xi 'ba nde Pedro 'mi. ¹⁹Ba yejerañu Pedro tojo titsikja'etsjen ngisa ngat'are xi kuatsejenre, Isennixtjintsjere Na'enchana kitsure:

—Chutsejen. Ján nchja inyamangisjairi. ²⁰Tisetjen 'ba t'etukajen. Bi nitajai takuin 'ba t'ikue, ngat'a an kitsikasian nchjabiu.

²¹Ba kio Pedro 'etukajen nga ja'ekjako nchjabiu.

—An = ña, na'en, xi teminyisjo. ¿Mé = xa ja'eñu? —kitsure.

²²—Cornelio, xi ngakure chasoldadu, kitsikasenni —kitsu nchjabiu—. Kui xi jngu xuta xi kixi 'ba xi bekun Na'enchana, 'ba ngatsi'i xuta judío nda nchja ngat'are. Kui xi jngu ankjere Na'enchana kitsure nga tjinnere nga ji k'uinchin ndaba, 'ba nga tjinnere kuasen ñojon mé = xi k'uin_ri.

²³Ba 'batsa'en Pedro kitsikja'as'en nchjabiu, 'ba kio tsik'endu kui nistjenbiu. Nga kuanyujun, Pedro kiko nchjabiu, 'ba nde kiko yak'a xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesús xi tjindu Jope. ²⁴Ba nga kuanyujun echu naxinanda Cesarea, kioña Cornelio ñatjen inyakuyare ko xinkjin 'ba ko xuta xi nda ya'a xi kitsikjint'e. ²⁵Kionga Pedro je tifa'as'en ni'yabiu, Cornelio ja'etsite'ndare 'ba tsakasenkunch'int'are nga kitsichjire. ²⁶Tunga Pedro kitsikisetjen.

—Tisen ndiji —kitsure—, ngat'a an jngu = ña xuta joni ji.

²⁷Ba tifako nga ja'as'en ni'yo 'ba tsabe nga nkjin xuta kuañajan kio.

²⁸Ba 'batsa'en kitsure:

—Jun 'yañu nga kjuatexumare xuta judío bi tsja'ndere tsa jngu xuta judío kuañajanko xuta xi bi judío asa kjua'as'en ndaba. Tunga Na'enchana je yakuna nga tu'yá kuan xin_ra jndi asa bi tsje ngixkun Kui. ²⁹Kui kjuañu kionga kjinukjuana, bi kitsitajaa takuaan nga jendiba. 'Bamani, 'ba t'innuu, ¿ánñu an kjinukjuaninuu? —kitsu Pedro.

³⁰Ba Cornelio kitsu:

—Kuañujun nixtjin tjinnere, kionga tefakua Na'enchana nga'e ni'yana, nga chuba ján nga kuangixun. 'Ba tukjia'a ja'ekasen ngixkuaan jngu xuta xi yaja jngu najñu xi 'na kji'i. ³¹Kui xi kitsuna: “Cornelio, Na'enchana tjjintakunre nga chukue 'ba tsja mare ngat'are mé = xi teñe'en nga

teba'e_ri xuta nima mé = xi machjenre. ³²Ba tikasen tsu'ba jó ján xuta naxinanda Jope tuxi kuikja'ani jngu xuta xi Simón 'mi xi 'ba nde 'yaxkunre joni Pedro. Kui xi tijña ndaba Simón xi tsa'exako tjiuxin, xuta xi tiña ngandai ndachikun kjijña ni'yare.” ³³Ba 'batsa'en kitsikasenfaña nga kuekinysisjairi, 'ba ji kjiña'an = ni kjuanda nga jendibai. Kui kjuañu nganda'e tetsubani ngatsi'i nga'e ngixkun Na'enchana, 'ba mejénni kuaseñejeen ngayéje xi Na'enchana je 'exari nga sji —kitsu Cornelio.

Pedro kitsuya enre Na'enchana ndaba Cornelio

³⁴Ba Pedro kitsu nga kinchja:

—Nganda'e timankjinna nga kjuakixi nga Na'enchana bi kabi tsa'en ngajinre xuta. ³⁵Tusa kjetbetjo nitu'ya xuta naxinanda xi tjin ngasun'ndebi xi tsakjunke 'ba xi kixi tsa'en ngixkun.

³⁶Na'enchana kitsikasenre en xuta xi Israel tse'e nga kitsikja'axtiuya en nda xi tsja kjuaxiu ngat'are Jesucristo. Jesucristo, kui = xi Naire ngatsi'i xuta. ³⁷Jun 'yañu mé xi kuán jo kji'i nangi Judea, xi 'etuts'innire nangi Galilea jaskan kjuasatenda xi Juan ye'e nijmi. ³⁸Ba 'yañu jótsa'en Na'enchana kitsjare kjuañu Jesús xi Nazaret tse'e 'ba kitsikasen Isennixtjintsjere nga ja'etse ngajinre. Kui xi tsak'ajme nga tsa'en mé = xi nda 'ba tsinda ngatsi'i xi tjindujinre isennixtjin xi bi nda. Ngat'a Na'enchana tijñako kui.

³⁹Ba jin tuxkuin fani kji'yaní ngayéje xi kitsa'en Jesús nangi Judea ko naxinanda Jerusalén. Kui xi kjinik'en nga kis'et'a kru. ⁴⁰Tunga Na'enchana kitsikja'aya nganire xi majánni nixtjin 'ba kitsa'en nga kuatsejen nganini. ⁴¹Bi ngayéje naxinando kuatsejenre, tu jin sani xi Na'enchana ja'ajin titjunni nga kuáin testigo. Jin kichinekue 'ba kji'yukue kionga je ja'aya nganire. ⁴²Ba 'exani nga k'ue_ri nijmi xuta naxinando 'ba kjuinikixiyee nga Na'enchana kitsja xare Jesús nga kui = xi sa'enre kjuaxuta xi tjindukun 'ba xi je jesun. ⁴³Ngatsi'i nchja chinga profeta kitsikixiya ngat'a tse'e Jesús 'ba kitsu nga ngat'are ja'enre Jesús kuachat'are jere ngatsi'i xuta xi makjainre ngat'are kui.

Xuta xi bi judío kisakure Isennixtjintsjere Na'enchana

⁴⁴Kionga tojo tinchja ngisa Pedro, Isennixtjintsjere Na'enchana jendibajennere ngatsi'i xuta xi inyaminya ñojon ion. ⁴⁵Ba nchja judío xi makjainre xi tjenko Pedro tu tsikinyajma kionga tsabe nga xuta xi bi judío 'ba nde kisakure Isennixtjintsje xi tsja Na'enchana. ⁴⁶Ngat'a kjint'e nga xuta xi kio = tjin kinchja kja'e kuanga en nga kitsichjire Na'enchana. 'Ba 'batsa'en Pedro tsiningiyare ⁴⁷nga kitsu:

—¿A tjin xi 'bechja'nde nga satenda xutabi, xi je kisakure Isennixtjintsjere Na'enna joni ña?

⁴⁸Ba Pedro 'exa nga ko ja'enre Jesucristo satenda xutabiu. 'Ba jaskan kis'ets'are Pedro nga k'uejña jó ján nixtjin kio.

Pedro be'ere nijmi xuta xi fi ningure Jerusalén me xi kuán ndaba Cornelio

11 ¹Ba nchja chinga apóstol 'ba ko yak'a xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesús xi tjindu nangi Judea kjint'e nga xuta xi bi judío 'ba nde kuakjainre ngat'a tse'e enre Na'enchana. ²Ba kionga Pedro ja'e ngani naxinanda Jerusalén, nchja xi 'ñu makjainre ngat'are circuncisión josiko.

³—iJi tsitjas'en = ni ndaba 'ba tsechiko = ni nchja xi bi kjiña'an circuncidar! —kitsure.

⁴Ba 'batsa'en Pedro 'etuts'inre nga tsjafani tsa'en ye'ere nijmi ngayéje xi kuán.

⁵—An = tejñaḡ nangi Jope —kitsu—, 'ba kionga tefakuḡ Na'enchana, kis'enaḡ joni jngu chini. Tsa'biaḡ jngu tsajmi xi matsejen joni jngu najñu tjibe xi je xi tji'ñu nga ñujun tje'enre. Ndejen 'nda ngank'aa 'ba ja'e 'nda ña tejñaḡ. ⁶Ba kionga nda kiskutsejen'a xi tjin ngaya, tsa'biaḡ tjiuba xi 'betsuma, tjiuba ts'en, tjiuba xi 'befe yojore t'anangiu 'ba ko tjiunise xi tutjen ngank'aa. ⁷Ba kjint'iaḡ jngu jnda xi kitsuna: “Ji Pedro, tisetjen. Tik'en tjiubabiu 'ba chine.” ⁸Ba kixian: “Junjun, Na'en. Nisañajanni kjinia tsajmi xi jndi, xi bi tsje ngixkun Na'enchana.” ⁹Ba 'batsa'en jnda xi jendibani ngank'aa jako nganinaḡ xi majóni ndiya. “Xi Na'enchana je kitsitsje, bi jndi 'miri ji”, kitsuna. ¹⁰Ba ján ndiya 'ba kuán, 'ba kiongayéje tsajmibiu kitjube ngani ngank'aa.

¹¹'Ba ndekuini chubabiu ján nchja xi kjinikasenkunḡ xi jendibani naxinanda Cesarea echu ni'ya ña tejñaḡ. ¹²Ba Isennixtjintsjere Na'enchana kitsunaḡ nga bi sitajaḡ takuaḡ nga kjuikuḡ nchjabiu. 'Ba nde kikonḡ ngajon nts'ia kibi, 'ba tsitjas'een ndaba kui xutabiu. ¹³Ba kio ye'enḡ nijmi jótsa'en tsabe ngaya ndaba jngu ankje xi sejña nduju 'ba xi kitsure: “Tikasen jó ján xuta naxinanda Jope tuxi kuikja'ani jngu xuta xi Simón 'mi xi 'ba nde 'yaxkunre joni Pedro. ¹⁴Kui xi kjuakori en xi sik'angiri ji ko ngatsi'i xi tjindu ngaya ni'yari.”

¹⁵'Ba kionga 'etuts'in_ḡ nga kinchjaaḡ, Isennixtjintsjere Na'enchana jendibajennere xutabiu 'ba fa tsa'en jotsa'en jendibajenne titjunna ña.

¹⁶Ba 'batsa'en ja'etsjennaḡ mé = xi ja'ba je kitsuna Na'enna Jesús: “Juan yatenda ko nanda, tunga jun satendo ko Isennixtjintsjere Na'enchana.”

¹⁷Bamani, tsa Na'enchana titsjare xutabiu ndekuini xi kitsjana ña xi

makjainna ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo, ¿'yá = niñā an tsa k'uechja'nde_ra Na'enchana?

¹⁸Kionga nchjabiu kjint'e en xi kitsu Pedro, bi nde josini. Tusa 'ñu kitsichjire Na'enchana.

—A 'ba = nde kitsja'ndere Na'enchana nga xuta xi bi tse'e Israel k'uendu jere 'ba kjua'e ngani ngixkun, tuxi sakunire kjuabenichun xi bi fet'a —kitsu.

Nikja'axtiuya enre Na'enchana naxinanda Antioquía

¹⁹Ba 'batsa'en xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús xi kitsojosun nga kjitsjenggicha jaskan nga kjinik'en Esteban, tjin xi echu ka'nda nangi Fenicia ko isla xi Chipre 'mi 'ba ko naxinanda Antioquía. Tu xuta judío sani kitsikja'axtiuyare enre Na'enchana. ²⁰Tunga kis'e ngajinre nchjabiu yak'a xi Chipre tse'e 'ba xi Cirene tse'e xi echu ña Antioquía 'ba ka'nda xuta xi bi judío kitsikja'axtiuyare en ndare Na'enna Jesús. ²¹Kjua'ñure Na'enchana tsakaseko, 'ba nkjin kuán xi kuakjainre ngat'a tse'e Na'enna 'ba ja'atjo.

²²Ba kionga xuta xi fi ningu Jerusalén kjint'e mé xi kuán, kitsikasen Bernabé naxinanda Antioquía. ²³Ba kionga Bernabé echu kio, tsabe jótsa'en Na'enchana titsichikunta'en xuta xi kio tjindu 'ba tsja kuánre. 'Ba jakoya ngatsi'i nga ko ngayéje inimare janda kixi nga titjenngi Na'enchana. ²⁴Ngat'a Bernabé, jngu xuta xi nda inimare, xi kitse Isennixtjintsjere Na'enchana ngajinre 'ba xi 'ñu makjainre ngat'a tse'e Na'enna. 'Ba 'ñu nkjin ngisa xuta kuakjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesús.

²⁵Jaskan kibi, Bernabé kiji naxinanda Tarso nga kikangisjai Saulo. ²⁶Ba kionga kuasjaire, ja'eko naxinanda Antioquía. 'Ba jngu nu fa tsik'endujinre xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo, 'ba 'ñu nkjin xuta yakuyare. 'Ba xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús xi kis'e naxinanda Antioquía, kui = xi titjun kik'inre cristiano.

²⁷Kui nixtjinbiu yak'a nchja chinga profeta 'etjuni naxinanda Jerusalén nga kiji naxinanda Antioquía. ²⁸Jngu xi Agabo 'mi, xi Isennixtjintsjere Na'enchana kitsikinchja nga tsakasen nduju 'ba kitsuya nga jngu kjindia s'e jo kji'i ngasun'ndio. 'Ba jaskan 'ba kuán, kionga tjinre xa xuta titjun Claudio. ²⁹Ba 'batsa'en xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús xi tjindu naxinanda Antioquía 'endako xinkjin nga sja nga jngu jngu mé = xi tjinre jotsa'en bere kakun, tuxi kuasekoni nts'e ngat'are kjuamakjain xi tjinre xi tjindu nangi Judea. ³⁰Ba 'ba kitsa'en 'ba kitsikasen Bernabé ko Saulo tuxi kuekonire ton chje nchja chingare xuta xi fi ningu Jerusalén.

Pedro 'betju nduya

12 ¹Kui nixtjinbiu rey Herodes 'etuts'inre nga kitsjengike yak'a xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo. ²'Ba 'exa nga ko kicha kjuinik'enni Santiago xi nts'e Juan. ³'Ba kionga tsabe nga nchja judío kuatsjare mé = xi kitsa'en, 'ba nde 'exa nga kjuinduba Pedro. 'Ba ngajinre s'i pascua nga 'bi kuán, nixtjin nga chine niñuxtila xi tsajainre na'yu san. ⁴Kionga je kitsuba Pedro, Herodes kiskanis'en nduya 'ba ñujun ka'a chasoldadu xi ñujun ñujun kitsik'endu'nda. Ngat'a Herodes kuamejénre nga sa'enre kjua Pedro ngixkun xuta naximando, kionga kjua'a s'iu. ⁵Kui kjua nda kjinikuendani Pedro nga kjiya nduya, tunga xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús 'ñu tsi'are Na'enchana ngat'are kui.

⁶'Ba mé xi kuán nistjen kionga ja'e nixtjin nga Herodes mejénre sa'enre kjua Pedro ngixkun xuta naxinando tsakaiñu, Pedro tikijñafe nga kjijña ngamasenre jó chasoldadu 'ba jó na'ñu kicha tjit'a'ñut'anire 'ba kja'e chasoldadu xi inya'nda ngantja nduyo. ⁷Tukjia'a jngu ankjere Na'enchana kuatsejen kio 'ba tsa'naya nduyo, 'ba tje'enre Pedro kitsiko nga kitsikja'are.

—Tisetjen fani —kitsure.

'Ba na'ñu kicha xi tji'ñukja ntsja Pedro tsixu.

⁸—T'ekjandai tjiuxinjnderi 'ba tjaye jnderi —kitsure ankje, 'ba Pedro 'ba kitsa'en.

'Ba kio kitsu ngisare:

—Cheje tjiutsanga chajari 'ba ndetjenngina.

⁹'Ba kio Pedro 'etjutjenngi ankje ninga bi be tsa kjuakixi asa bi kjuakixi mé = xi ankje titsa'en. Joni tsa chini tiba'ere kuánre. ¹⁰Ja'a ña tjindu chasoldadu xi titjun inya'nda kio, 'ba jaskan xi majóni. 'Ba kio echu xuntja kicha xi 'betjuni ndiya xi fi ngajin naxinando. Tsix'a tajngu xuntjabiu, 'ba kionga je 'etju, kijiya jngu ndiya 'ba tukjia'a kichaja ankje nga tsakasent'axinre Pedro.

¹¹'Ba 'batsa'en Pedro kuankjinre, joni tsa ja'a nganire 'ba kitsure yojore:

—Je kuankjinna nga kjuakixi nini nga Na'enchana kitsikasen ankjere. Je kitsik'ejñandaina gaya ntsja Herodes 'ba ko ngayéje xi xuta naxinanda judío mejénre sikona.

¹²'Ba nga kuankjinre mé xi kuán, Pedro kiji ndaba María, nare Juan xi 'ba nde Marcos 'mi, 'ña nkjin xuta kuañajan nga inyafako Na'enchana.

¹³'Ba nga Pedro echu kio, kitsikjanet'a xuntjare xjo xi tichjandaini ni'yo, 'ba jngu ki'ndi chjun xi Rode 'mi 'etju nga kikutsejen 'yá = ñu. ¹⁴'Ba kionga ki'ndi chjunbiu kjint'e jndare Pedro, 'ñu kuatsjare 'ba nga'ndere

HECHOS 12, 13

nga skje'i xuntjo, tusa tsangatsanga nga kike'ere nijmi xuta xi yak'a nga Pedro sejñaxtiu xuntjo.

¹⁵—A ska = ri —kik'inre.

Tunga ki'ndi chjunbiu tojo 'ba = kitsu nga kjuakixi = .

—'Ba kuan tsa ankjere kui —kitsu nchjabiu.

¹⁶Yejerañu Pedro janda titsikjanet'a xuntjo. 'Ba tuchan nchjabiu kiskje'i xuntjo 'ba nga tsabe nga Pedro, 'ñu kitsakjun. ¹⁷Tunga Pedro kiskjenitjen ntsja, tuxi xiu k'uenduni nchjabiu. 'Ba kio ye'ere nijmi jót'sa'en Na'enchana ts'axje ngaya nduyo.

—T'e ru nijmi Santiago 'ba ko nts'ia xi yak'a mé xi kuán —kitsu Pedro 'ba jaskan 'etju nga xin kiji.

¹⁸'Ba kionga je kis'e isen, chasoldadu niki 'ñu = kis'ejñujinre, ngat'a bi be mé xi kuánre Pedro. ¹⁹'Ba kio Herodes 'exa nga kuinyisjai, 'ba kionga bi kuasjaire, kitsa'enre kjua chasoldadu xi inya'nda nduyo 'ba 'exa nga kjinik'en. Jaskan kibi, Herodes 'etjuni nangi Judea nga kik'ejña naxinanda Cesarea.

Jotsa'en k'en Herodes

²⁰Herodes stike xuta xi naxinanda Tiro tse'e 'ba ko xuta xi naxinanda Sidón tse'e. Kui kjuañu xutabiu jngu kitsa'enni yojore nga ja'ekun Herodes. Titjun chinga Blasto nda tsaka'a, jngu xi xa nk'a tjinre ngajinre nchja xi tsa'exat'are Herodes. 'Ba ngat'are Blasto tsi'are nixtjin nga kuan kjuako rey Herodes, tuxi skui'anire kjuaxiu, ngat'a naxinanda xi tse'e nchjabiu batse xi chine xi tjin nangire Herodes.

²¹'Ba meni Herodes 'ejña nixtjin nga kjuako nijmi nchjabiu. 'Ba kionga ja'e kui nixtjinbiu, tsakaja najñu tse'e s'i, tsik'ejña nga'nde ña batexuma 'ba kinchja. ²²'Ba 'batsa'en xutankjiun tsé kiski'ndaya:

—Bi jngu xuta xi tinchja, tusa jngu na'en —kitsu.

²³'Ba ndekuini chubabiu, jngu ankjere Na'enchana kitsja chi'inre Herodes, tu ngat'are nga bi kitsikixiya nga Na'enchana xi tjinre kjuaje. 'Ba tjiuyaja kiskine ngaya ngats'a, 'ba k'en.

²⁴Tunga kinduju enre Na'enchana 'ba kjinikja'axtiuya ngayéje nga'nde. ²⁵'Ba ngat'are Bernabé ko Saulo, kionga je jet'a xa xi kitsa'ere ngat'are naxinanda Jerusalén, jendiba ngani nga jendeko Juan xi 'ba nde Marcos 'mi.

Bernabé ko Saulo 'betuts'inre xare

13 ¹Ngajinre xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesús xi tjindu naxinanda Antioquía kis'e nchja chinga profeta ko chamaestru: Bernabé, Simón xi 'ba nde Xuta xi Jma 'mi, Lucio xi Cirene tse'e, ko

Manaén xi ñatjen kuacha ko Herodes xi yatexuma nangi Galilea, 'ba ko Saulo. ²Jngu nixtjin, yejerañu kuañajan nga inyatsichjire Na'enchana 'ba nga tjindu kjindia, kio Isennixtjintsjere Na'enchana kitsure:

—Tikinyat'axinnu Bernabé 'ba ko Saulo tuxi sa'enni xa xi sja_ra.

³'Ba 'batsa'en, jaskan nga jako ngisa Na'enchana 'ba tsik'endu kjindia, xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús yanere ntsja Bernabé 'ba ko Saulo 'ba kitsikixant'a.

Bernabé 'ba ko Saulo echu isla xi Chipre 'mi

⁴'Ba 'batsa'en nchjabiu kjinikasen ngat'are Isennixtjintsjere Na'enchana 'ba kiji naxinanda Seleucia. 'Ba ja'as'en jngu barku xi kiko isla xi Chipre 'mi. ⁵'Ba kionga echu naxinanda Salamina, kitsikja'axtiuya enre Na'enchana ni'ya sinagogare xuta judío xi kio tjindu. 'Ba nde tjenko Juan ngayeje nga tibaseko.

⁶'Ba jaskan ja'axtiu ngayéje isla xi Chipre 'mi 'ba echu naxinanda Pafos. 'Ba kio kisatejin jngu xuta judío xi chatje'e kuán xi Barjesús 'mi. Kui xi jngu profeta kitsure yojore. ⁷'Ba Barjesús tjenko xuta titjunre nangi Chipre, xi jngu xuta nkjikakun xi Sergio Paulo 'mi. 'Ba kio xuta titjunbiu kinchjare Bernabé 'ba ko Saulo, ngat'a mejénre kuasen ñojon enre Na'enchana.

⁸Tunga kui chatje'ebiu, xi Elimas 'mi nga en griego, kui xi kuastike Bernabé 'ba ko Saulo. 'Ba kuamejénre nga 'echja'ndere nga xuta titjun kuakjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesús. ⁹'Ba Isennixtjintsjere Na'enchana kitse ngajinre Saulo xi 'ba nde Pablo 'mi, 'ba kui kiskutsejen'a chatje'ebiu ¹⁰nga kitsure:

—iJi xi ch'onacha_ri xuta 'ba xi 'ñu ch'okuin! iJi xi ki'ndire chanayi kuáin ngat'a 'ba teñe'en joni kui! iJi xi stiche mé = xi tsje ngixkun Na'enchana! ¿A bi k'uejñe nga sitsitin ndiya kixire Na'enchana? ¹¹'Ba nganda'e kjua'ñure Na'enchana sikja'ari kjuanima. Kueni ka = ni 'ba chuba nixtjin bi nde xiani tsu'biu —kitsure.

'Ba tukjuan chatje'ebiu bi nde kuatsejennire 'ba kuajñure. Kitsiku'beya nga tsangisjai jngu xuta xi kuafengi. ¹²'Ba kionga xuta titjun tsabe mé xi kuán, kuakjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesús, ngat'a kuakunre kionga kjint'e mé = xi yakuya nchja chinga apóstol ngat'are Na'enchana.

Pablo tsikja'axtiuya enre Na'enchana nga'nde xi Pisidia 'mi

¹³'Ba kio Pablo 'ba ko nchja xi tjenko ja'as'en jngu barku. 'Etjuni naxinanda Pafos 'ba echu naxinanda Perge xi tijñajinre nangi Panfilia. 'Ba Juan kio kitsik'endu 'ba kui jendiba ngani naxinanda Jerusalén. ¹⁴Tunga Pablo ko nchja xi yak'a 'etjuni Perge 'ba kiji Antioquía, nga'nde xi tijñajinre nangi Pisidia. Nga nixtjin nga xutu ja'as'en ni'ya sinagoga xi kio

HECHOS 13

tikijña 'ba tsik'endu. ¹⁵Ba kionga je kis'exkiya xujun kjuatexumo ko xujunre nchja chinga profeta, nchja ngakure xuta ni'ya sinagoga kitsikjint'e:

—Jun nts'e xian —kitsure—, tsa tjinnu mé = en xi sja nga'ñure xuta, 'ba t'in_ru nganda'e.

¹⁶Ba 'batsa'en Pablo tsisetjen 'ba kiskjenitjen ntsja tuxi kuasen ñojonnire xuta.

—Jun nchja xi Israel tse'e ko xi bi tse'e Israel xi 'yakun Na'enchana, tasen ñojon —kitsu—. ¹⁷Na'enre xuta naxinanda Israel kiskja'ajin xuta chingana 'ba jngu naxinanda je kitsa'en, kionga tjindu ngisa nangi Egipto, ña tu tsik'endut'a. Jaskan ko kjua'ñure ts'axje xuta chingana xi tjindu nangibiu ¹⁸'ba 'baru tsa yachan nu kichukjuakore nangi t'axin. ¹⁹Ba kionga kitsikje yatu naxinanda ya'e xi tjin nangi Canaán, kitsjare xuta chingana nangibiu tuxi kuatse'eni. ²⁰Ba ñujunru sientu masen nu ts'andayare.

'Jaskan kitsja xare nchja juez ka'nda nga echu nixtjinre xuta chinga profeta Samuel. ²¹Ba jaskan naxinandana tsi'a jngu rey xi kuatexumare, 'ba Na'enchana kitsjare Saúl, ki'ndire Cis xi ntjere Benjamín. Kui xi yatexuma yachan nu. ²²Jaskan Na'enchana ja'are xare Saúl 'ba kitsa'en nga David rey kuán. Ngat'are David = kitsuyakixi Na'enchana nga 'bi kitsu: “Je = kisakuná David xi ki'ndire Isaí. Jngu xuta xi tsja mare inimana, xi sik'etjusun yeje jofatsa'en nga mejénna.” ²³Ba jngu xi ntjere David, kui xi Jesús, kui xi Na'enchana kitsikasen tuxi sik'angini xuta naxinanda Israel, jotsa'en ja'ba je kitsuyatitjun nixtjin kuatse jan.

²⁴Kionga kje fa'ejín Jesús, Juan kitsikja'axtiuyare enbi ngatsi'i xuta xi Israel tse'e 'ba kitsure nga tjinnere nga sik'antjaiya kjuafa'etsjenre 'ba kjua'e ngani ngixkun Na'enchana 'ba satenda. ²⁵Tunga, kionga je tifikjet'a xare Juan, kitsu: “Xi tenikja'etsjion nga 'yá = ña, bi kui kuán xi jun tjimankjinnu. Tunga jaskanre an ndiba jngu xi ka'nda an bi bakinna nga skjendaa na'ñu jndere.”

²⁶Jún nts'ia xian, xi ntjere Abraham ko jun xi bi tse'e Israel xi 'yakun Na'enchana, ña = kjinikasenna enbi xi tsik'angina. ²⁷Ngat'a xuta naxinanda Jerusalén ko xutaxare bi kuankjinre 'yá = ni Jesús ninga bi kuankjinre mé = xi kua'indut'a xujunre nchja chinga profeta xi s'exkiya xki nixtjin nga xutu. 'Exa nga sik'en Jesús 'ba 'batsa'en kitsik'etjusun mé = xi kitsi'indu nchja chinga profeta. ²⁸Ninga tumé kuasjare ngat'are Jesús nga kuan sik'en, tunga tsi'are Pilato nga ngatatsik'en.

²⁹'Ba nga je kitsik'etjusun nchjabiu ngayéje xi kua'indut'a enre Na'enchana ngat'are Jesús, ts'ajent'a kru 'ba kikanis'en tsju. ³⁰Tunga Na'enchana kitsikja'aya nganire ngajinre mik'en. ³¹Nkjin nixtjin Jesús

HECHOS 13

yakure yojore nchja xi 'etjukoni nangi Galilea 'ba kiko naxinanda Jerusalén. Nganda'e kui nchjabiu xi inyatsikixiya ngat'are Jesús ngajinre xuta naxinando.

³²'Ba j̄in 'ba = nde tenikja'axtiuyeē kui en ndabi, xi tsu ngat'are tsajmi xi Na'enchana kitsuyatitjunre xuta chingana nga sjare. ³³Kui tsajmibiu xi Na'enchana je kitsik'etjusun ngat'a tsajan xi ntjere xuta chingana kuán, kionga kitsikja'aya nganire Jesús ngajinre mik'en. Jotsa'en kua'indut'a salmo xi majóni: “Ji = ni xi Ki'ndina. Nganda'e tsjarā kjuabenichun.” ³⁴'Ba ja'ba je kitsja enre nga kitsikja'aya nganire ngajinre mik'en tuxi bi nde kjue'nduni yojore, ngat'a 'bi kitsu: “Sja_nuu kjuanichikinta'en xi kjuakixi, xi kixinya titjun_r̄a David.”

³⁵'Kui kjuañu 'ba nde tsa'en kua'indut'ani kja'e salmo: “Bi kua'e'nde nga kjue'ndu yojore Xuta tsjeri.” ³⁶Ngat'a kjuakixi = nga David, nixtjin nga tsik'ejñakun, kitsa'exát'are Na'enchana. 'Ba kitsa'en mé = xi mejénre Na'enchana. Jaskan k'en 'ba kis'eyanijint'are xichare 'ba je'ndu yojore. ³⁷Tunga bi je'ndu yojore xuta xi Na'enchana kitsikja'aya nganire ngajinre mik'en.

³⁸'Bamani, jun nts'iā ngatja'yo nga tu ngat'a tse'e Jesús = kuachat'anu jenu. 'Ba enbi xi nikja'axtiuyan̄u nganda'e. ³⁹Kjuatexumare Moisés bi kuán kitsindainu jenu ngixkun Na'enchana. Tunga Jesús kui xi tsindaire jere ngatsi'i xuta xi makjainre ngat'are kui. ⁴⁰Kui kjuañu chunni_ru yojonu tuxi bi jun ngatjendibaneñu mé = xi kitsi'indu nchja chinga profeta:

⁴¹Chutsijon, jun xi 'yaton,

'ba ngatamakunnu 'ba ngatabeyo.

Ngat'a an tetsa'aan̄ jngu tsajmi nixtjin nga tetsuba ngiso,

jngu tsajmi xi bi kuakjainnu,

ninga tsa tjin xi kuetsuyan̄u.

⁴²'Ba kionga Pablo ko Bernabé 'etjuni ni'ya sinagoga, xuta sinagoga 'ets'are nga sikja'axtiuya ngisare enbi nixtjin xutu xi ndiba ngani. ⁴³'Ba kionga xuta je 'etjuni ni'ya sinagoga, nkjin xi judío 'ba ko xi judío kitsa'en yojore xi bekun Na'enchana kitjenngi Pablo ko Bernabé. Ngojó jakoya xutabiu 'ba 'enere nga ngata'bejin kakunntsjai kjuandare Na'enchana.

⁴⁴'Ba nga xutu ngani, mejenru ngatsi'i naxinando kuañajan ngani, tuxi kuasen ñojonnire enre Na'enchana. ⁴⁵Tunga kionga nchja judío tsabe xutankjiun, 'ñu kuachini 'ba kja'e kitsu ngat'are mé = xi Pablo tibe'e nijmi 'ba ch'o kitsure.

⁴⁶'Ba 'batsa'en Pablo ko Bernabé ko 'ñu tse kjuañukakun kinchja ngisa: —Machjen = 'in nga jun titjun kjuañaxtiuyan̄u enre Na'enchana —kitsure—. Tunga jun bi techjubetjo ion 'ba 'batsa'en tebakutsejenñu nga

bi bakinnu kjuabenichun xi bi fet'a. Kui kjuañu tusa xuta xi bi tse'e Israel kuangichunnii nganda'e. ⁴⁷Ngat'a Na'enchana 'bi = kitsuni nga 'exani:

Ji jo = ni jngu ndi'i

xi tsitsejentre naxinanda xi tjin ngasun'ndio,

tuxi k'uikoni_ri en xi sik'angi xuta

ka'nda ña fet'a ngasun'ndio.

⁴⁸Kionga xuta xi bi judío kjint'e enbi, kuatsjare 'ba kitsu nga enre Na'enchana tjinre kjuaje. 'Ba ngatsi'i xi Na'enchana je kiskja'ajin nga s'ere kjuabenichun xi bi fet'a kuakjainre ngat'a tse'e.

⁴⁹'Ba kinduju enre Na'enchana nga kjinikja'axtiuya ngayéje nga'nde xi tjin nangibiu. ⁵⁰Tunga nchja judío inya'a yanchjin xi bekun Na'enchana 'ba xi nda 'yaxkunre, 'ba nde inya'a ngakure naxinando nga kitsikjanre. 'Ba 'etuts'inre nga kitsjengike Pablo ko Bernabé 'ba ts'axje ngajin nangire.

⁵¹'Ba 'batsa'en Pablo ko Bernabé 'etsujme chojore ndsaku tuxi yaku chuyani nga bi kui tjinre je, 'ba kiji naxinanda xi Ikonio 'mi. ⁵²'Ba xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús, 'ñu kis'ere kjuatsja 'ba kitse Isennixtjintsjere Na'enchana ngajinre.

Pablo ko Bernabé tsikja'axtiuya enre Na'enchana naxinanda Ikonio

14 ¹'Ba 'bi kuán naxinanda Ikonio, Pablo ko Bernabé ñatjen ja'as'en ni'ya sinagogare xuta judío xi kio tjindu. Ngat'a ko kjua'ñukakun kitsikja'axtiuyare enre Na'enchana, kui kjua 'ñu nkjin xuta judío 'ba ko xi bi judío kuakjainnre ngat'a tse'e Na'enna Jesús. ²Tunga nchja judío xi bi makjainre ngat'a tse'e Jesús kitsikjanre xuta xi bi judío tuxi ch'otsa'en kitsikja'etsjenni ngat'are nts'ia.

³Nkjin nixtjin ts'andayare kio Pablo ko Bernabé 'ba ko kjua'ñukakun kinchja ngat'are Na'enna Jesús. 'Ba Na'enchana yaku chuya nga kjuakixi = en xi inyanchja nchjabiu ngat'are kjuandare, 'ba kitsjare kjua'ñu nga sa'en kjuakun 'ba ko chubá xi kuakuchuya kjuajere Na'enchana. ⁴Tunga naxinando tsakjanya. Tjin xi kuako xuta judío, 'ba tjin xi kuako nchja chinga apóstol.

⁵'Ba 'batsa'en nchja xi bi judío 'ba ko kui xi judío ngusun kuán xutaxare naxinando, tuxi ch'o sikoni 'ba kue'enire ndiojo nchja chinga apóstol.

⁶Tunga kionga nchja chinga apóstol kjint'e kibiu, tsanga 'ba kiji Listra ko Derbe, naxinandare nangi Licaonia, 'ba ko nga'nde xi tjindundai kio. ⁷'Ba nde kio kitsikja'axtiuya en ndare Jesús.

Pablo ko Bernabé tsikja'axtiuya enre Na'enchana naxinanda Listra

⁸Naxinanda Listra tsik'ejña jngu xuta xi bi ma fi ngat'a nímá ndsaku 'ndani nga kitsin. ⁹Kui xi tsik'ejña nga yasen ñojon mé = xi Pablo titsu. 'Ba

Pablo kiskutsejen'a xutabiu 'ba tsabe nga makjainre nga kuanda. ¹⁰Ba 'batsa'en 'ñu kinchja:

—Tisenkixi —kitsure.

'Ba xutabiu jngu fani kiskjink'a nga tsakasen nduju 'ba tsak'ajme. ¹¹Ba kionga xuta naxinanda tsabe mé = xi kitsa'en Pablo, kiski'ndaya nga kinchja en tse'e Licaonia:

—Kui = bi na'en xi joni yojore xuta xi je 'etukajen ngajinna —kitsu.

¹²Inyatsu nga Bernabé = na'en xi Zeus 'mi 'ba Pablo = na'en xi Hermes 'mi, ngat'a Pablo xi tinchja. ¹³Ba xuta naxinando ko na'mi xi tsa'exat'are na'en Zeus kuamejénre nga sjare chje nchja chinga apóstol 'ba ja'eko tjiundija ko naxu tji'bi 'nda ngantja naxinando, ña tikijña ningure na'en Zeus.

¹⁴Tunga kionga Bernabé ko Pablo tsabe mé = xi tjima, 'ejndajen najñure 'ba tu mangatsanga kiji ngajinre xuta naxinando nga kiski'ndaya:

¹⁵—Jun na'en —kitsure—, ¿ánñu 'bi teña'anñu? J_in xuta = ni_i xi 'ba nde kun joni jun. Tenikja'axtiuyani_i enre Na'enchana ngajinnu tuxi k'uejñañu xi teño'on, xi nimé chjire, 'ba kjua'e ngañu ngixkun Na'enchana xi tijñakun. Kui xi kitsa'en ngank'aa, t'anangiu ko ndachikun 'ba ko ngayéje xi kio tjin. ¹⁶Nixtjin kuatse jan Na'enchana kitsja'ndere nga jngu jngu naxinanda xi tjin ngasun'ndebi janda kuaje jo tsa'en mejénre. ¹⁷Tunga ninga 'ba tsa'en, jandarani kitsjare xuta mé = xi nda, tuxi yaku chuyanire yojore. Ngat'a kui xi tsikasenna tsi, 'ba tsjana chan xi nda, 'ba tsjana xi chine, 'ba tsitsejin inimana kjuatsja.

¹⁸Ninga Pablo ko Bernabé 'ba kitsu, na'en kuánre nga 'echja'ndere xuta naximando nga sjare chje.

¹⁹Ba kio nchja judío xi jendibani naxinanda Antioquía 'ba ko naxinanda Ikonio, kui xi ja'etsitsa'en xuta naxinando. 'Ba ye'ere ndiojo Pablo, 'ba kionga je ye'ere ndiojo, kiskjefe ka'nda ngubare naxinando, ngat'a kitsikja'etsjen nga je k'en. ²⁰Tunga kionga xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús kuañajandaire Pablo, kui tsisetjen 'ba ja'as'en ngani ngajin naxinandabiu. 'Ba nga kuanyujun, 'etjuni kio ko Bernabé 'ba kiji naxinanda xi Derbe 'mi.

Pablo ko Bernabé ja'e ngani naxinanda Antioquía

²¹Kionga je kitsikja'axtiuya en ndare Jesús naxinanda Derbe ña 'ñu nkjin xuta kuakjainre, Pablo ko Bernabé kiji ngani naxinanda Listra ko naxinanda Ikonio 'ba ko naxinanda Antioquía. ²²Ba kio kitsjare kjua'ñukakun xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús nga kixi kuinya ngixkun Na'enchana. 'Ba 'enere nga k'uetsubajin kakunntsjai ngayéje xi makjainre. 'Ba 'batsa'en 'ba nde kitsure:

—Tjinnere nga tse kjuanima kuitjaxtia 'ba 'batsa'en kuan kuitjas'enña ña batexuma Na'enchana.

²³Ba nde nga jngu jngu ningu xi tjin nga'ndebiu, Pablo ko Bernabé kitsja xare nchja chinga xi fi ningu. 'Ba kionga je jako Na'enchana ngat'are kui 'ba tsik'endu kjindiakoni, kitsik'endu nchja chingabiu gaya ntsja Na'enchana, xi ja'ba je kuakjainre.

²⁴Ba kionga 'etjuni kio, ja'axtiu nangi Pisidia 'ba ja'e ngani nangi Panfilia. ²⁵Ba kionga je kitsikja'axtiuaya enre Na'enchana naxinanda Perge, kiji naxinanda Atalia. ²⁶Ba kio ja'as'en jngu barku xi kiko naxinanda Antioquía, naxinanda xi tijñajinre nangi Siria, ña tjun Pablo ko Bernabé kjinike'nda gaya ntsja Na'enchana, tuxi kui kuasekoni nga sik'etjusun xa xi tiba'ere, xi je kuajngu nganda'e.

²⁷Ba kionga ja'e naxinanda Antioquía, 'eñajan xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús 'ba ye'ere nijmi ngayéje xi Na'enchana kitsa'enko kui 'ba jótsa'en Na'enchana kitsja'ndere xuta xi bi judío nga kuan kuakjainre ngayeje. ²⁸Ba Pablo ko Bernabé tsé tsik'enduko kio xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús.

Nchja chinga apóstol ko nchja chingare ningu kuañajan

15 ¹Kui nixtjinbiu yak'a nchja xi jendibani nangi Judea echu naxinanda Antioquía 'ba 'etuts'inre nga yakuyare xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesucristo nga kitsure:

—Tsa bi si'on circuncidar jotsa'en bakuya kjuachingare Moisés, bi kuan k'uangiu.

²Ba 'batsa'en jó ya kuán. 'Ba Pablo ko Bernabé 'ñu josiko nchjabiu. 'Ba 'batsa'en 'endako tsi'i xinkjin nga Pablo ko Bernabé ko yak'a nchja xi makjainre xi kio tse'e kuaje naxinanda Jerusalén kioña kjuako nijmi nchja chinga apóstol ko nchja chingare ningu ngat'are kjuabi. ³Ba kio nchja xi kjinikasen 'etju 'ba ja'a nangi Fenicia ko nangi Samaria nga inyabe'e nijmi jótsa'en xuta xi bi judío kitsik'antjaiya kjuafa'etsjenre 'ba kuakjainre ngat'a tse'e Na'enchana. 'Ba ngatsi'i xi makjainre kio 'ñu kuatsjare nga kjint'e enbi.

⁴Kionga ja'e naxinanda Jerusalén, nchja chinga apóstol ko nchja chingare ningu 'ba ko ngatsi'i xi yak'a xi makjainre ngat'a tse'e Jesucristo kiskjebetjo, 'ba Pablo ko Bernabé ye'ere nijmi nchjabiu ngayéje mé = xi kitsa'en Na'enchana ko kui. ⁵Tunga yak'a nchja fariseo xi ja'ba kuakjainre ngat'a tse'e Jesús tsisetjen 'ba kitsu:

—Nchja xi bi judío tjinnere nga si'an circuncidar 'ba tjinnere nga k'uin_ra nga ngatatsik'etjusun kjuatexumare Moisés.

⁶Ba 'batsa'en nchja chinga apóstol 'ba ko nchja chingare ningu kuañajan 'ba jako nijmi xinkjin ngat'are kjuabi. ⁷Kionga je tsé joyanire ngat'are kibi, Pedro tsisetjen.

—Jun nts'ia xian —kitsure—, 'yañu nga je nda'eni Na'enchana ja'ajinna ngajinnu, tuxi sikja'axtiuyani_řa en ndare Jesús xuta xi bi judío, tuxi kuakjainnire. ⁸'Ba Na'enchana xi be inimare ngatsi'i yakutsejen nga 'ba nde kiskjebetjo xutabiu kionga kitsjare Isennixtjintsjere jotsa'en kitsjana ña. ⁹Bi kabi kitsa'en Na'enchana ngajinre xutabiu 'ba ngajinna. Tusa 'ba nde kitsitsje inimare tu ngat'are nga kuakjainre.

¹⁰'Bamani nganda'e, ¿ánñu techut'ayakoñu Na'enchana? ¿Áññu mejénninu sika'anijinñu xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús ch'a xi bi kichukjuakore xuta chingana 'ba ninga ña bi chukjuana nga ch'anijian? ¹¹Ngat'a makjainna nga tu ngat'are kjuandare Na'enna Jesús k'uangia, jotsa'en 'ba nde k'uangi xutabiu.

¹²'Ba kio ngatsi'i xiu tsik'endu 'ba yasen ñojonre mé = xi kitsu Bernabé ko Pablo, jotsa'en Na'enchana kitsjare kjua'ñu nga kitsa'en kjuakun ko chubá xi yakutsejen kjuajere Na'enchana ngajinre xuta xi bi judío. ¹³'Ba kionga je jet'are nga kinchja Bernabé ko Pablo, 'batsa'en Santiago kinchja:

—Jun nts'ia, tasen ñojonnu —kitsu—. ¹⁴Je ye'ena nijmi Simón jótsa'en Na'enchana 'etuts'inre nga ja'animare xuta xi bi tse'e Israel 'ba ja'ajin ngajinre xutabiu jngu naxinanda xi 'ba nde tse'e kuan. ¹⁵'Ba ndekuinire xi kitsu nchja chinga profeta, kioña kua'indut'a:

¹⁶Jaskan kibi kjua'e ngañaá,
 'ba sinda ngañaá ndaba David xi je tsixuya,
 'ba sindaxatse ngañaá mé = xi je jetsun,
 'ba skjenitjen ngañaá,

¹⁷tuxi xuta xi yak'a kuangisjaini Na'enchana
 ñatjen ko ngatsi'i naxinanda xi bi judío,
 xi je kinchja_řa nga tsa'an kuan.

¹⁸'Ba 'ba kitsu Na'enchana xi 'ejñatsejen kibi 'ndani nganda'eñu.

¹⁹'Kui kjua 'ba texinña nga bi k'uejña_řa kjuana'en xuta xi bi tse'e Israel xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo. ²⁰Tusa si'indu_řa xujun xi kuetsure nga bi ngatakjine tsajmi xi kitsa'ere joni chje ngat'are na'en xi ntsja xuta kuandani 'ba nga bi ngatatsa'en kjuachajngi, 'ba nga bi ngatakjine yojore tjiuba xi kjindusin, 'ba nga bi jin ngatakjine. ²¹Ngat'a 'ndani nganda'eñu tjin xi tsikja'axtiuya kjuatexumare Moisés xki nga'nde, 'ba tjin xi 'bexkiya kjuatexuma ngantsjai nga xutu ngaya ni'ya sinagoga.

Xujun xi kitsikasen xuta xi fi ningu Jerusalén

²²'Ba 'batsa'en nchja chinga apóstol ko nchja chingare ningu 'ba ko ngatsi'i xi yak'a xi makjainre ngat'a tse'e Jesús joyare nga skja'ajin nchja xi sikasenko Pablo 'ba ko Bernabé naxinanda Antioquía. 'Exare Judas xi 'ba

nde Barsabás 'mi 'ba ko Silas, kui nchjabiu xi ngaku ngajinre xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús kio. ²³'Ba 'bi tsu xujun xi kjinikasenko:

“Jin nchja chinga apóstol ko nchja chingare ningu tenikasen_ri kjuate'nda nts'e xi bi judío xi tjindu naxinanda Antioquía ko nangi Siria 'ba ko nangi Cilicia. ²⁴Kjinu'yee nga tjin yak'a nchja xi nga'e kijinii, xi echutsistinu 'ba 'ejñujinnu ngat'are mé = xi makjainnu. Tunga bi jin kik'exa_ri nchjabiu. ²⁵Kui kjuañu, jotsa'en ngusun kuáin, nga kuamejenni nga kik'exa_ri nchja xi tenikasenkué Bernabé ko Pablo xi nimejéen. ²⁶Kui xi bi nde mafonire tsa kueya ngat'are ja'enre Na'enna Jesucristo. ²⁷'Ba 'bamani, tenikaseen Judas 'ba ko Silas, kui xi ndekuini en kjuakonu nga kuetsuyanu jo tsu xujun. ²⁸Ngat'a Isennixtjintsjere Na'enchana 'ba ko jin nda kuánni nga tu kui ch'abi xi sika'anijinri, xi tjinnere nga sik'etjusun. ²⁹Bi nde xineñu tsajmi xi kitsa'ere joni chje ngat'are na'en xi ntsja xuta kuandani, 'ba ninga jin, ninga yojore tjiuba xi kjindusin, 'ba bi si'on kjuachajngi. Tsa k'uendut'axiun kibi, nda si'on. Te'ndanu ngatsi'u.”

³⁰'Ba 'batsa'en nchja xi kis'exare kiji 'ba echu naxinanda Antioquía. Kio kitsikjint'e ngatsi'i xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesús 'ba kitsingantsja xujun. ³¹Kionga xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesús 'exkiya xujun, kuatsjare ngat'are kjua'ñukakun xi tiba'ere. ³²'Ba Judas ko Silas, kui xi 'ba nde nchja chinga profeta. Kui kjuañu jakoni nts'ia nga kitsjare kjua'ñukakun 'ba tsakaseko nga kixi kuinya ngixkun Na'enchana. ³³Chuba nixtjin ts'andayare kio, 'ba 'batsa'en nts'ia kitsikasenku nganire nchja xi kitsikasen nga titjunre 'ba kitsure nga ngatas'ere kjuaxiu nga kitsikixant'a. ³⁴Tunga Silas kuamejénre nga tsik'ejña kio. ³⁵'Ba Pablo ko Bernabé tsik'endu naxinanda Antioquía nga yakuya 'ba kitsikja'axtiuya en ndare Na'enchana. 'Ba nkjin ngisa xi 'ba nde kitsa'en.

Pablo ko Bernabé kabi kuánre xinkjin

³⁶Kionga je ja'a jó ján nixtjin, Pablo kitsure Bernabé:

—Tanginchun ngaña nts'ia xi tjindu xki nga'nde ña tu kjinikja'axtiuya enre Na'enchana, tuxi xiaña jótsa'en tjindu —kitsure.

³⁷Bernabé kuamejénre nga kuego Juan, xi 'ba nde Marcos 'mi, ³⁸tunga Pablo kitsu nga bi nda tjin nga kuego xuta xi kitsik'endu nangi Panfilia 'ba nga bi kiko nduju xare. ³⁹Kabi kuánre xinkjin 'nda nga kitsintjit'a xinkjin. 'Ba Bernabé kiko Marcos 'ba ja'as'en barku nga kiji isla xi Chipre 'mi.

⁴⁰Yejerañu Pablo kiskja'ajin Silas 'ba, jaskan nga je kjinike'nda ngaya ntsja Na'enchana ngat'are nts'ia, 'etju. ⁴¹'Ba ja'a nangi Siria ko nangi Cilicia 'ba kitsjare kjua'ñukakun xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesús xi kio tjindu.

Timoteo fitjengni Pablo

16 ¹Ba 'batsa'en Pablo echu naxinanda Derbe ko naxinanda Listra. 'Ba kio tsabexkun jngu xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesucristo xi Timoteo 'mi. Nare Timoteo jngu chjun judío xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesús, tunga na'enre jngu xuta griego. ²Ba nts'ia xi tjindu naxinanda Listra ko naxinanda Ikonio nda nchja ngat'are Timoteo. ³Pablo kuamejénre nga Timoteo kueko 'ba titjun kitsa'en circuncidar, tuxi bi ch'o kuanire xuta judío xi tjindu kui nga'ndebiu. Ngat'a ngatsi'i be = nga na'enre Timoteo jngu xuta griego kuán.

⁴Ba xki nga'nde ña ja'a, kitsuyare xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesús mé = xi 'enda ko xinkjin nchja chinga apóstol ko nchja chingare ningu xi tjindu naxinanda Jerusalén, tuxi sik'etjusunni. ⁵Bamani, xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo 'ñu kuakjain ngisare 'ba xki nixtjin nkjin kuan ngisa.

Pablo fi nangi Macedonia

⁶Ba 'batsa'en Pablo ko nchja xi tjenko ja'a nangi Frigia 'ba ko nangi Galacia, ngat'a Isennixtjintsjere Na'enchana bi kitsja'ndere nga sikja'axtiuya enre Na'enchana nangi Asia. ⁷Kionga echu tiñare nangi Misia, nchjabiu kuamejénre nga kjua'as'en nangi Bitinia, tunga Isennixtjintsjere Jesús bi kitsja'nde nganire. ⁸Kui kjuañu tu ja'axtiu ndiya nangi Misia nga kiji naxinanda Troas.

⁹Ba ngajñu, Pablo tsabe ngaya nijñare jngu xuta xi Macedonia tse'e xi sejña nduju 'ba titsu nga ti'bets'are: “Ndibai nangi Macedonia 'ba tisekonii.” ¹⁰Ba kionga Pablo tsabe kibi, ta'a tseketsubandai nga kuangiin nangi Macedonia. Ngat'a kjinikja'etsjeen nga Na'enchana tinchjani tuxi sikja'axtiuyani_ri enre xuta xi kio tjindu.

Pablo ko Silas echu naxinanda Filipos

¹¹Ba 'batsa'en tsijñee barku xi 'etju naxinanda Troas, 'ba tsangin ndiyee isla xi Samotracia 'mi, 'ba nga kuanyujun, echii naxinanda xi Neápolis 'mi. ¹²Ba 'etjii kio 'ba tsangin naxinanda Filipos, jngu naxinanda titjunre nangi Macedonia, kioña nkjin xuta xi Roma tse'e tjindu. 'Ba jó ján nixtjin ts'andayani kio.

¹³Nga xutu 'etjii ngajin naxinando 'ba tsangin tiñare ña fa'a ndajio, kioña kjinikja'etsjeen nga xuta mañajan nga fako Na'enchana. Kio tsiketsubai nga kik'inya_ri ngat'are Na'enchana yanchjin xi kuañajan kui nga'ndebiu. ¹⁴Ba jngu chjun xi Lidia 'mi, xi naxinanda Tiatira tse'e xi bateña najñu kuán xi chji, kui xi bekun Na'enchana 'ba tibasen ñojon ion. 'Ba Na'enchana kitsiko

inimare nga ngisa nda yasen ñojon ngisare en xi tinchja Pablo. ¹⁵Ba 'batsa'en ñatjen kisatenda chjunbiu ko xinkjin, 'ba 'ets'anĭ nga kuetsubai ndaba.

—Tsa kjuakixi nga tebixun nga makjainna ngat'a tse'e Na'enna Jesús, jabiu ndeketsubo ni'yana —kitsuni 'ba 'ñu 'enenĭ nga kuetsubai ndaba.

Pablo ko Silas chanis'en nduya

¹⁶Ba 'bi kuán, kionga temangiin nga'nde ña xuta fako Na'enchana, kio kiskajiin jngu ki'ndi chjun xi chu'nda xi tijñajinre isennixtjin xi mare tsa'enxki. Xi naire ne tse ton jenre ngat'are mé = xi 'bejñatsejen kui ki'ndi chjunbiu nga tsa'enxki. ¹⁷Kui ki'ndi chjunbiu kitsjenngini 'ba kiski'ndaya tjenngini:

—Kui jmibi xi chu'ndare Na'enchana xi 'ñu je, xi inyabaku ndiyanu jótsa'en k'uangiu —kitsu.

¹⁸Nkjin nixtjin 'ba kitsa'en. Tuchan Pablo bi nde kichukjuakonire. Kitsiku'beya 'ba kitsure isennixtjin xi tijñajinre ki'ndi chjunbiu:

—Ko nga ja'enre Jesucristo texinra nga t'etukajin_ri ki'ndi chjunbi.

'Ba ndekuini chubabiu isennixtjinbiu 'etukajinre ki'ndi chjunbiu.

¹⁹Tunga kionga xi naire tsabe nga bi nde kuan kuejen ngisanire ton, kitsuba Pablo ko Silas 'ba 'efe kjua'ñu ngixkun nchjaxo ña ma ndetsin.

²⁰Ba kitsikinya ngixkun nchja juez.

—Kui nchjabi xi nchja judío 'ba kjuasi inya'bejña naxinandana —kitsu—.

²¹Ba inyabakuya kjuachinga xi bi ma nik'etjusan ña 'ba ninga bi ma ña'an, ngat'a Roma = tsajan.

²²Ba 'batsa'en xuta naxinando kuastinere Pablo ko Silas, 'ba nchja juez 'exa nga ngat'axjere najñure nchjabiu 'ba nga ko ya ngatjas'enire. ²³Jaskan nga je 'ñu nkjin ndiya yajare, kiskanis'en nduya 'ba 'exare xuta xi tsikuenda nduyo nga nda sikuenda nchjabiu. ²⁴Kionga je kitsa'ere kjua'ñu xutabiu, kiko Pablo ko Silas 'ba kiskanis'en nga'nde ña ngisa 'mo chun nduyo, 'ba 'e'ñu tsjan tsjan ndsaku.

Nga kuandai Pablo ko Silas ngaya nduyo

²⁵Tunga joruni tsa masen nistjen, yejerañu Pablo ko Silas inyafako 'ba inyasekonire Na'enchana, 'ba xi yak'a xi tjindu nduyo inyaminya ñojonre, ²⁶tukjia'a ja'a jngu chon xi niki 'ñu = , xi niki 'etsujmeyare xjo ngindere nduyo. 'Ba ndekuini chubabiu kitju'i ngayéje xuntjare nduyo, 'ba kitjunda ngayéje na'ñu kicha xi titsu'ñuni xi inya nduyo. ²⁷Kionga xuta xi tsikuenda nduyo ja'are 'ba tsabe nga xuntjare nduyo tixa tete, ts'axje kichare nga mejénre sik'en yojore, ngat'a kitsikja'etsjen nga xi inya nduyo je 'etju. ²⁸Tunga Pablo kiski'ndaya:

—Tumé nikue yojori, ngat'a nga'e = tetsubai ngatsi'i —kitsure.

²⁹Ba 'batsa'en xuta xi tsikuenda nduyo tsi'a jngu ndi'i 'ba tu mangatsanga ja'as'en ngaya 'ba niki tifatsekun = nga tsakaskunch'int'are Pablo ko Silas. ³⁰Ba kio ts'axje ngojó 'ba tsiningiyare:

—Jun na'en —kitsure—, ¿mé = xi tjinnere nga sa'aan tuxi k'uangiña?

³¹—Ngatamakjainri ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo, 'ba k'uangi = ni ji 'ba ko xingi —kitsingojo Pablo ko Silas.

³²Ba jako ngat'are enre Na'enchana xutabiu 'ba ko ngatsi'i xi tjindu ndaba. ³³Ba ndekuini chubabiu ngajñu, xutabiu yanejun ña onre Pablo ko Silas, 'ba ta'a kui ko ngatsi'i xinkjin kiatenda. ³⁴Jaskan kiko ndaba 'ba kitsikjén, 'ba ngatsi'i tsja kuánre nga kuakjainre ngat'a tse'e Na'enchana.

³⁵Nga je kis'e isen, nchja juez kitsikasen chapolicia nga kuetsure xuta xi tsikuenda nduyo nga ngatasik'endundai Pablo ko Silas. ³⁶Ba 'batsa'en xuta xi tsikuenda nduyo kitsure Pablo en xi ja'ek'inre:

—Je nchja juez kitsikasen en nga k'uaxjenu —kitsure—. Kui kjuañu t'etjuñu nganda'e 'ba ko kjuaxiu tangiun.

³⁷Tunga Pablo kitsure nga jako chapolicia xi nchja juez kitsikasen:

—Jin xuta tse'e Roma ni, 'ba ngixkun xuta naxinanda yajani nga bi titjun kitsa'enni kjua, 'ba kiskanis'enni nduyo. ¿Ánñu nganda'e mejénnire k'uaxje'monini? ¡Junjun! Tusa kui suba ngatja'ek'axjeni.

³⁸Ba 'batsa'en nchjabiu kiji ngani nga kike'ere nijmi nchja juez mé = xi kitsu Pablo, 'ba nchja juez kitsakjun kionga kjint'e nga nchjabiu xuta romano = nini. ³⁹Kui kjuañu ja'eki'anire kjuajetakun Pablo ko Silas, 'ba ts'axje 'ba 'ets'are nga ngat'etju ngajin naxinando. ⁴⁰Kionga je 'etju nduyo, Pablo ko Silas kiji ndaba Lidia. 'Ba jaskan nga je tsabe nts'ia 'ba kitsjare kjua'ñukakun, kiji ngani.

Mé xi kuata'en Pablo naxinanda Tesalónica

17 ¹Pablo ko nchja xi tjenko ja'a naxinanda Anfípolis ko naxinanda Apolonia, 'ba jaskan echu naxinanda Tesalónica kioña jngu ni'ya sinagogare xuta judío kjijña. ²Jotsa'en ngare Pablo, ja'as'en kio nga xutu. Ján nixtjin nga xutu jako nijmi xuta mé = xi kua'indut'a enre Na'enchana. ³Kitsuyare xuta 'ba 'ejñachuyare nga Cristo tjinnere nga kjua'a kjuanima 'ba nga kjua'aya nganire ngajinre mik'en.

—Ngat'are kui Jesús kibi xi tebe'enuu nijmi nganda'e, kui = xi Cristo —kitsure.

⁴Yak'a xuta xi kio tjindu kuakjainre 'ba ñatjen kuañajanjinre Pablo ko Silas. 'Ba 'ba nde ne nkjin xuta griego xi bekun Na'enchana kuakjainre 'ba nkjin yanchjin xi nda 'yaxkunre ngayeje.

⁵Ba 'batsa'en kuaxinre xuta judío xi bi makjainre. Kui xi inya'a yak'a nchja ch'okun xi semaya ndiyo, tuxi kuañajanni nga sa'en kjuasi ngajin naxinando. 'Ba ja'ekjankjanxtiu xuntja ndaba Jasón nga inyamangisjai Pablo ko Silas, tuxi k'uaxjeni 'ba singantsjanire xuta naxinando. ⁶Tunga kionga bi kuasjaire, kiko kjua'ñu ngixkun nchjaxo Jasón ko yak'a nts'ia xi kio tjindu. 'Ba 'bi kitsu nga kiski'ndaya:

—Nchja xi inyatsa'en kjuasi ngayéje ngasun'ndio, kui = xi 'ba nde je ja'e nga'e ngayeje. ⁷Ba Jasón kiskjebetjo nchjabiu ndaba. 'Ba ngatsi'i nchjabiu inyamangane kjuatexumare César 'ba inyatsu nga tjin ngijngu ngaku titjun xi Jesús 'mi —kitsu.

⁸Kionga xuta naxinando 'ba ko nchjaxo kjint'e enbi, ka'nda bi be mé = xi sikja'etsjen. ⁹Tunga jaskan nga Jasón ko nchja xi yak'a 'echjintjai yojore, kitsik'endundai ngani.

Mé xi kitsa'en Pablo ko Silas naxinanda Berea

¹⁰Ba 'batsa'en ta'a nga je jñu, nts'ia kitsikasen Pablo ko Silas naxinanda xi Berea 'mi. Kionga echu kio, ja'as'en ni'ya sinagogare xuta judío. ¹¹Ba kui xuta judíobi xi ngisa nda kjuafa'etsjenre nga ko mare nchja xi naxinanda Tesalónica tse'e, 'ba tsja tsa'en inya ñojon en xi kinchja Pablo. Nyujun nyujun 'exkiya enre Na'enchana tuxi skueni tsa kjuakixi xi inya'mire. ¹²Bamani, nkjin kuán xi kuakjainre, 'ba ngajinre xuta griego 'ba nde kuakjainre, nkjin yanchjin xi nda 'yaxkunre 'ba ko nkjin xuta xi'in ngayeje.

¹³Tunga kionga xuta judío xi tjindu naxinanda Tesalónica kjint'e nga Pablo 'ba nde titsikja'axtiuya enre Na'enchana naxinanda Berea ngayeje, ja'e kio 'ba 'ejña nganire kjuasi xuta naxinandabiu. ¹⁴Tunga ta'a nts'ia kitsikasen Pablo ngandai ndachikun, yejerañu Silas ko Timoteo tsik'endu ngisa naxinanda Berea. ¹⁵Ba nchja xi kikaniya ndiya Pablo 'nda naxinanda Atenas jendiba ngani nga je kjint'e en xi kitsikasen Pablo, nga kuetsure Silas ko Timoteo nga ngatamañajant'a xati nganire.

Pablo tsikja'axtiuya enre Na'enchana naxinanda Atenas

¹⁶Kionga Pablo tikuya naxinanda Atenas nga kjuechu Silas ko Timoteo, 'ñu ba kuánre inimare nga tsabe nga ngajin naxinando kitse na'en xi ntsja xuta kuandani. ¹⁷Bamani, gaya ni'ya sinagoga jako xuta judío ko xi bi judío xi bekun Na'enchana, 'ba nyujun nyujun jako xi mañajan ña ma ndetsin.

¹⁸Ba nde Pablo jako nijmi yak'a nchja nkjin kakun xi epicúreo 'mi ko yak'a xi estoico 'mi.

—¿Mé = xi mejénre kuetsuna nganda'e xutabi xi tuxkia nga mare en?
—kitsu yak'a.

'Ba kja'ere kitsu:

—Tibe'e = ru nijmi ngat'are kja'e na'en.

'Bi kitsu nchjabiu ngat'a Pablo titsikja'axtiuyare en ndare Jesús 'ba nga xuta kjua'aya nganire ngajinre mik'en. ¹⁹'Ba 'batsa'en nchjabiu kiko nga'nde xi Areópago 'mi 'ba tsiningiyare:

—¿A kuan xie mé = en xatse xi tebakuyanii? —kitsure—. ²⁰Ngat'a techukonii en xi kje nu'yajíin. Kui = kjuañu mejénnini xianii jó tsunire kibiu.

²¹'Bi kitsu ngat'a ngatsi'i xuta xi Atenas tse'e ko xuta xi xin nangire xi kio tjindu, kui xi tu matsjare nchja nijmi asa minya ñojon jngu en xatse.

²²'Ba 'batsa'en Pablo tsakasen nduju nga masenre nchja xi kuañajan nga'ndebiu xi Areópago 'mi 'ba 'bi kitsure:

—Jun, xi Atenas tsojon, ngu te'beña nga jun ne 'ñu 'yakun na'en xi tjin ngasun'ndebi, ²³ngat'a kionga tsu'baa ngajin naxinandanu, tsa'bia nga nkjin mani na'en xi 'yakun. 'Ba nde tsa'bia jngu altar kioña 'bitsa'en kua'indut'a: “Ngat'are na'en xi bi 'yare.” 'Bamani, Na'en xi 'yakun xi bi 'yo, kui ngat'are tebe'enuu nijmi.

²⁴'Kui Na'en xi kitsa'en ngasun'ndio ko ngayéje tsajmi xi tjinre 'ba kui = xi batexumare ngank'aa ko t'anangiu. Kui bi 'beñaya ningu xi xuta tsinda.

²⁵'Bi machjenre tsa xuta kuatesinre. Tumé machjenre, ngat'a kui = xi tsja tsi'ina kjuabenichun 'ba ko ntjo xi chjujnda 'ba ko ngayéje tsajmi xi tjin.

²⁶'Ba ngat'are jngu xuta kitsa'enni ngayéje naxinanda xi tjin ngasun'ndio 'ba 'enda nixtjin ko nga'nde ña k'uendu nga jngu jngu. ²⁷'Bi kitsa'en meni nga ngatsi'i kuangisjaini Na'enchana, joni tsa tu ntsja tifini nga kuan kuasjaire, ninga bi kjin tijñana Na'enchana nga jngua jngua.

²⁸'Ngat'a tu ngat'are Na'enchana tetsubachunña 'ba niteya 'ba tjinna kjuabenichun, jotsa'en 'ba nde kitsu yak'a nchja nkjin kakun xi tjindu ngajinnu: “Ntjere Na'enchana ña.” ²⁹'Bamani, tsa ntjere Na'enchana ña, bi tjinne nga sikja'etsjian tsa 'ba kji'i Na'enchana joni na'en xi kuandakoni ton xi oro ni ko ton xi plata ni 'ba ko ndiojo. Kui tsajmi xi xuta 'benda jotsa'en nga mare 'ba jotsa'en tsikja'etsjen.

³⁰'Na'enchana tu ja'axtiunk'a mé = xi xuta kitsa'en nixtjin kuatse jan, ngat'a kje bejín. Tunga nganda'e tuñañu nga tjindu xuta, Na'enchana tifakoya ngatsi'i xuta nga sik'antjaiya kjuafa'etsjenre 'ba kjua'e ngani ngixkun Kui. ³¹Ngat'a Na'enchana je 'ejñare nixtjin kionga ko kjuakixi kuanre kjua xuta ngasun'ndebi. 'Ba xuta xi Na'enchana kitsja xare, kui = xi sa'enre kjua. Kui = xi kitsikja'aya nganire ngajinre mik'en 'ba 'batsa'en yakutsejenre ngatsi'i xuta nga kjuakixi = kibiu —kitsu Pablo.

³²Kionga nchjabiu kjint'e ngat'are nga kjua'aya nganire xuta ngajinre mik'ion, tjin xi tsejnuke Pablo. Tunga tjin yak'a xi kitsu:

—Mejénni_i kuinu'ya ngani_i ngat'are kibi kja'e nixtjin.

³³Ba 'batsa'en Pablo 'etjujin kio, ³⁴ba tjin yak'a xi kuakjainre, xi kitjenngi Pablo. Jngu xi Dionisio 'mi, xi 'ba nde mañajanko nchjabiu nga'nde xi Areópago 'mi, 'ba nde kuakjainre jngu chjun xi Dámaris 'mi 'ba ko yak'a ngisa.

Mé xi Pablo kitsa'en naxinanda Corinto

18 ¹Ba 'batsa'en Pablo 'etjuni naxinanda Atenas 'ba kiji naxinanda Corinto. ²Ba kio kiskajin jngu xuta judío xi Aquila 'mi, xi kitsin naxinanda xi Ponto 'mi. Kui xi sa'e chuba nixtjin ja'eni nangi Italia ko Priscila xi chjunre, ngat'a Claudio xi xuta titjunre xuta romano 'enere ngatsi'i xuta judío nga tjinnere nga k'uetjujin naxinanda Roma. 'Ba Pablo kikun xutabiu. ³Ba kio tsik'ejñajinre 'ba kitsa'exako nga kitsinda ni'ya xi najñu ni, ngat'a tujngu xa mare ko xutabiu. ⁴Ba ngantsjai nga xutu Pablo kikjako xuta ni'ya sinagoga 'ba 'ejñatsejenre xuta judío ko xuta griego nga kjuakixi = mé = xi tinchja.

⁵Kionga Silas ko Timoteo 'etju nangi Macedonia 'ba echu naxinanda Corinto, Pablo tu kui xa kitsa'en nga kitsikja'axtiuya enre Na'enchana 'ba kitsikixiyare xuta judío nga Jesús kui = xi Cristo. ⁶Tunga xuta judío kuastike Pablo 'ba ch'o kitsure. Kui kjua Pablo 'etsujmeni najñure, 'ba kitsure:

—Tsojon = je nga chojo. Bi an tjinna_i je. 'Ba ba'anire nganda'e kjuikuan xuta xi bi judío.

⁷Ba 'batsa'en 'etju kio 'ba kiji ndaba jngu xuta xi Ticio Justo 'mi, xi bekun Na'enchana 'ba ndaba kjijñat'a tiñare ni'ya sinagoga. ⁸Ba Crispo, xi ngakure ni'ya sinagoga, ko ngatsi'i xinkjin kuakjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo. 'Ba nde nkjin xuta xi naxinanda Corinto tse'e kuakjainre 'ba kisatenda kionga kjint'e en xi titsikja'axtiuya Pablo.

⁹Ba 'batsa'en Na'enchana jako Pablo nga nistjen joni jngu chini:

—Bi kuin —kitsure—. Janda tikja'axtiuye ion 'ba bi 'bechje ndsu'bai. ¹⁰Ngat'a an tejñakora_i, 'ba tu'yá kuan si'onri. Ngat'a ne nkjin xuta tjinna_i kui naxinandabi.

¹¹Ba Pablo tsik'ejña kio jngu nu masen nga yakuyare enre Na'enchana xuta xi naxinanda Corinto tse'e. ¹²Tunga nixtjin nga Galión batexuma nangi Acaya, xuta judío jngu kitsa'en kjuafa'etsjenre nga kuastike Pablo. 'Ba kiko nga'nde ña Galión 'benda kjua.

¹³—Kui xutabi tjimangane kjuatexumo —kitsu—. Ngat'a kja'e tsa'en tibakuyare xuta nga tjinnere nga xiakun Na'enchana.

¹⁴Pablo je mején kuinchja tsakaiñu, tunga Galión jakotitjun xuta judío nga 'bi kitsure:

—Jun xuta judío, tsa te'minuū ngat'are jngu kjua asa tsajmi xi 'ñu ch'otjin, an tjinnere nga k'uendaā 'ba kuasen ñojon_nuū. ¹⁵Tunga kibi, kui xi tu ngat'are en ko ja'en 'ba ko ngat'are kjuatexumanu. Kui kjuañu jun t'endasubakoñu xingiu. Bi mejénna k'uendaā kjua ngat'are kibi.

¹⁶Ba tso'oxje nchjabiu nga'nde ña 'benda kjua. ¹⁷Ba 'batsa'en ngatsi'i xuta kitsuba jngu xuta Sóstenes 'mi, xi ngakure ni'ya sinagoga, 'ba nde kio ye'enire xutabiu nga'nde ña Galión 'benda kjua. Tunga Galión bi kitsisinre mé xi kuán.

Pablo fi ngani naxinanda Antioquía

¹⁸Pablo ts'andaya ngisare nkjin nixtjin nga tsik'ejñajinre nts'ia xi tjindu naxinanda Corinto. 'Ba jaskan nga je kitsikixant'a, ja'as'en jngu barku 'ba ñatjen ko Aquila 'ba ko Priscila kiji nangi Siria. 'Ba nga echu naxinanda Cencrea, Pablo 'ejun yeje ntsja ku, tuxi yaku chuyani nga titsik'etjusun jngu en xi kitsa'enko Na'enchana. ¹⁹Kionga echu naxinanda Éfeso, Pablo kitsik'endu Aquila ko Priscila 'ba ja'as'en ni'ya sinagoga, kioña jako xuta judío. ²⁰Ba xuta judíobiu 'ets'are nga nkjin nixtjin ngat'ejña ngisa, tunga Pablo bi kuakjainre.

²¹—Tsa Na'enchana mejénre, kjua'ekun ngani_nuū —kitsu nga kitsikixant'a.

Jaskan tsijin jngu barku 'ba 'etjuni naxinanda Éfeso. ²²Kionga echu naxinanda Cesarea, tsijin naxinanda Jerusalén tuxi sit'endanire xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesús xi kio tjindu, 'ba jaskan kiji ngani naxinanda Antioquía. ²³Ba jaskan nga je ts'andayare jó ján nixtjin kio, 'etju nga ja'a xki nga'nde xi tjindu nangi Galacia 'ba ko nangi Frigia. Tsakaseko ngatsi'i xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús jotsa'en kixi kuinya ngixkun Na'enchana.

Jotsa'en Apolos kitsikja'axtiuya enre Na'enchana

²⁴Ba kui nixtjinbiu jngu xuta judío xi Apolos 'mi, xi kitsin naxinanda Alejandría, echu Éfeso. Kui xi jngu xuta xi tsja tsa'en tsikja'axtiuya 'ba 'ñu be xujun enre Na'enchana. ²⁵Nda kisakuyare mé = xi tse'e Na'enna Jesús 'ba ko ngayéje kakun kinchja nga kixi yakuya ngat'are Jesús. Tunga bi nda mankjainre ngat'are nga satenda xuta, ngat'a kjint'e nga tu Juan yatenda xuta. ²⁶Ba 'batsa'en 'etuts'inre nga kinchja ko kjua'ñukakun ni'ya sinagoga. 'Ba kionga Aquila ko Priscila kjint'ere Apolos, kikit'axin 'ba ngisa nda kitsuyare ndiyare Na'enchana.

²⁷Kionga Apolos kuamejénre nga kuaje nangi Acaya, nts'ia xi tjindu naxinanda Éfeso tsakaseko. Kitsi'indure jngu xujun xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesús xi tjindu nangi Acaya, tuxi nda skjebetjoni

Apolos. 'Ba kionga Apolos echu kio, tsakaseko 'ñu nkjin xuta xi ngat'are kjuandare Na'enchana je kuakjainre. ²⁸Ngat'a ngixkun ngatsi'i xuta kitsuya ko kjuañukakun nga bi kjuakixi mé = xi tsu xuta judío. Yakuya mé = xi kua'indut'a enre Na'enchana 'ba 'batsa'en 'ejñatsejen nga Jesús xi Cristo.

Mé xi Pablo kitsa'en naxinanda Éfeso

19 ¹Yejerañu Apolos tijña naxinanda Corinto, Pablo ja'axtiu ngijñacha xi tjindu nangi Asia 'ba echu naxinanda Éfeso, ña kiskajin yak'a xuta xi je kuakjainre ngat'a tse'e Jesucristo. ²Ba kitsure Pablo nga tsiningiyare:

—¿A kisakunu Isennixtjintsjere Na'enchana kionga kuakjainnu?

—Ninga kje nu'yajjín tsa tjin Isennixtjintsjere Na'enchana

—kitsingojo nchjabiu.

³—¿Ñáre kjuasatenda xi kisakunu? —kitsure Pablo.

—Jotsa'en yatenda Juan —kitsu ngani nchjabiu.

⁴Ba 'batsa'en Pablo 'bi kitsure:

—Juan yatenda xuta xi je kitsik'antjaiya kjuafa'etsjenre 'ba ja'e ngani ngixkun Na'enchana 'ba kitsure nga ngatamakjainre ngat'are xi kju'e jaskanre kui. 'Ba xi ja'e jaskanre kui, Jesús = .

⁵Kionga nchjabiu kjint'e kibi, ngat'are ja'enre Na'enna Jesús kikatenda.

⁶Ba kionga Pablo yanere ntsja nchjabiu, ja'etse ngajinre Isennixtjintsjere Na'enchana 'ba kinchja kja'e kuanga en 'ba kinchja enre Na'enchana jotsa'en nchja nchja chinga profeta. ⁷Ba tejó mani nchjabiu.

⁸Jánru sa kiji Pablo ni'ya sinagoga nga kitsikja'axtiuyare enre Na'enchana xuta ko kjuañukakun. Kitsuyare 'ba 'ejñatsejen ngat'are ña batexuma Na'enchana. ⁹Tunga tjin yak'a xi taja kitsa'en inimare 'ba bi kuamejénre nga kuakjainre. Tusa ch'o tsa'en kinchja ngixkun ngatsi'i xuta ngat'are ndiya xatse xi tibakuya Pablo. Kui kjuañu Pablo tsakasent'axinnire 'ba kiko xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús ni'ya scuelare jngu xuta xi Tirano 'mi. 'Ba nyujun nyujun jako xuta kio. ¹⁰Ba 'ba kitsa'en jó nu, 'ba 'batsa'en ngatsi'i xuta xi tjindu nangi Asia, xi judío ko xi griego, kjint'e enre Na'enchana.

¹¹Ba Na'enchana kitsjare kjuañu Pablo nga kitsa'en kjuakun xi ya'e.

¹²Ka'nda xuta kiko pañu ko najñu fat'a xi Pablo kitsiko. Kui xi fikore xuta xi inyafesun, 'ba kuanda chi'in xi kunre 'ba 'etukajinre isennixtjin xi bi nda.

¹³Tunga tjin yak'a nchja judío xi semaya ndiya xi mare 'baxjejin isennixtjin xi bi nda xi tjindu ngajinre xuta. Kui xi kuamejénre kitsichjen ja'enre Na'enna Jesús:

—Ngat'are ja'enre Jesús xi Pablo titsikja'axtiuya, texin_nuu nga t'etukajiun —kitsure isennixtjin xi bi nda.

¹⁴Ba 'ba kitsa'en ngayatu ki'ndi xi'inre jngu xuta xi ngakure na'mi judío xi Esceva 'mi. ¹⁵Tunga jngu nixtjin isennixtjin xi bi nda jako nchjabiu nga kitsingojore:

—'Bexkunña Jesús ko Pablo, tunga jun, ¿'yá = ñu jun?

¹⁶Ba xuta xi tijñajinre isennixtjin xi bi ndo kiskjijunre nchja xi yatu 'ba kiskjanko 'ba kitsa'enre. 'Ba 'batsa'en nchjabiu tsanga nga kua'onre 'ba niki kitsikayusti = nga 'etjuni ngaya ni'yabiu. ¹⁷Ngatsi'i xuta xi tjin naxinanda Éfeso, xi judío 'ba xi griego, kjint'e mé xi kuán. 'Ba ngatsi'i kitsakjun 'ba kitsu nga ja'enre Na'enna Jesús tjinre kjuaje.

¹⁸Nkjin xi kuakjainre ja'etsu ngixkun xuta ngayéje kjuach'o xi tjun kitsa'en. ¹⁹Yak'a xi kitsa'en kjuatje'e ja'eko xujunre 'ba yaka ngixkun ngatsi'i xuta. 'Ba kionga kuaxki chjire xujunbiu, kuánru yachute mi ton xi plata ni. ²⁰Ba 'batsa'en enre Na'enchana ngisa kji'yare 'ba yakutsejen kjuañure.

²¹Jaskan kibi Pablo 'endiya nga kuaje nga'nde xi tjin nangi Macedonia ko nangi Acaya 'ba 'batsa'en janda sa'en ndiya nga kuaje ka'nda naxinanda Jerusalén.

—Jaskan nga kjuechaá kio, tjinnere nga 'ba nde kjuiá naxinanda Roma —kitsu Pablo.

²²Ba 'batsa'en kitsikasen nangi Macedonia jó nchja xi baseko, kui xi Timoteo ko Erasto. Yejerañu, tsik'ejña ngisa jó ján nixtjin nangi Asia.

kjuasi xi kis'e naxinanda Éfeso

²³Ba 'ba kuán kui nixtjinbiu, kis'e naxinanda Éfeso jngu kjuasi je ngat'a tse'e ndiya xatsere Jesús. ²⁴Ngat'a jngu xuta xi Demetrio 'mi, xi tsa'exako plata, kui xi tsinda kusunre ningure diosa Artemisa. 'Ba 'ñu tse ton jenre nchja xi mare tsinda tsajmibiu. ²⁵Ngu Demetrio 'eñajan nchja xi tsa'exat'are 'ba ko nchja xi ndekuini xabiu tsa'enni.

—Jun na'en —kitsure—, 'ya = ñu nga tse ton 'bejñana xabi. ²⁶Tunga te'yañu 'ba tenu'ya = ñu mé = xi titsa'en Pablo bi tsa tu nga'e naxinanda Éfeso 'ba = nde nituña nga'nde xi tjin nangi Asia. Titsu nga kuixu xi tjinre kjuakixi, 'ba titsu nga na'en xi ntsjaxu xuta tsindani bi na'en. 'Ba nkjin xuta je kitsik'antjaiya kjuafa'etsjenre. ²⁷Ba bi tsa tu xana xi ngi'nde ti'baxje, 'ba = nde ko ningure diosa je Artemisa ch'o tsa'en ti'baxje ngayeje. Bi nde xiakunni kjuajere diosabi xi bekun xuta xi tjindu nangi Asia ko ngayéje ngasun'ndio.

²⁸Kionga nchjabiu kjint'e kibi, niki 'ñu = kuakjanre 'ba kiski'ndaya:

—i'Ñu je Artemisa diosare xuta xi Éfeso tse'e! —kitsu.

²⁹Ba xuta naximando, bi be mé = xi sa'en. Ngu jngu kitsa'en kjuafa'etsjenre nga kikja'a jngu xuta xi Gayo 'mi 'ba jngu xi Aristarco 'mi,

kui xi nangi Macedonia tse'e xi tjenko Pablo. Kiskjefe nga kiko nga'nde kioña mañajan xuta naxinando. ³⁰Ba Pablo kuamejénre nga kjua'as'en ña kuañajan xuta naxinando, tunga xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús bi kitsja'ndere. ³¹Yak'a xuta xa xi tjindu nangi Asia xi nda ya'a Pablo 'ba nde kitsikasen enre nga tsi'are nga bi kjua'as'en nga'nde ña kuañajan xuta naxinando.

³²Yejerañu nga'nde ña kuañajan xuta naxinando, 'ñu kiski'ndaya 'ba si'a kitsa'en xuta, ngat'a bi be mé = xi tjima 'ba ngisa nkjin mani xi bi be ánñu kio kuañajanni xuta. ³³Tunga yak'a ngajinre xutankjiun kitsuyare jngu xuta xi Alejandro 'mi mé = xi tjima. Kui xi kitsunginiña xuta judío ngixkun ngatsi'i xuta. 'Ba 'batsa'en Alejandro kiskjenitjen ntsja nga tsi'are xutankjiun nga k'uenduxiu, tuxi kuinchjantjaini xuta judío. ³⁴Tunga kionga xutankjiun tsabe nga kui jngu xuta judío, jngu kitsa'en jndare nga kiski'ndaya jóru hora:

—i'Ñu je Artemisa diosare xuta xi Éfeso tse'e! —kitsu.

³⁵Ba 'batsa'en xuta chjine en xi kio tjinre xa kuánre kitsik'enduxiu naxinando.

—Jun na'en xi Éfeso tsojon —kitsure—, ngatsi'i xi tjin ngasun'ndio be = nga naxinanda Éfeso tjinre xa nga tsikuenda ningure diosa je xi Artemisa 'mi ko isenre xi jendibani ngank'aa nga nga'e ja'ekejen. ³⁶Ba 'batsa'en tu'yá kuan kue'mo kibi. Kui = kjuañu machjenni nga xiu kuetsubo jun 'ba tikja'etsjion mé = xi si'on. ³⁷Ngat'a nchja xi kafa'eko nga'e bi ja'ekja'acheje mé = xi inya ningu ninga bi ch'o titsure diosana.

³⁸'Bamani, tsa Demetrio 'ba ko nchja xi tsa'exako tjinkore kjua xuta xi yak'a, kui xa tjinni nchja juez ko nchjaxe ngat'endako kjua xinkjin. ³⁹Ba tsa tjin ngisa kja'e kjua xi kjuangu, kui = xi s'enda kionga mañajan nchjaxo. ⁴⁰Nganda'e ne tjekun tetsuba ngat'a kuan s'engia ngat'are mé xi kuán nganda'e nga si'a teña'an ninga tsajain kjuajín tsakaiñu. Tsa xjaningiyana ngat'are kibi, bi 'ya jó kuixan.

⁴¹Kionga je kitsu kibi, kitsikixant'a xuta xi kio kuañajan.

Pablo fi nangi Macedonia

20 ¹Kionga naxinando je tsik'enduxiu, Pablo 'eñajan xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo 'ba kitsjare kjua'ñukakun 'ba kitsubakja. Jaskan, kitsikixant'a 'ba kiji nangi Macedonia. ²Ba ja'a xki nga'nde xi kio tjin 'ba 'ñu 'enere xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús nga jako. Jaskan echu nangi Grecia ³kioña tsik'ejña ján sa. 'Ba kionga je mején kjua'as'en barku xi kueko nangi Siria, kjint'e en nga nchja judío je joyanire nga ch'o siko kui. 'Ba kui = kjuañu 'endiya nga kuaje ngani ndiya xi fini nangi Macedonia.

⁴Kui nchjabi xi tjenko Pablo, xi Sópater xi jngu xuta xi naxinanda Berea tse'e xi ki'ndire Pirro, Aristarco ko Segundo (nchja xi naxinanda Tesalónica tse'e), Gayo xi naxinanda Derbe tse'e, Timoteo, ko Tíquico 'ba ko Trófimo (nchja xi nangi Asia tse'e). ⁵Kui nchjabi kitsjentitjun 'ba kiskuyani naxinanda xi Troas 'mi. ⁶Yejerañu j̄in, jaskan nga je ja'a s'i kionga chine niñuxtila xi tsajainre na'yu san, tsijñee j̄in barku 'ba 'etjii naxinanda Filipos. Xi ma'ónni nixtjin echutjenngii naxinanda Troas, ña ts'andayani yatu nixtjin.

⁷Nixtjin xi 'betuts'inre semana kuañejeen nga kuakjanyee niñuxtila. Pablo yakuyare xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús, ngat'a nixtjin nga kuanyujun k'uetju kio. 'Ba kindujuko enre 'nda masen nistjen. ⁸'Ba nkjin ndi'i inyati ngank'a ni'ya ña kuañejeen. ⁹'Ba jngu chana'en xi Eutico 'mi tijñaxtiu ventano. Kui xi kuanijñare kionga tsé kindujuko enre Pablo. Kionga je 'ñu tikijñafe, kintjainngi 'nda piso xi majánni, 'ba je mik'en nga kichjunitjen. ¹⁰'Ba 'batsa'en Pablo 'etukajen = 'ba tsik'ejña tsindinere chana'enbiu 'ba kitsubakja.

—Bi kun, ngat'a tijñakun —kitsu Pablo.

¹¹'Ba 'batsa'en kinijin ngani. Yakjanya niñuxtila 'ba kiskine, 'ba jaskan Pablo kindujuko ngani enre nga jako xuta ka'nda nga kis'e isen, 'ba 'batsa'en kiji. ¹²'Ba chana'enbiu nde, je tijñakun nga kiko xuta ndaba, 'ba ngat'are kibi ngatsi'i ngisa tsja kis'ere kakun.

¹³J̄in tsangintitjii ko barku 'nda naxinanda Asón, ña kuañejeen ko Pablo. Ngat'a 'batsa'en kui je 'endakoni, ngat'a kuamejénre nga ndiya t'anangi kuajeni. ¹⁴'Ba kionga Pablo kiskajii naxinanda Asón, tsijin barku 'ba tsangin naxinanda xi Mitilene 'mi. ¹⁵'Etjuni kio 'ba nga kuanyujun tsitjai isla xi Quío 'mi, 'ba xi majóni nixtjin echii isla xi Samos 'mi. Kjinikja'ayee naxinanda Trogilio 'ba nga kuanyujun echii naxinanda Mileto. ¹⁶'Ba 'ba kjiñe'een ngat'a Pablo bi kuamejénre nga kuaje ndiya xi fi naxinanda Éfeso, tuxi bi k'uandayanire nga'nde xi tjin nangi Asia. Ngat'a maxatire nga kjuechu naxinanda Jerusalén, ngat'a mejénre k'uejña kio kionga k'uetju s'i pentecostés.

En xi Pablo kitsure nchja chingare ningu naxinanda Éfeso

¹⁷Tunga kionga echii naxinanda Mileto, Pablo kitsikasen en nga kinchjare nchja chingare ningu naxinanda Éfeso. ¹⁸'Ba kionga ja'e nchjabiu, Pablo kitsure:

—'Yañu jotsa'en tsakatejñajin_nuu ngatsi'u 'nda nixtjin nga titjun ja'eña nga'e nangi Asia. ¹⁹Tetsa'exat'a_rā Na'enchana nga 'ñu ts'axjenimaa yojona, 'ba kiski'ndaa nga on kuánre inimana mé = xi joyata'enna nchja judío. ²⁰Tunga bi yejent'ia_rā nga ye'e_nuu nijmi mé = xi nda ngat'anu.

Yakuya_nuu ngixkun xuta ko ngaya ni'yanu. ²¹Je 'ba kixinkixi_řa xuta judío ko xuta griego nga tjinnere nga sik'antjaiya kjuafa'etsjenre 'ba kju'a'e ngani ngixkun Na'enchana 'ba kuakjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo.

²²'Ba nganda'e tefia naxinanda Jerusalén nga tetsik'etjusun_řa Isennixtjintsjere Na'enchana. 'Ba bi 'bia mé = xi kuata'aan ngajaan.

²³Tunga ngayéje nga'nde ña fia tsuyatitjunna Isennixtjintsje nga nduya ko kjuanima tikuyana. ²⁴Tunga bi mafona ngat'are kjuabenichunna. Bi 'ñu chjire kibi ngat'a tsa'an. Tu jngu tsajmi xi mejénna, mejénna nga ko kjuatsja kjuachukjet'a mé = xi tetsa'aan 'ba sijnguaa xa xi kitsjana Na'enna Jesús, nga xinkixia ngat'are en ndare xi 'beña chuya kjuandare Na'enchana.

²⁵'Ba be = re takuaan nga bi nde xianinuu ngatsi'u jun xi ja'ekun_nuu 'ba kitsikja'axtiuya_nuu nga Na'enchana xi batexuma. ²⁶Bamani, nixtjin nganda'e tebe'eyakixi_nuu nijmi nga bi an tjinna je, tsa tjin xi chaja.

²⁷Ngat'a tumé 'ejña'mo_nuu. Je kixin_nuu ngayéje mé = xi mejénre Na'enchana.

²⁸'Bamani, chutsejen_ru yojonu 'ba tikuendo ngatsi'i xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo. Ngat'a Isennixtjintsjere Na'enchana kitsja xanu nga jun xi sikuendo ningure Na'enna Jesús, xi ko jinre tsatseni.

²⁹Ngat'a 'be = ña kibi. Jaskan nga kjuia, kju'a'e ngajinnu nchja xi mejénre sichaja xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo, jotsa'en tjiundsejen ngajinre chutsanga. ³⁰'Ba ka'nda ngajinnu s'e xi kuakuya en xi bi kjuakixi, tuxi xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna kuetjenngini. ³¹Kui kjuañu tikuendañu yojonu. Tikja'etsjion nga ján nu, nga nixtjin 'ba nga nistjen, bi kitsikja'aya nga ko ndaxkuan jakoya_nuu nga jngu jngu.

³²'Ba nganda'e, nts'ia xian, ngaya ntsja Na'enchana tetsike'nda_nuu. Ngatasekonu en xi nchja ngat'are kjuandare Na'enchana, kui enbiu xi kuanre sjanu kjuañu ngixkun Na'enchana 'ba sjanu mé = xi sakure ngatsi'i xuta tsjere Na'enchana. ³³Bi kuamejénna tsa sitsa'aan ton xi plata ni ninga xi oro ni ninga najñu xi tse'e kja'e xuta. ³⁴Jun 'yañu jotsa'en kitsa'exaa tuxi kisakunina mé = xi kuachjena 'ba nde mé = xi kuachjenre xi tjenkona. ³⁵Ngantsjai 'ejña kusun_nuu nga 'batsa'en tjinnere si'axa, tuxi kuisekoña xuta xi tsajainre mé = xi machjenre. Tikja'etsjion enre Na'enna Jesús xi tsu: “Ngisa = nda ni nga kua'a tu'banire nga kua'ena.”

³⁶Kionga je 'ba kitsu Pablo, tsakaskunch'in 'ba ñatjen ko ngatsi'i jako Na'enchana. ³⁷'Ba ngatsi'i kiski'nda nga kitsubakja 'ba 'endsu'a Pablo.

³⁸Ñu kuabare xutabiu ngat'are en xi kitsu Pablo nga bi nde skue ngisanii. 'Ba kikaniya ndiya ka'nda ña kijña barku.

Nga Pablo kiji naxinanda Jerusalén

21 ¹Kionga je kjinik'endii nts'ia, 'batsa'en tsitjas'een jngu barku 'ba tjen ndiya tsangin isla xi Ko 'mi. Nga kuanyujun echii naxinanda Rodas, 'ba jaskan echii naxinanda Pátara. ²Naxinanda Pátara kisakuni kja'e barku xi tifi nangi Fenicia, kui xi tsijña_ri 'ba tsangin. ³Nga jaskan nga kji'yee isla xi Chipre 'mi, tsitjat'a_ri ngate skjunni nga tsangin nangi Siria. 'Ba 'batsa'en echii naxinanda Tiro, ngat'a kio tjinnere stjujeen ch'are barku.

⁴Ba kionga je kiskajiin xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo xi kio tjindu, yatu nixtjin kuánni ko kui. Nts'iabiu kitsure Pablo nga bi ngatji naxinanda Jerusalén, ngat'a Isennixtjintsjere Na'enchana yakutsejenre mé = xi kuan. ⁵Kionga je ja'a nixtjinbiu, 'etjunii kio 'ba kikaniya ndiyani ngatsi'i xi xi'in ko xi yanchjin 'ba ko ki'ndi nistire 'nda nga 'etjujiin naxinando. 'Ba ngandai ndachikun tsikinyakunch'iin 'ba kichukue Na'enchana. ⁶Jaskan nga je kjinikixant'ai_xingii, jin tsitjas'een barku, 'ba kui kiji ngani ndaba.

⁷Barkubiu 'etjukonii naxinanda Tiro 'ba tsangin naxinanda Tolemaida. Kjinite'nda_ri nts'ia xi tjindu kio 'ba jngu nixtjin kuankoni. ⁸Nga kuanyujun 'etjii kio 'ba echii naxinanda Cesarea. 'Ba 'batsa'en tsanginketsubai ndaba Felipe. Kui xi 'ba nde tsikja'axtiuya en ndare Jesús, 'ba 'ba nde tjinre xa ngajinre nchja xi yatu mani xi baseko nchja chinga apóstol. ⁹Felipe tjinre ñujun ki'ndi yanchjin xi xungu, xi yanchjin profeta kuán. ¹⁰Je nkjin nixtjin tjinre nga kio tetsubai kionga ja'eni nangi Judea jngu profeta xi Agabo 'mi. ¹¹Kui xi ja'ekunni 'ba ja'akja'a tjiuxinjndere Pablo 'ba 'et'a'ñu ntsja ko ndsaku 'ba kitsu:

—Isennixtjintsjere Na'enchana tsu nga 'bitsa'en k'uet'a'ñu xuta xi naire tjiuxinjndebi nchja judío xi tjindu naxinanda Jerusalén. 'Ba singantsjare nchja xi bi tse'e Israel.

¹²Kionga je kinu'yee kibi, jin ñatjen ko xuta xi kio tjindu kik'ets'a_ri Pablo nga bi ngatji naxinanda Jerusalén.

¹³—¿Áñu techi'ndañu 'ba tenibanu? —kitsu Pablo—. Ngat'a tjiingukakuan nga bi tsa tu set'aña, 'ba = nde nga kueya naxinanda Jerusalén ngat'are Na'enna Jesús.

¹⁴Kionga bi kuán kjini'indai inimare Pablo, tumé nde kik'inni_ri.

—Ngatjama jots'en mejénre Na'enchana —tu kik'in ngisa_ri.

¹⁵Jaskan kibi tsiketsubandai 'ba tsangin naxinanda Jerusalén. ¹⁶Kikoni yak'a nchja xi makjainre ngat'a tse'e Jesucristo xi naxinanda Cesarea tse'e. 'Ba tsekue ndaba jngu xuta xi isla Chipre tse'e xi Mnasón 'mi, xi je nda'e kuakjainnire ngat'a tse'e Jesús. Kui xi kitsja'ndenii nga kuetsubai ndaba.

Pablo fikun Santiago

¹⁷Kionga echii naxinanda Jerusalén, tsja tsa'en kiskjebetjoni nts'ia. ¹⁸Nga kuanyujun Pablo ko jin tsanginchiin Santiago. 'Ba kio tjindu ngatsi'i nchja chingare ningu nga echii. ¹⁹'Ba 'batsa'en Pablo kitsite'ndare nchjabiu 'ba tsjafani tsa'en ye'ere nijmi ngayéje mé = xi Na'enchana kitsa'en ngajinre xuta xi bi judío ngat'are xa xi kitsjare Na'enchana. ²⁰Kionga nchjabiu kjint'e enbi, kitsichjire Na'enchana 'ba kitsure Pablo:

—Ji nts'e, je 'yee nga nkjin mi mani xuta judío xi je makjainre ngat'a tse'e Jesús, 'ba ngatsi'i ñu bekun kjuatexumo. ²¹'Ba je kik'ere nijmi ngat'a tsiji nga tebakuya_ri ngatsi'i xuta judío xi tjindujinre xi bi judío nga ngat'ejñat'axin kjuatexumare Moisés, 'ba nga te'mi_ri nga bi sa'en circuncidar ki'ndire 'ba nga bi sik'etjusun kjuachingana.

²²'Ngu, ¿mé = xi ma ña'anre? Ngu kjuint'e = xutabiu nga je ja'e nga'e. ²³Kui kjuañu ngisa = ndani nga 'bi si'en: Nga'e tjindujinni ñujun nchja xi sik'etjusun jngu en xi je 'endako Na'enchana. ²⁴T'ikue 'ba titsjekue yojori ngixkun Na'enchana. T'echjintjai tuxi nchjabiu k'uejun yejeni ntsja ku. 'Batsa'en ngatsi'i xuta skue nga 'ba nde ji tenik'etjusin kjuatexumo 'ba nga bi kjuakixi mé = xi kjint'e ngat'a tsiji.

²⁵'Ba xuta xi bi judío xi je makjainre ngat'a tse'e Jesús, jin je kjinikasen_ri jngu xujun ngat'are mé = xi kichubayani_ri. 'Ba kik'in_ri nga bi ngatakjine tsajmi xi kitsa'ere joni chje na'en xi ntsja xuta kuandani, 'ba nga bi jin ngatakjine 'ba nga bi ngakjine yojore tjiuba xi kjindusin, 'ba nga bi ngatatsa'en kjuachajngi.

²⁶'Ba 'batsa'en Pablo kiko ngañujun nchjabiu 'ba nga kuanyujun kitsitsjeko yojore ngixkun Na'enchana. Jaskan ja'as'en ningu tuxi kuetsuni kjia'á = ñu kjuet'a nga sitsje yojore 'ba kjia'á = ñu tjinnere nga kjua'eko chjere nga jngu jngu.

Nga nduba Pablo

²⁷Kionga je mején kjuet'a xi mayatuni nixtjin xi machjen nga tsitsje yojore xuta ngixkun Na'enchana, yak'a nchja judío xi jendibani nangi Asia tsabe Pablo ngaya ningu. 'Ba 'batsa'en kitsa'en kjuasi ngajinre ngatsi'i xuta naxinando 'ba kitsuba Pablo ²⁸nga ñu kiski'ndaya:

—iJún na'en xi Israel tse'e, tisekonij! —kitsu—. Kui xutabi tuchuña tsu'ba nga tibakuya tsi'ire xuta nga bi chjire xutana ko kjuatexumare Moisés 'ba ko ningubi. Ka'nda ja'as'enko nchja xi bi judío nga'e nga kitsijndi nga'nde tsjebi ngixkun Na'enchana.

²⁹'Ba kitsu nchjabiu ngat'a ja'ba je tsabe Trófimo, xi jngu xuta xi naxinanda Éfeso tse'e, kionga tjenko Pablo ngajin naxinando. 'Ba nchjabiu kitsikja'etsjen nga Pablo ja'as'enko xutabiu ngaya ningu ngayeje.

³⁰'Ba 'batsa'en si'a kitsa'en ngatsi'i xuta naxinando 'ba tu mangatsanga ja'e xuta. Kitsuba Pablo 'ba kiskjefe nga ts'axje ningu 'ba ta'a 'echja xuntjare ningu. ³¹'Ba xuta naxinando je mején sik'en Pablo, kionga xi ngakure chasoldadu romano echure en nga si'a inyatsa'en ngatsi'i xuta xi naxinanda Jerusalén tse'e. ³²Kui xi ta'a 'eñajan chasoldadu 'ba tsangatsanga ña kuañajan xuta naxinando. Kionga xuta tsabe nga xi ngaku 'ba ko chasoldadu ndiba, bi nde yajanire Pablo.

³³'Ba 'batsa'en xi ngakure chasoldadu kitsitiña, kitsuba Pablo 'ba 'exa nga seta'ñu ko jó na'ñu kicha. Jaskan tsiningiyare 'yáñu kui 'ba mé = xi kitsa'en. ³⁴Tunga tu kja'e kjuanga kitsu xutankjiun, 'ba bi kuankjinre xi ngakure chasoldadu mé = xi tjima, ngat'a si'a inyatsa'en xuta. Kui kjuañu 'exani nga kueko Pablo ña 'bendu chasoldadu. ³⁵Kionga echu escalónre ña 'bendu chasoldadu, tjinnere tsaka'anijin Pablo, ngat'a 'ñu kjan inyamare xuta naxinando. ³⁶Ngat'a 'ñu nkjin xuta inyakji'ndaya:

—iNgat'en xutabiu! —inyatsu nga tjenngire.

Pablo nchjntjai yojore ngixkun xuta naxinando

³⁷Kionga je xanis'en Pablo ña 'bendu chasoldadu, 'bi kitsure xi ngakure: —¿A kuan kjuakongutjunra?

—¿A mari nukjua en griego? —kitsu xi ngakure chasoldadu—. ³⁸¿A bi tsa ji ni xi nangi Egipto tse'e xi je nda'e 'etuts'innire jngu kjuachan nga kuastike chikunre Roma 'ba kiko nangi t'axin ñujun mi nchja xi tsikjesun xuta?

³⁹—An = ña jngu xuta judío —kitsu Pablo—. Kitsian naxinanda Tarso, naxinanda je xi tijñajinre nangi Cilicia. Temi'ara, ta'e'ndechinaa nga kjuakua xutankjiun.

⁴⁰'Ba kionga je kitsa'e'ndere, Pablo tsakasen ndujusun escalón 'ba kiskjenitjen ntsja tuxi sik'exiuni xuta. 'Ba kionga je xiu tsik'endu, en hebreo jakoni.

22 ¹—Jun nts'ia 'ba jun na'en xian, tasen ñojon mé = xi xin_nuu nganda'e nga kuinchjantjaa yojona —kitsu.

²Kionga xuta kjint'e nga en hebreo tifako Pablo, ngisa xiu tsik'endu.

³—An = ña jngu judío —kitsu Pablo—. Kitsian naxinanda Tarso, naxinanda xi tijñajinre nangi Cilicia, tunga naxinandabi kuachaa. Nda yakuyana Gamaliel jotsa'en tijña kjuatexumare xuta chingana. 'Ba 'ba fa tsa'en 'ñu 'bekuan Na'enchana jo ño'on jun ngatsi'u nganda'e.

⁴Kitsjengikia xuta xi fitjenngi ndiya xatsere Jesús, ka'nda kuamejéna nga kjuinik'en. 'Ba kiskjefia 'ba kiskanis'ian nduya a xi'in asa yanchjin.

⁵Na'mi titjun ko ngatsi'i nchja chingare naxinando kuan sikixiya ngat'are mé = xi texian. Kui xi kitsjana xujun xi sikasen_ra xutana xi tjindu

naxinanda Damasco. Kui xujunbiu kitsjana kjua'ñu nga kikangisjaa kio xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús, tuxi kjua'ekoña nga'e Jerusalén nga kjuinikja'a kjuanima.

⁶Tunga yejerañu, kionga tefia ndiyo 'ba nga je kuatiñat'a ra naxinanda Damasco, 'baru tsa nyusen, tukjia'a tsa'nandaina jngu ndi'i je xi jendibani ngank'aa. ⁷Ba kiskaa t'anangu 'ba kjint'e ra jngu jnda xi kitsuna: “Saulo, Saulo, ¿ánñu tetsjenngichanina?” ⁸Ba 'batsa'en tsiningiya ra: “¿Yá = ni ji, Na'en?” 'Ba 'bi kitsuna: “An = ña Jesús xi Nazaret tse'e xi ji tetsjenngiche.” ⁹Ba nchja xi tjenkona, tsabe ndi'u 'ba kitsakjun, tunga bi kjint'ere jnda xi jakona. ¹⁰Ba an kixin ra: “¿Mé = xi mejénri nga sa'aan, Na'en?” 'Ba Na'enna kitsuna: “Tisetjen 'ba t'in naxinanda Damasco. Kio 'ba k'uin yejeri mé = xi tjinnere nga si'en.” ¹¹Ba 'batsa'en nchja xi tjenkona tsikinyangi tjiana nga kiona naxinanda Damasco, ngat'a kjua'ñure ndi'u kitsikana.

¹²'Ba kio tijña jngu xuta xi Ananías 'mi xi 'ñu bekun Na'enchana jotsa'en kua'indut'a kjuatexumare Moisés. Nda nchja ngat'are kui ngatsi'i xuta judío xi kio tjindu. ¹³Kui xi ja'ekunna 'ba kitsitiñat'ana nga kitsuna: “Ji nts'ia Saulo, ngatamatsejen nganiri.” 'Ba ndekuini chubabiu kuán kiskutsejen'a kui. ¹⁴Ba Ananías kitsuna: “Na'enre xuta chingana kiskja'ajinri, nga ji xi kuankjinri mé = xi mejénre 'ba nga xie Xuta xi kixi ngixkun Na'enchana 'ba nga kjuinu'ye jndare. ¹⁵Ngat'a ji xi k'uikue enre ngayéje ngasun'ndio 'ba sikixiya ri ngatsi'i xuta ngat'are mé = xi kji'ye 'ba kjinu'ye. ¹⁶Ba nganda'e bi nde chuya ngisani. Tisetjen 'ba ngasatendai. Tanejin jeri nga kjuinukjue ja'enre Na'enchana.”

¹⁷'Ba 'batsa'en ja'e ngaña naxinanda Jerusalén. 'Ba kionga tefakua Na'enchana gaya ninga, kitsa'ena joni jngu chini. ¹⁸Ba tsa'bia Na'enna Jesús, 'ba 'bi kitsuna: “Tikitsai nga t'etjufani ngajin naxinanda Jerusalén, ngat'a nchjabiu bi kuatesinre en xi k'uinya ri ngat'ana.” ¹⁹Ba 'bi kixin ra: “Ji Na'en, kui nchjabiu be = nga xki ni'ya sinagoga kiskjefia nga kiskanis'ian nduya 'ba yaja ra xuta xi makjainre ngat'a tsiji. ²⁰Ba kionga kjinik'en Esteban, xi kitsikixiya ngat'a tsiji, an kio fa tesiaan nga tjijngukakua mé xi kuán, ka'nda kitsikuenda = ña najñure nchja xi kitsik'en.” ²¹Tunga Na'enna Jesús 'bi = kitsuna: “T'in, ngat'a an kjin tetsikasenra nga k'uinchin xuta xi bi judío.”

Pablo gaya ntsja xi ngakure chasoldadu

²²Ba xuta naxinando 'ndasani enbiu yasen ñojon, tunga kio 'etuts'in nganire nga si'a kitsa'en:

—iTusa ngat'en xuta xi 'ba kji'u! —kitsu—. iBi machjen tsa k'uejñakun!

²³Ba janda inyakji'ndaya 'ba inyakanikja'a najñure 'ba inya'betsojojin isen chojo. ²⁴Kui kjuañu xi ngakure chasoldadu 'exani nga xanis'en Pablo

ngaya ña 'bendu chasoldadu, 'ba 'exa nga s'ere, tuxi kuetsuyani ánñu 'batsa'en inyakji'ndayani xutankjiun ngat'are. ²⁵Tunga kionga je tji'ñure tuxi kuajanire, Pablo tsiningiyare chasoldadu xi kio tjinre xa:

—¿A ma se'ere jngu xuta romano xi kje ña'anjinre kjua? —kitsure.

²⁶Kionga chasoldadubiu kjint'e kibiu, kikun xi ngakure.

—Chutsejen_ri yojori mé = xi si'en, ngat'a kui xutabi jngu = xuta romano —kitsure.

²⁷'Ba 'batsa'en xi ngakure chasoldadu kitsitiñat'are Pablo 'ba tsiningiyare:

—'Ba t'ínna, ¿a ji = ni jngu xuta romano? —kitsure.

—Jun —kitsu Pablo.

²⁸—'Ñu tse ton kis'enginā an nga kuán jngu xuta romano —kitsu xi ngakure chasoldadu.

—Tunga an, kui = ñā 'nda nga kitsiān —kitsu ngani Pablo.

²⁹Kui kjuañu ta'a tsikinyat'axinni nchja xi kuajare Pablo tsakaiñu, 'ba ka'nda xi ngakure chasoldadu kitsakjun kionga tsabe nga jngu xuta romano = nini xi 'eta'ñu.

Pablo nchjntjai yojore ngixkun nchjaxe judío

³⁰Nga kuanyujun, xi ngakure chasoldadu kuamejénre nga nda skue ánñu nchja judío inyabangini Pablo. Kui kjuañu kiskjendani na'ñu kicha xi tji'ñukonire 'ba 'exa nga kuañajan nchja ngakure na'miu 'ba ko ngatsi'i nchjaxe judío. 'Ba 'batsa'en ts'axje Pablo 'ba kitsikasen ngixkun nchjabiu.

23 ¹'Ba 'batsa'en Pablo kiskutsejen'a nchjaxe xi kio kuañajan: —Jun nts'ia —kitsure—, ka'nda nganda'e xiu = tjin kjuafa'etsjennā ngixkun Na'enchana ngat'are jotsa'en tefikuā yojonā.

²'Ba 'batsa'en Ananías xi na'mi titjun 'exare nchja xi inyat'a tiñare Pablo nga ngatamo'o'a ts'a.

³—Na'enchana ko'ot'ari ji, xuta jó nkjain —kitsu Pablo—. Ji kio teni nga tebendai kjua jotsa'en tijña kjuatexumo. ¿Ánñu temiyuneni mé = xi kua'indut'a kjuatexumo nga te'bexai nga kuichut'ana?

⁴—iÁnñu ch'o te'mini_ri na'mi titjun xi Na'enchana kitsja xare! —kitsu nchja xi kio inyatiña.

⁵—Jun nts'ia —kitsu Pablo—, bi 'be'ian tsa na'mi titjun. Ngat'a 'batsa'en kua'indut'a enre Na'enchana: “Bi ch'o 'mi_ri xutaxare naxinandari.”

⁶'Ba kuankjinre Pablo nga ngajinre nchjaxe tjindu yak'a nchja saduceo ko yak'a nchja fariseo. Kui kjuañu 'ñu kinchjani:

—Jun nts'ia —kitsure—, an ñā jngu fariseo 'ba nde xichanā nchja fariseo kuán. Tjiña'an = nā kjua ngat'a tekuyaa nga kjua'aya nganire xuta ngajinre mik'en.

⁷Kionga 'ba kitsu Pablo, nchja fariseo ko nchja saduceo 'etuts'inre nga josiko xinkjin. Yakjanya yojore nchja xi kio kuañajan. ⁸Ngat'a nchja saduceo tsu nga bi nde kjua'ayanire xuta ngajinre mik'en 'ba nga bi tjin ankjele ninga isennixtjin. 'Ba tunga nchja fariseo makjain yejere ngat'are kibiu. ⁹'Ba ngatsi'i 'ñu kiski'ndaya. 'Ba 'batsa'en yak'a nchja chjine kjuatexuma xi mako nchja fariseo tsisetjen 'ba 'ñu kinchja:

—Tumé xi ch'o tjin tisakuni ngat'are xutabi —kitsu—. ¿Baá kuan tsa jngu isennixtjin asa jngu ankje jako?

¹⁰Kionga je ngisa 'ñu josiko xinkjin nchjabiu, kitsakjun xi ngakure chasoldadu romano tsa nchjabiu sixi Pablo. Kui kjuañu 'exani nga chasoldadu k'uaxjejinna Pablo ngajinre nchjabiu 'ba kueko ngani ña 'bendu chasoldadu.

¹¹'Ba nistjen nga kuanyujun Na'enna Jesús kuatsejenre Pablo.

—Ngat'etsjare takuin —kitsure—. Ngat'a jofatsa'en tenikixiye ngat'ana nga'e naxinanda Jerusalén, 'ba fa nde tsa'en tjinnere nga k'uinikja'axtiuye ngat'ana naxinanda Roma.

Nchja judío joyare nga sik'en Pablo

¹²Nga kuanyujun yak'a nchja judío joyare 'ba 'endako kjua xinkjin 'ba kitsja ts'a nga Na'enchana ngatatsjare kjuana'en tsa skine niñu asa k'ui nanda tsa kje tsik'enjin Pablo. ¹³Maru ts'axtiu yachan nchja xi 'batsa'en joyata'en Pablo. ¹⁴'Ba 'batsa'en nchjabiu ja'ekun nchja ngakure na'miu ko nchja chingare naxinando 'ba 'bi kitsure:

—Kik'endakue kjua xingii 'ba kika'ee ndsu'bai nga Na'enchana ngatatsjani kjuana'en tsa xinee niñu asa s'ii nanda tsa kje nik'enjin Pablo. ¹⁵Kui kjuañu nganda'e jun ko nchjaja xi yak'a chja'ani_ru xi ngakure chasoldadu nga ngatja'eko Pablo nyujunni, nga'e ngixkún. T'in_ru nga mejénnú ngisa nda xio kjuare. 'Ba jin kuetsubandaj nga sik'en kionga kje fa'ejin —kitsu nchjabiu.

¹⁶Tunga ki'ndire ndichja Pablo kjint'e en xi joya'more nchjabiu. 'Ba 'batsa'en ja'as'en ña 'bendu chasoldadu nga kike'ere nijmi Pablo. ¹⁷'Ba Pablo kinchjare jngu chasoldadu xi kio tsikuenda 'ba kitsure:

—T'iko_ri chi'ndibi xi ngakunu, ngat'a tjin = en xi kuetsure.

¹⁸Kui kjuañu chasoldadu kikoni chi'ndibiu ña tijña xi ngakure.

—Xuta xi tijña nduya xi Pablo 'mi kinchjana 'ba tsi'ana nga kjua'ekua nga'e ngixkuin kui chi'ndibi —kitsu chasoldadubiu—. Tjinxu jngu en xi kuetsuri.

¹⁹'Ba 'batsa'en xi ngakure chasoldadu kiskjebe ntsja chi'ndibiu 'ba tsiningiyat'axinre:

—¿Mé = en xi mejénri k'uinnaa? —kitsure.

²⁰Ba chi'indibiu kitsure:

—Nchja judío je joyare nga skui'ari nga k'uikue Pablo nyujunni ngixkun nchjaxo. Kuetsuxuri nga ngisa nda mejénre skue kjuare Pablo. ²¹Tunga bi ngatamakjainri kibiú, ngat'a inyakuya'mo ts'axtiu yachan nchja xi mejénre sik'en Pablo. 'Ba je kitsja ts'a nga Na'enchana ngatatsjare kjuana'en tsa skinexu niñu asa k'uixu nanda tsa kje tsik'enjín Pablo. Je tjindunda nganda'e nga inyakuyare mé = xi sji ji —kitsú.

²²Ba 'batsa'en xi ngakure chasoldadu kitsikixant'a chi'indibiu.

—Tu'yá 'be_ri nijmi mé = xi kik'innaa —kitsure.

Pablo nikasen ngixkun xuta titjun Félix

²³Ba 'batsa'en xi ngakure chasoldadu kinchjare jó chasoldadu xi batexumare jngu jngu sientu 'ba kitsure:

—T'endundo jó sientu chasoldadu xi kuaje ndsaku = ni, yachute ko kan xi k'uendukjare chakabayu 'ba jó sientu xi kua'a lanza, tuxi kuajeni naxinanda Cesarea chubá ñajan ngajñu. ²⁴Ba nde tinyando chakabayu xi k'uejñakjare Pablo. Tanginko tuxi nda kjuechuni ngixkun xuta titjun Félix.

²⁵Ba 'batsa'en xi ngakure chasoldadu kitsinda jngu xujun 'ba 'bitsa'en kitsi'indu:

²⁶“Claudio Lisias titsikasenri kjuate'nda xuta titjun Félix. ²⁷Kui xutabi xi tetsikasenra nga'e, kui xi nchja judío kitsuba 'ba kuamejénre kitsik'en. Tunga kionga kjint'ia nga xuta romano = nini, 'ba tsa'en kikuá chasoldaduna 'ba ts'axjejian ngajinre nchjabiu. ²⁸Ba kitsikasiān xutabi ngixkun xutaxa judío, ngat'a kuamejénna skuiā mé = kjuañu inyabangini. ²⁹Ba tsa'biā nga inyabangi ngat'are mé = xi kua'indut'a kjuatexumare nchjabiu 'ba tumé xi kichaninejere xutabi bakinre nga kueya 'ba ninga tsa nduya k'uejña. ³⁰Tunga kjint'ia en nga nchja judío joya'more nga sik'en. Kui kjuañu ta'a kitsikasennira. 'Ba nde je kixin_ra nchja xi inyabangi nga tjinnere nga ngixkuin kuetsu mé = xi tjinkore xutabi.”

³¹Ba 'batsa'en chasoldadu kiko Pablo ngajñu naxinanda xi Antípatris 'mi jotsa'en kis'exare. ³²Nga kuanyujun chasoldadu xi kiji ndsaku = ni ja'e ngani ña 'bendu. Tu kui xi tjindukjare chakabayu kiko ngisa Pablo.

³³Kionga echu naxinanda Cesarea, kitsjare xujunbiu xuta titjun 'ba nde kitsingantsja Pablo ngayeje. ³⁴Kionga je 'exkiya xujunbiu, xuta titjunbiu tsiningiyare Pablo ñá = ñu jendibani. 'Ba kionga kjint'e nga nangi Cilicia tse'e, ³⁵bi kitsure:

—Kionga kjua'e nchja xi inyabangiri, kuasen ñojonra.

'Ba jaskan 'exa nga kuakuenda Pablo ni'ya masenre Herodes.

Pablo nchjntjai yojore ngixkun xuta titjun Félix

24 ¹Kionga ja'a ón nixtjin, echu Ananías xi na'mi titjun naxinanda Cesarea, 'ba tjenko yak'a nchja chingare xuta judío ko jngu xuta xi Tértulo 'mi, xi 'bets'antjai xuta. Kui xi echukangi Pablo ngixkun xuta titjun. ²Ba kionga ja'echani Pablo, 'batsa'en 'etuts'inre Tértulo nga yangi 'ba kitsu:

—Xik'uechjiri, ji xuta titjun, ngat'a tsiji tjinni kjuaxiu nganda'e ngat'a nda = tebatexumai ko kjuankjin kakunri ngat'are kjuandare naxinandani. ³Ngayéje kibi tsja maní nga sakuní nitukjia'añu 'ba nituña nga'ndeñu 'ba teba'erí kjuanda ji na'en, xuta titjun Félix. ⁴Tunga bi mejénna tsé kjuara nixtjinri. Kui kjuañu temi'anira nga tasen ñojon ngutjunchini.

⁵Ngu je = kji'yee nga kui xutabi jngu xuta ch'okun, xi titsa'en kjuasi ngajinre ngatsi'i xuta judío xi tjin ngasun'ndio. Kui = xi ngakure xuta xi Nazareno 'mi. ⁶Ka'nda kuamejénre kitsijndi ninguni. Kui = kjuañu kjindubani 'ba kuamejénni kjiña'an_ri kjua jotsa'en tijña kjuatexumani. ⁷Tunga xi ngakure chasoldadu xi Lisias 'mi ja'ekja'a kjuañuni ⁸'ba kitsuni nga ji tjinnere kjualehunri jin xi tefangii xutabi. Ngu kuan xjaningiya_ri, tuxi xiakixini mé = kjua tefanginii xutabi —kitsu Tértulo.

⁹Ba nchja judío xi kio tjindu 'ba nde kitsja en nga 'batjin kjua. ¹⁰Ba 'batsa'en xuta titjun kitsjare chubá ko ntsja Pablo tuxi kuinchjani.

—Tsja mana nga kuinchjantjaa yojona ngixkuin, ngat'a 'be = ña nga je nkjin nu tjinri nga tebatexumai naxinandani —kitsu Pablo—. ¹¹Jotsa'en kuan xie, sa'e = tjinna tejó nixtjin nga ja'etsichji_ra Na'enchana naxinanda Jerusalén. ¹²Ba ni'yá tsabena tsa tjin xi tefosikuá asa tsa tetsa'aan kjuasi ngaya ningu 'ba ninga ngaya ni'ya sinagogajín 'ba ninga ngajin naxinandojín. ¹³Kui nchjabi tsajainre mé = xi kuakuchuya ngat'are mé = xi inyakaninejena.

¹⁴Tunga xinra kui enbi. Bekunña Na'enre xuta chingani jotsa'en tijña ndiyare Jesús, ndiya xi nchjabi inyatsure nga tjimangane kjuatexumani. Makjain yejena ngat'a tse'e mé = xi kua'indut'a kjuatexumani ko xujunre nchja chinga profeta. ¹⁵An 'ba nde tekuya_ra mé = xi nchjabi inyakuyare, nga Na'enchana sikja'aya nganire ngatsi'i xuta ngajinre mik'en, xi nda kitsa'en ko xi bi nda kitsa'en. ¹⁶Bamani, 'bene_ra yojona nga tsje s'ejña kjuafa'etsjenna ngixkun Na'enchana 'ba ngixkun xuta.

¹⁷Nkjin nu kuánna nga bi tsakatejña naxinanda Jerusalén. Jaskan ja'e ngaña nga ja'eko_ra ton chje naxinandana. 'Ba ja'etsja_ra kjuatjo Na'enchana. ¹⁸Ba 'bi tetsa'aan ngaya ningu kionga je kitsitsjia yojona ngixkun Na'enchana, kionga bi nkjin xuta tjin, 'ba tu'yá inyatsisi'a. Kio tsabena yak'a nchja judío xi jendibani nangi Asia. ¹⁹Kui = xi tjinnere nga

kjua'e ngixkuin nga kuangina tsa mé = kjua xi tjinkona kui. ²⁰Ba tsa tsajain, kui nchjabi ngatatsu mé = xi ch'otjin kisakure ngat'ana kionga kija ngixkun xutaxa judío. ²¹Asa tu kui = kjua kio = nga tejñajin ra, 'ñu kinchjaa nga 'bi kixian: “Tjimana kjua nganda'e ngat'a tekuyaña nga kjua'aya nganire xuta ngajinre mik'en.”

²²Xuta titjun Félix nda be ndiya xi tse'e Jesús 'ba kionga kjint'e enbi, 'ejñat'ia kjuo.

—Kionga kjua'e ngakure chasoldadu xi Lisias 'mi, kio = 'nda k'uendajian kjuanu —kitsure nchjabiu.

²³Ba 'batsa'en 'exare chasoldadu xi tsikuenda Pablo nga janda ngat'ejña'ñu, tunga ngatatsja'ndere nga k'uajme ngandaire kio, 'ba nga kuan kjua'ekore xinkjin mé = xi machjenre.

²⁴Jaskan nga je jó ján nixtjin, Félix ja'eko chjunre xi jngu chjun judía xi Drusila 'mi. 'Exa nga kjua'e Pablo 'ba yasen ñojon ánñu makjainnire ngat'a tse'e Jesucristo. ²⁵Pablo kitsuyare jótsa'en k'uejñat'axian jena ngixkun Na'enchana, 'ba jótsa'en k'uech'ora yojona mé = xi tsu inimana, 'ba nga Na'enchana sa'enna kjua ngat'are mé = xi teña'an. Tunga kionga xuta titjun Félix kjint'e mé = xi kinchja Pablo, kitsakjun.

—Tu t'inri nganda'e —kitsure—. Kionga kua'a nganina, kuinchjara.

²⁶Ba 'ba nde xuta titjun Félix tikuyare nga Pablo sjare ton tuxi sik'ejñandaini. Kui kjua 'ñu nkjin ndiya kinchjanire 'ba jako nijmi. ²⁷Ba 'batsa'en jó nu ja'a, 'ba Porcio Festo tsik'ejña ngani xuta titjun nga'ndere Félix. 'Ba kionga jet'a xare Félix kitsik'ejña'ñu Pablo, tuxi nda xianire ngixkun xuta judío.

Pablo nchjntjai yojore ngixkun xuta titjun Festo

25 ¹Kionga je ja'a ján nixtjin nga kiskjebe xare Festo, 'etjuni naxinanda Cesarea 'ba kiji naxinanda Jerusalén. ²Ba kio xi ngakure na'miu ko xutaxare xuta judío kitsuyare mé = kjua inyabangini Pablo. ³Ba tsi'are Festo jngu kjuanda, nga ngat'exa nga Pablo kuechani naxinanda Jerusalén, ngat'a mejénre sijngu mé = xi joyanire, nga ngaya ndiyo sik'en Pablo. ⁴Tunga Festo kitsingojoire nga Pablo kjiya nduya naxinanda Cesarea 'ba nga je mején kuaje kio.

⁵—Ngatjikona nchja xi tjinre xa ngajinnu. Tsa tjin xi ch'otjin kitsa'en xutabiu, kiongatangi —kitsu.

⁶Ba Festo ts'andayaru ngisare jin asa te nixtjin kiongajinre nchjabiu, 'ba jaskan kiji ngani naxinanda Cesarea. 'Ba nga kuanyujun tsik'ejñasun yaxile ña 'benda kjua 'ba 'exa nga kuechja'a Pablo. ⁷Ba kionga je ja'as'en Pablo, nchja judío xi jendibani naxinanda Jerusalén kitsendaire 'ba kiskaninejere. Nkjin ka'a kjua xi ne na'en tjinre yangi xi bi kuán 'endu chuba.

⁸—Nimé je tjinna —kitsu Pablo nga kinchjantjai yojore—. Bi tsa ngania kjuatexumare xuta judío 'ba ninga tse'e ningujín 'ba ninga tse'e xi ngaku titjun Césarjín.

⁹Tunga xuta titjun Festo mejénre nga nda xiare ngixkun nchja judío. Kui kjuañu tsiningiyanire Pablo:

—¿A mejénri k'uin naxinanda Jerusalén tuxi ngajaan k'uendaña kjuari? —kitsure.

¹⁰—Tesenña ngixkun xuta xi kitsja xare xi ngaku titjun César, ña tjinnere nga s'enda kjuana —kitsu Pablo—. Ji nda 'ye nga tumé je tjinna ngat'are xuta judío. ¹¹Tsa ch'o kitsa'aan 'ba tsa kjendiya nga kueya, 'ba = nde tsja'ndia nga kueya. Tunga tsa bi kjuakixi ngayéje mé = xi inyabangina, tu'yá kuan singantsjana ngat'are nchjabiu. Temi'ara nga xi ngaku titjun César k'uenda kjuana.

¹²Ba 'batsa'en Festo jako nijmi nchja xi baseko, 'ba jaskan jako ngani Pablo:

—Ji techje'e nga xi ngaku titjun César k'uenda kjuari. Ngu ngaku titjun César k'uinchin —kitsure.

Festo ko Agripa jako nijmi ngat'are kjuare Pablo

¹³Kionga je ja'a jó ján nixtjin, echu naxinanda Cesarea rey Agripa ko chjun Berenice nga kitsite'ndare Festo. ¹⁴Nkjin nixtjin ts'andayare kio, 'ba Festo ye'ere nijmi reybiu kjuare Pablo.

—Nga'e tijña jngu xuta xi Félix kitsik'ejña nduyo kionga jet'are xare —kitsure—. ¹⁵Kionga kijia naxinanda Jerusalén, xi ngakure na'miu ko xutaxare xuta judío yangi xutabiu 'ba tsi'ana nga k'uexaa nga kjuinik'en.

¹⁶Ba kixin_ra nga xutaxa romano bi 'batsa'en ngare tsa tuchuba 'bexa nga nik'en xuta. Ngat'a titjun farani xi tis'engi skjo'ako xi inyabangi, tuxi kuan kjuinchjantjaini yojore ngat'are mé = xi tis'engi.

¹⁷'Bamani, kionga nchjabiu ja'e nga'e, bi kitsik'andayaa. Ta'a fani nga kuanyujun tsakatejña nga'nde ña 'benda kjuu 'ba 'exa nga kuechja'a xutabiu. ¹⁸Tunga kionga kinchja nchja xi inyabangi, tumé kjuu xi ch'otjin joni xi ja'ba kitsikja'etsjia yangi. ¹⁹Tu 'esit'are ngat'are jotsa'en Pablo bekun Na'en xi tse'e xuta judío 'ba nga makjainre ngat'are jngu xuta xi je k'en xi Jesús 'mi, xi Pablo tsu nga tijñakun.

²⁰Tunga bi 'be'ian jótsa'en k'uenda kjuabi. Kui kjuañu tsiningiyani_ra Pablo tsa mejénre kuaje naxinanda Jerusalén, tuxi jaan s'endani kjuare.

²¹Tunga Pablo tsi'a nga ngaku titjunre Roma k'uendare kjuu. Kui kjuañu 'exaña nga janda k'uejña'ñu ka'nda nga kuan sikasenra ngaku titjun César.

²²—An = 'ba = nde mejénna kjuint'e_ra kui xutabiu —kitsu Agripa.

—Nyujunni kjuinu'ya_ri —kitsure Festo.

²³Kui kjuañu nga kuanyujun, echuni Agripa ko chjun Berenice. Tu nima = xi kuán nga ja'as'en ña kuañajan xuta nga tjenko nchja ngakure chasoldadu ko nchja ngakure naxinando. 'Ba 'batsa'en Festo 'exa nga ngatichja'are Pablo.

²⁴—Ji na'en rey Agripa ko jun na'en xi kuañajan nga'e —kitsu Festo—, nga'e tijña kui xutabi xi ngatsi'i nchja judío inyabangi. 'Ba inyatsa'en xuta judío xi tjindu naxinanda Jerusalén 'ba 'ba nde xi tjindu nga'e. Inyakji'ndaya nga inyami'ana nga k'uexaa nga kjuinik'en xutabi. ²⁵Tunga ngat'ana, tumé kuasjainā ngat'are xi kitsa'en xutabi nga kjenndiya nga kueyani. Tunga kui tsi'a nga s'enda kjuare ngixkun ngaku titjun xi tijña Roma. Kui kjuañu kitsikja'etsjenña nga sikasen_ra jaan.

²⁶Tunga bi nda 'biā mé = en xi si'indut'a xujun xi sikasen_ra xuta xi kitsja xana. Kui kjuañu nga nga'e ja'ekoña xutabi ngixkún 'ba ji fani xi ja'ekora, rey Agripa, tuxi xjaningiyani_ra 'ba 'batsa'en sakuna en xi sikasen_ra ngaku tijun xi tijña Roma. ²⁷'Bamani tumé chjire tsa sikasian jngu xi kjiya nduya 'ba bi xian mé = kjua tis'engini.

Pablo nchjntjai yojore ngixkun rey Agripa

26 ¹'Ba 'batsa'en Agripa kinchja:
—Kuan kjuinukjuantjai yojori —kitsure Pablo.

'Ba 'batsa'en Pablo kiskjenijin ntsja nga kinchjantjai yojore:

²—Ne tsja mana, rey Agripa, nga kuan kuinchjantjaa yojona ngixkuin nganda'e ngat'are ngayéje mé = xi nchja judío inyabangina. ³Ngat'a ji xi nda 'ye ngayéje kjuachingare xuta judío 'ba mé = xi fosiko xinkjin. 'Bamani, temi'ara nga sitsejndai yojori nga kuasen ñojonnaa.

⁴Ngatsi'i xuta judío be = jótsa'en tsakatejñajin_ra 'ndani nga ki'ndia, ngat'a tsakat'ejñajinña nangina 'ba ko naxinanda Jerusalén. ⁵'Ba nde nchjabiu be = ngayeje 'ba kuan kuetsuyakixi tsa mejénre, nga an ña jngu fariseo 'ba ngantsjai kitsik'etjusun = ña kjuachingare xuta fariseo xi 'ñu kixi ngisa ngajinni xi xuta judío 'mini.

⁶Nganda'e tesiaan nga'e nga tis'enda kjuana ngat'a tekuyaña nga Na'enchana sik'etjusun en xi kitsuyatitjunre xuta chingani. ⁷Ndekuini en xi inyakuyare nga sakure xuta naxinandani, xi tejó ka'a mani xuta chingani. Kui kjuañu inyatsichjinire Na'enchana 'ba inyatsa'exat'anire nga nixtjin nga nistjen. Ji na'en rey Agripa, ngat'are mé = xi tekuya_ra = kui = kjua inyabangina nchja judío. ⁸¿Áññu bi makjainninu nga Na'enchana sikja'aya nganire xuta ngajinre mik'en?

⁹Nga nda'eñu, an 'ba = nde kitsikja'etsjan nga tjinnere nga sa'aan nkjin tsajmi xi ch'otjin ngat'are ja'enre Jesús xi Nazaret tse'e. ¹⁰'Ba 'ba =

kitsa'aan naxinanda Jerusalén. Ko kjuañure ngakure na'miu, kiskanis'ian nduya xuta tsjere Na'enchana. Kionga nik'en, 'ba nde an xian nga 'ba ngatjama. ¹¹Nkjin ndiya kitsikja'aa kjuanima, tuxi kuetsuni nga bi makjainre. 'Ba 'ba kitsa'aan xki ni'ya sinagoga. 'Ba a tu 'ñu sti kuanna ngat'are xutabiu ka'nda kitsjengike = ña nituña nangiñu. ¹²Ko kjuafa'etsjenbiu tefia naxinanda Damasco, kionga je 'exana 'ba kitsjana kjuañu xi ngakure na'miu. ¹³Tunga nga nyusen kionga tjenyaa ndiyo, ji na'en rey, tsa'bia jngu ndi'i je xi jendibani ngank'aa, xi ngisa 'ñu ngisa ko mare ndi'ire tsu'biu. Kui xi tsa'nandaina 'ba ngandaire nchja xi tjenkona. ¹⁴'Ba 'batsa'en kiskaj t'anangiu 'ba kjint'ia jngu jnda xi en hebreo jakona. 'Bi kitsuna: “Saulo, Saulo, ¿ánñu tjenngininaa? Nde ji teni'onniri yojori, joni jngu tjiundija kionga xi naire fuñare yayojo.”

¹⁵'Ba 'ba kixian: “¿'Yá = ni ji, Na'en?” 'Ba 'bi kitsuna Na'enna: “An = ña Jesús, xi ji tjenngiche. ¹⁶Tunga tisetjen 'ba tisenkixi. Ngat'a sjaxa = ra, kui = kjuañu kitsitsejennira yojona. Tjinnere nga si'axat'anaa 'ba sikixiye ngat'are mé = xi kji'ye ngat'ana 'ba ko mé = xi xia ngisai. ¹⁷An sikuendara ngat'a tse'e xuta naxinandari 'ba ngat'a tse'e xuta xi bi judío xi tetsikaskunra nganda'e. ¹⁸Ji = ni xi xju'ingi tuxkun xuta, tuxi k'uetjuni ña jñu chun 'ba kjuas'as'en ña tsejen chun, 'ba tuxi k'uetjugini ña batexuma chanayiu 'ba kjuas'as'en ña batexuma Na'enchana, 'ba tuxi sakunire kjuanichat'are jere ko jngu nga'nde ngajinre xuta xi tsje ngixkun Na'enchana ngat'a makjainre ngat'a tsa'an.”

¹⁹'Bamani, ji na'en rey Agripa, yasen ñojon ra xi kuatsejenna xi jendibani ngank'aa. ²⁰Titjun kitsikja'axtiuya ra enre Na'enchana xuta xi tjindu naxinanda Damasco 'ba jaskan xi tjindu naxinanda Jerusalén ko ngayéje nga'nde xi tjindu nangi Judea 'ba nde xuta xi bi judío ngayeje. Kixin ra nga ngatatsik'antjaiya kjuafa'etsjenre 'ba ngatja'e ngani ngixkun Na'enchana 'ba ngatatsa'en mé = xi k'uenduchuba nga je kitsik'antjaiya kjuafa'etsjenre. ²¹Tu kui = kjuabiu nga nchja judío ja'etsubanina gaya ningu 'ba kuamejénre nga sik'enna.

²²Tunga Na'enchana tibasekona ka'nda nganda'e. Kui = kjuañu tojo tesenkixiña nga texinya ra xuta nima ko xi nyina. Ndekuini en xi tENCHJAA jo nga kitsu nchja chinga profeta ko Moisés, mé = xi tjinnere nga k'uetjusun. ²³Ngat'a kui kitsu nga Cristo tjinnere nga kjuas'as'en 'ba nga kui titjun kjuas'as'en nganire ngajinre mik'en, tuxi 'batsa'en sitsejennire naxinandani ko xuta xi bi judío jotsa'en k'uangi.

²⁴Kionga Pablo 'ba kitsu nga tinchjantjai yojore, 'batsa'en kiski'ndaya Festo:

—iSkaruri, Pablo! Ngat'a 'ñu = chut'aye, kui = kjuas'as'en kuaskaniri
—kitsu.

²⁵—Bi skana, ji na'en xuta titjun Festo —kitsu Pablo—. Tusa tenchjaa mé = xi kjuakixi 'ba mé = xi 'batjin. ²⁶Rey Agripa be = kibiu. Kui = kjua 'ñu nda ma tenchjaaña ngixkun. Ngat'a bere takuaan nga kui 'ba nde be ngayéje kibi. Ngat'a bi jngu nga'nde ña 'mo chun nga 'bi kuán. ²⁷Ji na'en rey Agripa, ¿a makjainri mé = xi kitsu nchja chinga profeta? An 'be = ña nga makjainri —kitsure.

²⁸—¿A ngutjun fani mejénri nga kuan jngu xi makjainre ngat'a tse'e Cristo? —kitsu rey Agripa.

²⁹—Ninga tsa ngutjun fani 'ba ninga tsa tsé —kitsu Pablo—, temi'a ra Na'enchana nga bi tu ji tajngu, tusa ko ngatsi'i xi inyaminya ñojonna nganda'e ngatamo joni an, ninga bi ko na'ñu kichabi.

³⁰Ba 'batsa'en tsetjen reybiu ko xuta titjun 'ba ko chjun Berenice 'ba ngatsi'i xi kio tjinduko. ³¹Kikjoyat'axinre kui kjuabiu.

—Tumé kitsa'en xutabiu xi kjenndiya nga kueya 'ba ninga tsa nduya k'uejña —kitsure xinkjin.

³²—Tsa xutabiu bi tsi'a nga ngaku titjun César k'uenda kjuare, kuan sik'ejñandai tsakaiñu —kitsu Agripa nga jako Festo.

Pablo nikasen naxinanda Roma

27 ¹Kionga je kitsikja'etsjen nga sikasenni_i nangi Italia, kuangantsja Pablo ko kja'e ngisa nchja xi inya nduya ngaya ntsja jngu chasoldadu xi Julio 'mi xi jngu ngakure chasoldadure xuta titjun. ²Tsijñee jngu barku xi naxinanda Adramitio tse'e, xi je mején kuaje nga'nde xi tjindundaire ndachikunre nangi Asia. 'Ba 'batsa'en tsangi_in ngajin nanda 'ba 'ba nde tsekue Aristarco xi naxinanda Tesalónica tse'e, naxinanda xi tijñajinre nangi Macedonia. ³Ba nga kuanyujun echii_i naxinanda xi Sidón 'mi, 'ba chasoldadu Julio kitsa'enre jngu kjuanda Pablo. Kitsja'ndere nga kikun nchja xi nda ya'a tuxi kui nchjabiu kuan sjanire mé = xi machjenre.

⁴Ba 'batsa'en 'etjukue barku kio 'ba tsitjandai_i isla xi Chipre 'mi, ngat'a ntjo tjindiba jotsa'en temangi_in. ⁵Tsitjaxtiukjai_i ndachikun ngandaire nangi Cilicia ko nangi Panfilia 'ba echii_i naxinanda Mira, naxinanda xi tijñajinre nangi Licia.

⁶Kio kisakure xi ngakure chasoldadu jngu barku xi naxinanda Alejandría tse'e xi tifi nangi Italia. Kui xi kitsikja'as'enni. ⁷Nkjin nixtjin tafi tsangi_in ngajin nando ko kjuana'en 'ba tuchan echutiña_ri ngankjain nangi Gnido. 'Ba ngat'a ntjo tojo 'batsa'en tibe'e jotsa'en temangi_in, tsitjat'a_ri ngankjain nangi Salmón 'ba tsitjat'ai_i isla xi Creta 'mi. ⁸Tojo 'batsa'en na'en tsangi_in ngajin nando jokji'i nduju isla Creta. Jaskan echii_i jngu nga'nde xi Buenos Puertos 'mi tiñare naxinanda Lasea.

⁹Je ne nkjin nixtjin kjinichejee, 'ba je ne tje kun tjima nga mangijian ndachikun, ngat'a je matiña nixtjinre nch'an. Kui = kjuañu Pablo 'enenire nchjabiu.

¹⁰—Jun na'en —kitsure—, tsejen tjimana. Tsa janda kuangian, ch'o kuanna 'ba bi tsa tu barku ko ch'are sichaja, ka'nda kuanre kueya ña ngayeje.

¹¹Tunga xi ngakure chasoldadu bi yatesinre mé = xi kitsu Pablo. Tusa xi naire barku ko xuta xi tsa'exako barku yasen ñojonre. ¹²Ba ngat'a kui nga'ndebiu bi nda tsa kio kjua'ana nixtjinre nch'an, kui kjua ngisa nkjin kuánni xi 'batsa'en kitsikja'etsjen nga tusa nda tjin nga k'uetju kio, 'ba tsa kuan kjuechu naxinanda Fenice, naxinanda xi tijñajinre isla Creta ña fechu barku. Ngat'a nda ma s'ejña barku kio, 'ba kuan kjua'ana nixtjinre nch'an kio.

Ntjo'ñu xi kuán ngajin ndachikun

¹³Ba 'batsa'en kionga 'etuts'inre nga kitsjen jngu ntjo xi bi 'ñu, xi jendibani ngajin ndachikun, nchjabiu kitsikja'etsjen nga kuan sa'en mé = xi mejénre. Kui kjua 'etjukoni barku 'ba kikotiñare nga'ndai isla Creta.

¹⁴Tunga sangutjun kuán jngu ntjo xi niki 'ñu, xi jendibani ngasun t'anangiu. Kui ntjo xi Nordeste 'mi. ¹⁵Kui xi kiskjefe barku, 'ba bi nde kuán tsanginkoni ña mejénni. Kui kjua kitsa'e'ndeni ri nga ntjo kuekoni. ¹⁶Ba 'batsa'en tsitjandai ri jngu isla chi xi Clauda 'mi, kui xi 'echjachire ntjo. 'Ba 'ñu na'en kuánni nga kjinikijiin ngasun barku xutsu xi kjifere. ¹⁷Kionga je kuán, nchjabiu 'e'ñukja barku ko na'ñu tuxi 'ñu s'eni. 'Ba kitsakjun nga kjua'as'enjin tsumi xi tjin kio xi Sirte 'mi. Kui kjua kiskjejen najñure barku 'ba kitsja'nde nga kueko ntjo.

¹⁸Ba nga kuanyujun 'ñu kitjen ngisa ntjo, 'ba nchjabiu 'etuts'inre nga kiskanikja'ajin ndachikun ch'are barku. ¹⁹Ba xi majánni nixtjin, kiskanikja'ajin ka'nda tsajmi xi machjen nga fiko barku. ²⁰Nkjin nixtjin nga bi kuatsejen tsu'biu 'ba ninga niñu 'ba ntjo xi 'ñu tojo tjenneni. Kui kjua kjinikja'etsjennii nga bi nde kuetsubachun ngisani.

²¹Kionga je ja'a nkjin nixtjin nga bi tsechii, Pablo tsakasen ndujujinre nchjabiu 'ba 'bi kitsure:

—Jun na'en, bi nda kjiño'on nga bi kikatesinnu, 'ba bi nda kjiño'on nga 'etjuko barku isla Creta. Biru kjuanima tebitjaxtiu nganda'e 'ba biru tenichojo mé = xi kich'o tsu'ba. ²²Tunga nganda'e texin nuu nga tsja t'e ru kakún, ngat'a tu'yá kueya ngajinnu. Tu barku sani xaja. ²³Ngat'a sa'e ngajñu kamatsejenná jngu ankjere Na'enchana xi tse'e kuán 'ba xi tsa'exat'a ra. ²⁴Ba katsuna: “Bi kuin, Pablo. Tjinnere nga k'uinni ngixkun ngaku titjun César, 'ba Na'enchana titsjari kjuandabi nga nijnguú nchja xi

tjinduyakori barku kjuesun.” ²⁵Bamani jun na'en, tsja ngatjas'ennu. Ngat'a kun_rā Na'enchana 'ba be = re takuaan nga 'ba kuan jofa tsa'en nga ka'mina. ²⁶Tunga tjinnere nga ntjo skanikja'ana jngu isla —kitsu Pablo.

²⁷Jngu nistjen kionga je jó semana tjinni nga tetsumajiin ndachikun xi Adriático 'mi nga tifikonij ntjo, 'baru tsa masen nistjen, nchja xi inyatsa'exakore barku tsejen kuánre nga je kuatiñee ña nangi. ²⁸Kui kjua kitsichubā jó kji'i nanga nando, 'ba kan tjio'on jngu metro nanga. 'Ba 'batsa'en tsangin ngichij 'ba kitsichubā ngani, 'ba kan yatu metro kuananga ngani. ²⁹'Ba ngat'a kitsakjun tsa naxi satekjoyako, kui kjua tuts'in barku kiskanikja'ajinni nando ñujun kicha iye xi sikajña'ñu barku 'ba 'ets'are Na'enchana nga kitsa ngatjas'e isen.

³⁰'Ba 'batsa'en nchja xi inyatsa'exakore barku kuamejénre nga kuanga. Inya'bajenjin nando xutsu 'ba kitsu nga skanikja'a ngisa ngankjain barku mé = xi sikajña'ñure. ³¹Tunga Pablo jako chasoldadu ko xi ngakure 'ba kitsure:

—Tsa nchjabi bi k'uendu ngaya barku, jun bi kuan k'uangiu.

³²'Ba 'batsa'en chasoldadu tsate na'ñure xutsu 'ba kitsikixujin nando.

³³Kionga je tjis'e isen, Pablo 'enere ngatsi'i nchjabiu nga tjinnere nga skinechi me = ñu.

—Je tjinnu jó semana nganda'e nga 'ñu tenikjo 'ba nga tetsuba kjindio nga tumé techino —kitsure—. ³⁴Bamani, te'bets'a_nuu nga chinechu nganda'e. Kui xi kuasekonu tuxi k'uanginiñu. Ngat'a tu'yá sichaja ninga jngu ntsja ku.

³⁵Kionga 'ba kitsu Pablo, 'batsa'en kiskjebe jngu niñuxtila 'ba kitsjare kjuanda Na'enchana ngixkun ngatsi'i nchjabiu. Yakjanya 'ba 'etuts'inre nga kiskine. ³⁶'Ba 'ba nde kua'ñukakun ngatsi'i nchja xi yak'a 'ba 'ba nde kiskine niñuxtilo ngayeje. ³⁷Jó sientu masen ko kanjon mani ngatsi'i xi tetsubayee barku. ³⁸'Ba kionga je kuánre, 'batsa'en kiskanikja'ajin ndachikun trigo, tuxi kuakijñani barku.

Nga tiungijndiu barku

³⁹Kionga je kis'e isen, nchjabiu bi bexkun nangi xi kio tjin. Tunga tsabe jngu nga'nde kixi ña tjin tsumi 'ba kuamejénre nga sitiñat'ako barku kio, tsa kuan kjuechuko. ⁴⁰Kui kjua tsate'ñuni na'ñu xi tji'ñunire kicha iye xi tsikajña'ñu barku 'ba kiskanikja'angijndiu kichabiu ngajin ndachikun 'ba kitsixanre mé = xi baku ndiyare barku. 'Ba 'batsa'en kitsikijinnk'a najñure barku, tuxi ntjo kuekoni ña tsumiu. ⁴¹Tunga kisatet'are jngu nga'nde ña tjin tsumi ngi nando. Kio kis'ejin'ñu ku barku 'ba bi nde kuán kiteyani. 'Ba 'batsa'en tsindiure nando titsixi tuts'in barku.

⁴²Chasoldadu joyare nga sik'en nchja nduyo, tuxi bi kuangani nga kuate nando. ⁴³Tunga xi ngakure kuamejénre nga sik'angi Pablo 'ba bi kitsja'ndere chasoldadu nga 'ba sa'en. Tusa 'exa nga 'yá xi mare nanda, kui titjun nga ngatakjijin nando, tuxi kjuechuni nangi kixiu, ⁴⁴'ba nga nchja xi yak'a ngatjisun yate asa xire barku. 'Ba 'batsa'en ngatsi'i ts'angi nga echu nangi kixiu.

Mé xi Pablo kitsa'en isla xi Malta 'mi

28 ¹Kionga je 'etjujiin nandabi, kik'inn̄i nga isla Malta 'mi kio. ²Xuta xi kio tjindu nda = xuta 'ba nda yatesinn̄i ngatsi'i. 'Etsen̄i jngu ndi'i, ngat'a nch'an tjima 'ba tjiba'a tsi kui nixtjinbiu. ³Pablo 'eku jó chikin 'ba kionga tikanikja'ajin ndi'u, tukjia'a 'etukajin jngu tjiuye xi tjimangare nt'aire ndi'u 'ba kiskine ntsja Pablo 'ba kitsjen'bangi. ⁴Kionga xuta xi kio tjindu tsabe nga tjiuyebiu tjen'bangit'a ntsja Pablo, 'bi kitsure xinkjin:

—Kjuakixi = ru nga jngu xuta xi tsikjesun xuta kibi —kitsu—. Ninga tsa ts'angi ngajin ndachikun, Na'enchana xi kixi tsa'en kjua bi mejénre nga janda k'uejñakun.

⁵Tunga Pablo 'etsujmejin tjiuyo ngajin ndi'u, 'ba tumé kuánre. ⁶Ngatsi'i xuta inyakuya nga kuijin Pablo asa tu je mik'en nga ska. Tunga nga je tsé inyakuya 'ba tsabe nga tumé kuánre, kitsik'antjaiya ngani kjuafa'etsjenre 'ba kitsu nga Pablo jngu na'en kuán.

⁷'Ba tiñare nga'ndebiu tjindu xu'bare jngu xuta xi Publio 'mi, xi xuta titjunre nga'ndebiu. Kui xi kiskjebetjoni 'ba nda yatesinn̄i ján nixtjin. ⁸'Ba 'ba kuán, nga na'enre Publio kjijña'on nga chi'in nt'ai kunre 'ba tifa'are. 'Ba 'batsa'en Pablo ja'as'en ña kjijña 'ba jaskan nga je jako Na'enchana ngat'are kui, yanere ntsja 'ba kitsinda. ⁹Kionga je 'ba kuán, 'ba nde ja'e kio kja'e xuta xi inyafesun xi kio tjindu 'ba kuanda. ¹⁰'Ba 'batsa'en nkjin tsajmi = kitsjani 'ba kionga je kichjube ngani kja'e barku, 'ba nde kitsjani mé = xi kuachjenni nga kuangiin.

Pablo fechu naxinanda Roma

¹¹Kionga je ja'a ján sa, tsanginkue jngu barku xi kio kitsikja'a nixtjinre nch'an. Kui xi naxinanda Alejandría tse'e 'ba ku barku kuandat'a isenre na'en xi Cástor ko Pólux 'mi. ¹²'Ba echii naxinanda Siracusa 'ba ján nixtjin ts'andayani kio. ¹³'Etjii kio 'ba tsangit'ai ngandaire nangi xi kio tjin 'ba 'batsa'en echii naxinanda xi Regio 'mi. 'Ba nga kuanyujun tsisetjen jngu ntjo, kui kjua 'nda xi majóni nixtjin echukue barku naxinanda Puteoli. ¹⁴Kio kiskajiin yak'a xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús xi tsi'ani nga kuetsubakue jngu semana. 'Ba 'batsa'en echuni naxinanda Roma.

¹⁵Bamani xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús xi tjindu Roma, kionga kjint'e en ngat'a tsajain, ja'ekja'aya ndiyani ka'nda nga'nde xi Foro Apio 'mi ko nga'nde xi Ján Tabernas 'mi. Kionga Pablo tsabe nchjabiu, kitsjare kjuanda Na'enchana 'ba tsja kis'ere inimare. ¹⁶Ba kionga tsitjas'een naxinanda Roma, Pablo kitsa'e'ndere nga k'uejñat'axin 'ba nga tu jngu chasoldadu sikuenda.

Pablo tsikja'axtiuyare enre Na'enchana xuta judío xi tjindu Roma

¹⁷Kionga je ja'a ján nixtjin, Pablo kinchjare nga kuañajan nchja ngakure xuta judío xi kio tjindu. 'Ba kionga nchjabiu je kuañajan, 'bi kitsure:

—Jun nts'ia xian, tumé xi kitsikuaa xuta naxinandana 'ba ninga bi tsa ngania kjuachingare xuta chingana. Tunga xuta xi tjindu naxinanda Jerusalén kitsingantsjana ngayá ntsja nchja romano. ¹⁸Kui xi kitsa'enna kjua 'ba kuamejénre nga sik'ejñandaina, ngat'a bi kuasjare ngat'ana xi kjenndiya nga kueya. ¹⁹Tunga nchja judío bi kitsja'nde. Kui kjua tjinnenire tsi'aña nga ngaku titjun César k'uenda kjuana, ninga bi tjinna mé = xi kuangia ngat'are xuta naxinandana. ²⁰Kui kjuañu kinchjani_nuu, ngat'a mejénna skue_nuu 'ba kjuako_nuu. Ngat'a tjikja'ñuna na'ñu kichabi tu ngat'are mé = xi techuya_ra ña xi xuta tse'e Israel kuán kitsu Pablo.

²¹—Jin bi kixuntsjai xujun xi jendibani nangi Judea, xi nchja ngat'a tsiji —kitsu nchjabiu—. 'Ba ninga nts'ia xi jendibani ngajaan tumé en xi ch'o nchja ngat'a tsiji ja'ekoni. ²²Tunga mejénni kjuinu'yee jotsa'en nikja'etsjen, ngat'a 'ya = ni nga nituña nga'ndeñu bi nda nukjua ngat'are ndiya xi tenikja'axtiuye.

²³Kui kjua 'ejñanire jngu nixtjin, 'ba ne nkjin xuta ja'e kui nixtjinbiu ni'ya ña tijña Pablo. Jngu nixtjin fa jako Pablo nga 'ejña chubare 'ba kitsuyakixire ngat'are ña batexuma Na'enchana. Kitsichjen xujun kjuatexumare Moisés 'ba ko xujun xi kitsi'indu nchja chinga profeta tuxi kitsi'indani inimare xuta ngat'are Jesús. ²⁴Ba 'batsa'en tjin xi kuakjainre mé = xi kitsu Pablo 'ba tjin xi bi kuakjainre. ²⁵Ba kionga je josiko xinkjin, 'etuts'inre nga kiji ngani ndaba 'ba Pablo tu 'bi = kitsu ngisare:

—Kjuakixi = mé = xi Isennixtjintsjere Na'enchana kitsikinchja profeta Isaías nga jako xuta chinganu nga kitsu:

²⁶T'ichin 'ba 'ba t'in_ri naxinandabi:

Ninga nda kuinya ñojon, bi kuankjinnu.

'Ba ninga nda xutsijon, bi xio.

²⁷Ngat'a je ne taja kuán inimare xutabi,

'ba kitsixtaya yojore 'ba 'echja tuxkun,

tuxi bi skueni 'ba bi kjuint'eni,

'ba tuxi bi kuankjinnire,

HECHOS 28

'ba tuxi bi kjua'eni ngixkuaan 'ba an sindaa.

²⁸'Kui kjañu nde tjinnenire nga xiañu nganda'e nga Na'enchana kitsikasenre en xi sik'angi xuta xi bi judío. 'Ba kui kuinya ñojon = re enbiu.

²⁹Kionga 'ba kitsu Pablo, nchja judío 'ñu josiko xinkjin nga kiji.

³⁰Jó nu kuánre Pablo nga tsik'ejñaya ni'ya xi 'echjintjai 'ba kjetbetjo ngatsi'i xi fechukun. ³¹Kitsikja'axtiuyare ngat'are ña batexuma Na'enchana 'ba yakuyare ngat'are Na'enna Jesucristo. Tsajain xi 'echja'ndere 'ba tu'yá kitsina'enre.